

Ο George Orwell για τους Κινδύνους του Εθνικισμού

Kristian Williams

Μετάφραση: Δημήτρης Πλαστήρας

Ο George Orwell ξεκινά το δοκίμιό του «Σημειώσεις πάνω στον Εθνικισμό» με την παραδοχή πως ο εθνικισμός δεν είναι στην πραγματικότητα η κατάλληλη λέξη, αλλά κάτι σαν παρεμφερής όρος για αυτό που θα αναλύσει. Εξηγεί:

«Με τον ‘εθνικισμό’ εννοώ πρώτα από όλα τη συνήθεια να υποθέτουμε πως τα ανθρώπινα όντα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν όπως τα έντομα και πως ολόκληρα σύνολα εκατομμυρίων ή δεκάδων εκατομμυρίων μπορούν να τυποποιηθούν ως «καλοί» ή «κακοί». Δεύτερον – και αυτό είναι πολύ πιο σημαντικό – εννοώ τη συνήθεια του να αναγνωρίζουμε κάποιον με ένα μόνο έθνος ή άλλη μονάδα, τοποθετώντας την πέρα από το καλό ή το κακό και μην αναγνωρίζοντας κανένα άλλο καθήκον παρά μόνο την προώθηση των συμφερόντων της.»

Αλλού περιγράφει τον εθνικισμό απλά ως «την παρανοϊκή σύγχρονη συνήθεια της ταύτισης του εαυτού μας με μεγάλες μονάδες εξουσίας και βλέποντας τα πάντα με όρους ανταγωνιστικού κύρους».

Γράφοντας αμέσως μετά τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και στην αρχή μόλις της περιόδου της αποαποικιοκρατικοποίησης, ο Orwell επέλεξε τον εθνικισμό – αντί του σωβινισμού ή του φανατισμού – για βάσιμους, αλλά ιστορικά συγκεκριμένους λόγους. Σήμερα ίσως να είχε επιλέξει τον φονταμενταλισμό, αν και είναι εξίσου μακριά από το ειδικό νόημα που θέλει να εκφράσει. Αργότερα δημιούργησε ένα ολόκληρο λεξιλόγιο για να περιγράψει αυτή τη διαδικασία σκέψης: *μαυρόασπρο, εγκλημαστόπ, διπλοσκέψη, καλοσκέψη.*

Το σημαντικό είναι το είδος πρόσδεσης που ο εθνικιστής

σχηματίζει, όχι το ιδιαίτερο αντικείμενο αυτής της πρόσδεσης:

«το συναίσθημα για το οποίο μιλάω δεν συνδέεται πάντοτε με αυτό που αποκαλούμε έθνος... Μπορεί να προσδεθεί με μία εκκλησία ή μία τάξη, ή μπορεί να δουλεύει με έναν πλήρως αρνητικό τρόπο, εναντίον κάτι ή κάποιου και δίχως την ανάγκη για κάποιο θετικό αντικείμενο αφοσίωσης».

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, ο Orwell αναφέρει τρία «βασικά χαρακτηριστικά της εθνικιστικής σκέψης»:

1. «Εμμονή. Σχεδόν πάντα, κανένας εθνικιστής δεν σκέφτεται, μιλά ή γράφει για τίποτα άλλο πέρα από την ανωτερότητα της δικής του μονάδας εξουσίας.» Η ιδιαίτερη αποστολή του είναι να αποδείξει πως το έθνος που διάλεξε είναι από κάθε άποψη καλύτερο από τους αντιπάλους του. Επομένως, ακόμη και στα τελικά όρια της αληθοφάνειας, κάθε ερώτημα μπορεί να γυρίσει πίσω σε αυτό το κεντρικό ζήτημα. Καμιά λεπτομέρεια δεν είναι αδιάφορη, κανένα γεγονός δεν είναι ουδέτερο.

2. «Αστάθεια». Το περιεχόμενο του πιστεύω του εθνικιστή, ακόμη και το αντικείμενο της αφοσίωσής του, είναι αντικείμενο αλλαγών, όπως και οι συνθήκες. «Αυτό που μένει σταθερό στον εθνικιστή είναι η ίδια του η ψυχοσύνθεση» – ο αδιάκοπος, απλουστευτικός, ασυμβίβαστος ζήλος. Η ουσία είναι να κρατά κανείς τον εαυτό του συνεχώς σε μία ξέφρενη κατάσταση γύρω από προσποιητούς διαγωνισμούς τιμής, είτε ξεσπούν σε σπασμούς οργής γύρω από υποθετικές προσβολές είτε σε σαδιστική έκσταση γιορτάζοντας κάποιο νέο θρίαμβο. Είναι η ένταση της εμμόνης που έχει σημασία, όχι ο προσχηματικός στόχος.

3. «Αδιαφορία για την πραγματικότητα». Οι εθνικιστές επιτυγχάνουν ενστικτωδώς το επίπεδο εκείνο της διπλοσκέψης που οι κάτοικοι του *Airstrip One* καλλιεργούσαν προσπαθώντας συνειδητά: «Ο εθνικισμός είναι δίψα για δύναμη, σφυρηλατημένη με αυταπάτη. Κάθε εθνικιστής είναι ικανός για την πιο ξεδιάντροπη ατιμία, αλλά είναι και – μιας και στη συνείδησή του εξυπηρετεί κάτι μεγαλύτερο από τον ίδιο – πέρα από κάθε

αμφιβολία σίγουρος πως έχει δίκιο». Η βασική του πίστη, αισθάνεται βέβαιος πως πρέπει να είναι αλήθεια, έτσι λοιπόν, τα γεγονότα πρέπει να προσαρμόζονται ώστε να ταιριάζουν σε αυτήν.

Ο Orwell κατατάσσει τις κύριες μορφές του εθνικισμού σε «θετικό Εθνικισμό» (που είναι για την ίδια τη χώρα κάποιου, π.χ. Κέλτικος εθνικισμός ή Σιωνισμός), σε «Αρνητικό Εθνικισμό» (που είναι εναντίον κάποιας άλλης ομάδας, π.χ. Αντισημιτισμός ή Τροτσκισμός στην καθαρή του αντι-Σοβιετική εκδοχή), και σε «Μεταφερόμενο Εθνικισμό» (ταύτιση κάποιου με μία φυλή, τάξη ή χώρα άλλη από τη δική του – την εποχή του Orwell συνήθως με την ΕΣΣΔ). Φυσικά, είναι δυνατό να έχεις οποιαδήποτε από αυτές τις πεποιθήσεις και να μην είσαι «εθνικιστής» με την οργουελιανή έννοια του όρου.

Το πρόβλημα δεν είναι εγγενές σε κανένα συγκεκριμένο σώμα σκέψεων, ακριβώς όπως και καμία συγκεκριμένη θεωρία δεν εγγυάται την ανοσία.

Το ζήτημα είναι λιγότερο το φιλοσοφικό περιεχόμενο και περισσότερο ο υποκειμενικός τρόπος με τον οποίο το άτομο σχετίζεται με αυτό.

Ο εθνικιστής κρατάει το ιδιαίτερό του δόγμα, όχι μόνο ως την αδιαμφισβήτητη αλήθεια, αλλά και ως το απόλυτο μέτρο με το οποίο μπορεί να κριθεί η αλήθεια. Η έκτασή του δεν περιορίζεται σε ηθικά ή πολιτικά γεγονότα και όλα τα ερωτήματα, είτε πρακτικά είτε αξιακά, μπορούν να απαντηθούν εκ των προτέρων με τη μνημόνευση του εθνικιστικού πιστεύω – ή, ακριβέστερα, του «ανταγωνιστικού κύρους» της «μονάδας δύναμης» στην οποία έχει αφοσιώσει τον εαυτό του.

*

Οι κίνδυνοι της εθνικιστικής σκέψης επεκτείνονται πολύ πιο πέρα από κάποιο συγκεκριμένο σφάλμα και πέρα ακόμα από τα κινήματα που μολύνονται από αυτήν. Μόλις ο εθνικισμός

εξαπλωθεί πέρα από ένα συγκεκριμένο σημείο, θα προσπαθήσει να υποβιβάσει τη συνολική ποιότητα του πολιτικού διαλόγου, και επομένως της πολιτικής σκέψης – και επειδή κανένα γεγονός ή ιδέα δεν είναι άσχετη με τις εθνικιστικές φιλοδοξίες, τελικά κάθε σκέψη.

Σε αυτό που μάλλον αποτελεί το πιο αποκαρδιωτικό απόσπασμα του ημερολογίου του, ο Orwell έγραψε:

«Πνιγόμαστε στη βρώμα. Όταν μιλάω σε οποιονδήποτε ή διαβάζω τα γραπτά από οποιονδήποτε έχει κάτι να πει, νοιώθω πως η διανοητική εντιμότητα και η ισορροπημένη κρίση έχει απλά εξαφανιστεί από το πρόσωπο της γης. Η σκέψη όλων είναι εισαγγελική, ο καθένας απλά προωθεί μια «θέση» με εσκεμμένη φίμωση της άποψης του αντιπάλου, και επιπλέον, με απόλυτη απαξίωση προς κάθε βάσανο πέρα από αυτά του ίδιου και των φίλων του... Μπορεί κανείς να το παρατηρήσει αυτό στην περίπτωση ανθρώπων που κάποιος διαφωνεί μαζί τους, όπως οι φασίστες ή οι πασιφιστές, αλλά στην πραγματικότητα όλοι είναι το ίδιο, τουλάχιστον όλοι όσοι έχουν απόλυτη άποψη. Όλοι είναι ανέντιμοι, και όλοι είναι απόλυτα σκληροί προς ανθρώπους που είναι έξω του στενού κύκλου των δικών τους συμφερόντων και συμπαθειών.

*Αυτό που είναι εντυπωσιακότερο όλων είναι ο τρόπος που η συμπάθεια μπορεί να «ανάψει» ή να «σβήσει» σαν ένα είδος διακόπτη ανάλογα με την πολιτική σκοπιμότητα... Δεν εννοώ τα ψέματα για την επίτευξη πολιτικών στόχων αλλά τις πραγματικές αλλαγές σε υποκειμενικά συναισθήματα. Δεν υπάρχει όμως κάποιος που να έχει και αποκρυσταλλωμένη γνώμη και ισορροπημένη αντίληψη; Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλοί αλλά είναι ανίσχυροι. **Όλη η εξουσία βρίσκεται στα χέρια παρανοϊκών».***

Ο πολιτικός διάλογος μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο δεν μπορεί να αποτελέσει τρόπο για να φτάσει κάποιος στην αλήθεια ή να καταφέρει έναν κάποιο βαθμό αμοιβαίας κατανόησης ή να πείσει άλλους για τη δική του άποψη, ή ακόμη να κάνει τον εαυτό του κατανοητό. Αντιθέτως, είναι ένα είδος παιχνιδιού στο οποίο

τόσο η νίκη όσο και τα ρίσκα είναι κυρίως φανταστικά. Ο Orwell ανέλυσε τα κίνητρα του εθνικιστή: «Αυτό που θέλει είναι να αισθανθεί πως η δική του μονάδα επικρατεί πάνω σε μια άλλη μονάδα και πιο εύκολα μπορεί να το κάνει αυτό με την επίθεση σε έναν αντίπαλο παρά με την εξέταση των γεγονότων για να δει αν τον στηρίζουν». Μιας και οι δυο πλευρές είναι, κατά κανόνα, εξίσου «αδιάφορες για το τι συμβαίνει στον πραγματικό κόσμο», το αποτέλεσμα τέτοιων διαφωνιών «είναι πάντοτε εντελώς δίχως αποτέλεσμα» και «ο κάθε διεκδικητής δίχως εξαίρεση πιστεύει πως ο ίδιος έχει κερδίσει τη νίκη».

Σε έναν τέτοιου είδους διαγωνισμό είναι σχεδόν σίγουρο πως οι φαντασιώσεις αντικαθιστούν τα γεγονότα, οι πλάνες υπερισχύουν των επιχειρημάτων και η συκοφαντία γίνεται η προτιμώμενη τακτική από όλες τις πλευρές. Μια ομίχλη αβεβαιότητας σύντομα απλώνεται πάνω από κάθε άποψη, «κάτι που κάνει όλο και δυσκολότερο να ανακαλύψεις τι στην πραγματικότητα συμβαίνει», και έτσι «γίνεται ευκολότερο να γραπωθείς από παρανοϊκές απόψεις. Αφού τίποτα πλέον δεν αποδεικνύεται ούτε καταρρίπτεται, το πιο αδιαμφησβήτητο γεγονός μπορεί με ευκολία να απορριφθεί». Αλλά δεν πειράζει. Η αμφιβολία γρήγορα μετατρέπεται σε αδιαφορία.

Τα γεγονότα είτε παρουσιάζονται είτε συσκοτίζονται ώστε να δημιουργήσουν μία κατάσταση. Αν είναι αναγκαίο, τα απαραίτητα γεγονότα απλά εφευρίσκονται ή, αντιθέτως, απλά διαγράφονται.

Αυτό που ανησυχούσε κυρίως τον Orwell, ήταν πως μεμονωμένοι άνθρωποι – ίσως και εκατομμύρια από αυτούς – μπορεί να αντλήσουν την αίσθηση ολότητάς τους με την εθελοντική τους υποταγή σε ασταθή δόγματα, αντί του σεβασμού για την αλήθεια ή τις απαιτήσεις της συνείδησης κάποιου. Μπορεί τότε να σταματήσουν να αναγνωρίζουν πως τέτοια πράγματα, όπως η κατασκευή αποδείξεων και η συκοφάντηση του αντιπάλου είναι απαράδεκτα – ή ακόμη και άτιμα. Βρήκε αυτή τη σκέψη «τρομακτική... γιατί συχνά μου δίνει την αίσθηση πως η ίδια η έννοια της αντικειμενικής αλήθειας σβήνεται από τη γη». Στο

1984 οδηγεί την τάση αυτή στη λογική της κατάληξη. Ο O'Brien, το στέλεχος του Εσωτερικού Κόμματος, ο δάσκαλος-βασανιστής, κάνει κατήχηση στον δύστυχο Winston Smith στο κελί του μέσα στο Υπουργείο Αγάπης:

«Εμείς, το Κόμμα, ελέγχουμε όλα τα αρχεία και ελέγχουμε όλες τις αναμνήσεις... ελέγχουμε το παρελθόν... Εσύ νομίζεις πως η πραγματικότητα είναι κάτι αντικειμενικό, εξωτερικό, αυθύπαρκτο... Αλλά σου λέω, Winston, πως η πραγματικότητα δεν είναι εξωτερική. Η πραγματικότητα υπάρχει στο ανθρώπινο μυαλό και πουθενά αλλού. Όχι στο μεμονωμένο μυαλό, που μπορεί να κάνει λάθη και σε κάθε περίπτωση σύντομα χάνεται αλλά στο μυαλό του Κόμματος, που είναι συλλογικό και αθάνατο. Ό,τι πιστεύει το Κόμμα πως είναι αλήθεια είναι ή αλήθεια. Είναι αδύνατον να δεις την αλήθεια, παρά μόνο κοιτώντας μέσα από τα μάτια του Κόμματος».

Στο τέλος, ο Winston τσακίζεται. Προσηλυτίζεται στην άποψη του Κόμματος. Κάποτε είχε γράψει πως «Ελευθερία είναι η ελευθερία του να λες πως δύο και δύο κάνουν τέσσερα». Αλλά τελικά μαθαίνει πως «μερικές φορές είναι πέντε. Μερικές φορές είναι τρία. Μερικές φορές είναι όλα αυτά ταυτόχρονα». Η αφοσίωσή του στο Κόμμα εξασφαλίζεται από – καλύτερα, είναι ταυτόσημη – με την παράδοση της δικής του κρίσης.

*

Όπως και με τις οδηγίες του για τη βελτίωση του κακού γραψίματος, η στρατηγική του Orwell για την αντιμετώπιση των απατών του εθνικισμού είναι το να μας διδάξει πώς να τις αναγνωρίζουμε και μετά να κάνει επίκληση στη δική μας ορθή σκέψη. Το πρώτο βήμα, αναφέρει, είναι μάλλον η αναγνώριση των δικών μας ατελειών, σφαλμάτων και προκαταλήψεων. Γράφει:

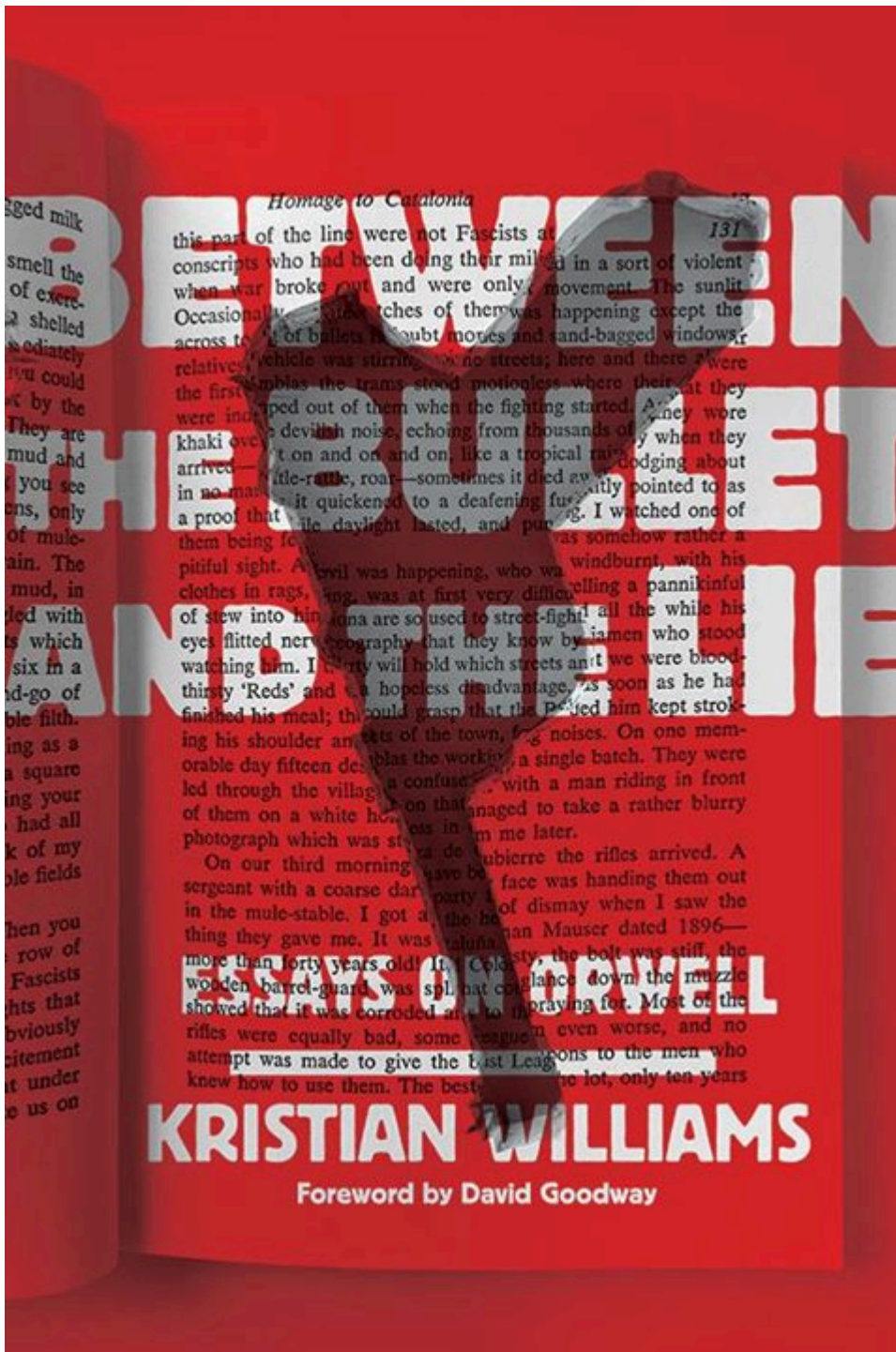
«Όσο για τις εθνικιστικές αγάπες και τα μίσση για τα οποία έχω μιλήσει, είναι κομμάτια αυτού που αποτελεί λίγο πολύ τον καθένα μας, είτε μας αρέσει είτε όχι. Αν είναι δυνατόν να απαλλαγούμε από αυτά δεν το γνωρίζω, αλλά πιστεύω πως είναι

δυνατόν να παλεύουμε εναντίον τους και αυτό είναι ουσιαστικά μια ηθική προσπάθεια. Είναι ερώτημα πρώτα από όλα ανακάλυψης του τι είναι κάποιος και ποια είναι πραγματικά τα συναισθήματά του, και στη συνέχεια να συνυπολογίζει την αναπόφευκτη προκατάληψη... **Οι συναισθηματικές ορμές που είναι αναπόφευκτες, και είναι ίσως αναγκαίες για την πολιτική δράση, πρέπει να είναι ικανές να υπάρχουν δίπλα-δίπλα με μια αποδοχή της πραγματικότητας».**

Μπορεί κάποιος να μην είναι ικανός να αποφύγει την προκατάληψη αλλά δεν είναι αναγκαίο να υιοθετήσει την προκατάληψη ως αρχή. Μπορεί, αν όχι κάτι άλλο, να αρνηθεί να παραδόσει τη δική του προσωπική κρίση. Αυτό είναι εν μέρει θέμα χαρακτήρα: η ικανότητα του να διακρίνουμε μεταξύ του τι θέλουμε και του τι γνωρίζουμε, «η δύναμη αντιμετώπισης δυσάρεστων γεγονότων», η θέληση για ζωή δίχως παρηγορητικά ψέματα. Ίσως αυτό που χρειάζεται περισσότερο από όλα είναι η συνεχιζόμενη πίστη στην ύπαρξη μιας αντικειμενικής αλήθειας ενώ διατηρείται ένας αυστηρός, απαιτητικός σκεπτικισμός που αφορά όλους τους ισχυρισμούς της κατοχής της.

Αυτό δεν είναι όμως παρά μία μερική λύση. Μπορεί να βοηθήσει ένα μεμονωμένο μυαλό να παραμείνει καθαρό και τίμιο αλλά κάνει ελάχιστα στο να αλλάξει τη συνολική ατμόσφαιρα. Ο Orwell το συνειδητοποίησε αυτό και όμως προς το τέλος της ζωής του αυτό το ερώτημα της ατομικής σκέψης έγινε το βασικό του ενδιαφέρον. Αντιμέτωπος με τη συνεχιζόμενη απειλή του ολοκληρωτισμού, ο Orwell κατέληξε να βλέπει τον αγώνα για ελευθερία να υπάρχει, όχι μόνο μεταξύ τάξεων και εθνών αλλά πρώτα και ίσως πολύ πιο σημαντικά ανάμεσα «στα λίγα κυβικά εκατοστά μέσα στο κρανίο σας».

Πηγή: δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο LitHub (<https://lithub.com/what-george-orwell-wrote-about-the-dangers-of-nationalism/>). Προσαρμοσμένο από το βιβλίο *Between the Bullet and the Lie: Essays on Orwell* (AK Press, 2017).

Η Δυτική Ταυτότητα σε Κρίση

Κώστας Σαββόπουλος*

Τα τελευταία 3 χρόνια, η πλειοψηφία των χωρών που αποτελούν

την «πολιτισμένη» Δύση, έχουν αρχίσει να δείχνουν συμπτώματα μιας βίαιης διαστολής, μιας ολοένα και αυξανόμενης απόστασης από αυτό που θέλουν οι κοινωνίες και κυρίως από αυτό που μπορούν να αντέξουν οι κοινωνίες.

Όλο και περισσότεροι μηχανισμοί πειθάρχησης και αποκλεισμού, μηχανισμοί που θυμίζουν έντονα δυστοπία έχουν αρχίσει να κινητοποιούνται. Στην Ευρώπη πλέον υπάρχουν 12-13 συνοριακοί φράχτες σχεδιασμένοι για να κρατούν τους «ανεπιθύμητους» έξω. Μηχανισμοί ελέγχου στο εσωτερικό, όπως η εισαγωγή των βιομετρικών από το 2016 που επιτρέπουν στα κράτη της Ε.Ε. και τον Ο.Η.Ε. να γνωρίζουν που βρίσκονται οι πρόσφυγες ανά πάσα στιγμή, αστυνομικοί που θυμίζουν περισσότερο μισθοφόρους ή στρατό κατοχής παρά ο,τιδήποτε άλλο, αναδυόμενες εθνικιστικές τάσεις είτε με μορφή κομμάτων είτε με μορφή μετώπων, είναι μερικά από τα νέα φαινόμενα που έχουν εμφανιστεί αυτή την περίοδο.

Φαινόμενα που, εκ πρώτης όψεως, μπορεί να φαίνονται ασύνδετα, στην πραγματικότητα συνδέονται με το νήμα αυτού που πολλά χρόνια αποκαλούσαμε **σύγχρονο ολοκληρωτισμό**. Τα δυτικά καθεστώτα δηλαδή έχουν ξεκινήσει να επιστρατεύουν όλα τα μέσα τους αλλά και να καλούν στη θέσπιση νέων μέτρων γιατί έχουν αρχίσει σιγά σιγά να συνειδητοποιούν πως ο μόνος τρόπος για να γίνουν δεκτές οι οικονομικές και πολιτικές αλλαγές που πρέπει να κάνουν για να συντηρηθεί ο νεοφιλελευθερισμός είναι η **ωμή επιβολή**.

Η λήψη νέων κατασταλτικών και ποινικών μέτρων που αναφέρθηκαν είναι κάτι που βρίσκεται σε έξαρση. Στη Γερμανία αρχικά είχαμε το αίτημα από κάποια κομμάτια του Γερμανικού Κοινοβουλίου για δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής τράπεζας δεδομένων για αναρχικούς και αριστερούς στο πλαίσιο μιας αντι-κινηματικής υστερίας που ακολούθησε τις μεγάλες διαδηλώσεις στο Αμβούργο. Στο ίδιο πλαίσιο είχαμε και πρόσφατα την απαγόρευση του γερμανικού Indymedia. Ένα αρκετά παράδοξο μέτρο που δεν έχουμε συνηθίσει να βλέπουμε στις χώρες της Δύσης. Να θυμίσουμε πως όταν ο Ερντογάν, το 2014, απαγόρευσε την είσοδο στις

ιστοσελίδες Youtube και Twitter , πολλοί Ευρωπαίοι αρχηγοί αλλά και πολλά ΜΜΕ ευρωπαϊκής εμβέλειας έσπευσαν να τον χαρακτηρίσουν ως δικτάτορα και παρανοϊκό.

Στην περίπτωση του Indymedia όμως, που λειτουργούσε από το 1999 και αποτελούσε το μεγαλύτερο πόρταλ συνάντησης και άρθρωσης ριζοσπαστικού λόγου δεν έγινε καμία τέτοια μομφή, όπως και ήταν αναμενόμενο.

Αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι πως δεν έχει απαγορευθεί άλλη φορά ιστότοπος με πολιτικό περιεχόμενο σε ευρωπαϊκή χώρα καθώς, παρά τις αντιφάσεις τους, τα δυτικά κράτη τουλάχιστον διατηρούσαν σε έναν αρκετά ικανοποιητικό βαθμό την ελευθερία του λόγου.

Υπάρχει η εξαίρεση της Γερμανίας η οποία έχει απαγορεύσει τα σύμβολα που παραπέμπουν στο ναζιστικό κόμμα και το παρελθόν της. Τώρα, λοιπόν, μπαίνει στη διαδικασία να απαγορεύσει και την έκφραση αντι-φασιστικής και αντι-καπιταλιστικής ρητορικής σε ένα πλαίσιο όπως φαίνεται ένταξης των ριζοσπαστικών κινημάτων, των 2 άκρων.

Ένα άλλο παράδειγμα απόπειρας ποινικοποίησης είναι η προσπάθεια στις Η.Π.Α. από φορείς, οργανώσεις και άτομα που ανήκουν στο συντηρητικό φάσμα να απαγορευτούν οι διαδηλώσεις αντιφασιστών ως πράξεις τρομοκρατίας. Στον απόηχο κάποιων μεγάλων διαδηλώσεων όπως αυτής στη Βοστώνη όπου 40.000 διαδηλωτές απέτρεψαν πορεία μίσους από νεοναζί, δημιουργήθηκε μια ηλεκτρονική αίτηση που ζητά την ποινικοποίηση των αντιφασιστικών διαδηλώσεων και των χαρακτηρισμό των αντιφασιστών ως τρομοκρατική οργάνωση, συγκρίνοντας την με τον ISIS. Αυτό μπορεί να ακούγεται γραφικό αλλά είναι αρκετά κοντά στη θεωρία των δύο άκρων και στην απόφαση της Γερμανίας και αυτή η αίτηση επίσης μέσα σε λιγότερο από μια βδομάδα κατάφερε να συγκεντρώσει 250.000 υπογραφές μόνο στις Η.Π.Α.

Παρατηρούμε σε κάποιες περιπτώσεις μεγάλα βήματα από την απλή ρητορική της θεωρίας των 2 άκρων στην εφαρμογή της.

Τι σημαίνει Δυτική Ταυτότητα

Ο όρος Δύση πολλές φορές χρησιμοποιείται διασταλτικά και ανάλογα με το τι έχει να αντιπαρατεθεί, νοηματοδοτείται. Η Δύση έχει νοηθεί ως ανώτερη πολιτισμική αντίθεση ενάντια στην Ασία, ως φάρος του Διαφωτισμού ενάντια στην απολίτιστη Ανατολή και τις Αραβικές χώρες. Την περίοδο του ψυχρού πολέμου ως λίκνο της δημοκρατίας ενάντια στην αυτοκρατορία του Κακού (Σοβιετική Ένωση) και πρόσφατα πάλι ως ο αναίτιος στόχος απέναντι στην ανάδυση του ακραίου φονταμενταλιστικού ισλάμ, όπως αυτό εκφράζεται από τον ISIS, την Αλ Κάϊντα και άλλες υπερσυντητηρικές τρομοκρατικές οργανώσεις τέτοιου τύπου.

Το κοινό σημείο προφανώς σε όλες αυτές τις περιπτώσεις ήταν η ανάγκη εμφάνισης ενός «εχθρού», υπαρκτού ή κατασκευασμένου που σημειολογικά αποτελούσε το αντίθετο. Με άλλα λόγια, η επίκληση της Δύσης γίνεται σε ένα πλαίσιο σύγκρουσης με κάτι άλλο ή προστασίας από κάτι άλλο.

Είναι αρκετά αφηρημένο το να σκεφτόμαστε πως σε κοινωνίες και σε κράτη που διαιρούνται με βάση το τρίπτυχο του φύλου, της φυλής και της τάξης υπάρχει μια αόρατη ενότητα η οποία μας δίνει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία μας τοποθετούν σε μια ανώτερη θέση από τους άλλους πληθυσμούς. Σε μια μικρότερη κλίμακα θα μπορούσαμε ίσως και να παραλληλίσουμε την αφήγηση της δυτικής ταυτότητας με αυτήν του τρισχιλιετούς ελληνικού έθνους. Όπως αντίστοιχα μετά την ελληνική επανάσταση έπρεπε να ομογενοποιηθούν οι διάφορες εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες στην Ελλάδα ώστε Αρβανίτες, Βλάχοι, Σαρακατσάνοι, Κρητικοί, Ικαριώτες κ.α. να αποτελέσουν ένα έθνος, έτσι και στις Η.Π.Α., για παράδειγμα, οι μαύροι πρόην σκλάβοι, οι ιθαγενείς, οι ιρλανδοί μετανάστες κλπ. έπρεπε να αποτελέσουν τον αμερικάνικο λαό.

Στην ουσία η επίκληση στη δυτική ταυτότητα δεν γίνεται ποτέ με κάποιους ρεαλιστικούς όρους, αλλά πάντοτε με επίκληση σε αφηρημένες έννοιες και συναισθήματα, όπως η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η αλληλεγγύη των λαών του ευρωπαϊκού νότου, η

αυταρχικότητα των κρατών του Βορρά, ο δυτικός πολιτισμός, ο φιλελευθερισμός ή η ελεύθερη αγορά. Και αυτό γιατί αν όντως η κουβέντα περιστρεφόταν γύρω από τις πραγματικές διαφορές και ομοιότητες θα βλέπαμε πως αυτές επεκτείνονται πέρα από τα σύνορα της Δύσης, της Ανατολής, του Νότου ή του Βορρά.

Ο Μοντέρνος Εθνικισμός και τα Σύγχρονα Κινήματα ως Μέσο Αντίστασης

Η αναβίωση ενός ιδιόμορφου εθνικισμού είναι κάτι που εμφανίστηκε σχετικά πρόσφατα στη Δύση. Κόμματα και σχηματισμοί όπως η Χρυσή Αυγή, το Εθνικό Μέτωπο της Λεπέν, το Bloc Identitaire, η ανάδυση της Εναλλακτικής Δεξιάς (Alt Right) στις Η.Π.Α. , το EDL και το Pegida αποτελούν μια νέα μορφή ακροδεξιάς που σε αντίθεση με τον παραδοσιακό εθνικισμό όπως τον γνωρίσαμε στον προηγούμενο αιώνα δεν αποτελεί κάτι ενιαίο αλλά ένα πιο πολύπλοκο σχήμα με διάφορες προεκτάσεις.

Οι εθνικισμοί του 20^{ου} αιώνα ήταν στρατιωτικά κόμματα με μεγάλη έμφαση στην εθνική ταυτότητα και στη δημιουργία ενός ισχυρού έθνους κράτους. Πλέον το κύριο επίδικο δεν βρίσκεται στο ζήτημα του έθνους τόσο πολύ, όσο σε αυτό που πολλοί ακροδεξιοί και φασίστες αποκαλούν η υπεράσπιση της Ευρώπης από τους πρόσφυγες σε ένα πλαίσιο έντονης ισλαμοφοβίας ή αντι-μουσουλμανισμού. Συγκεκριμένα η ρητορική της «Λευκής Γενοκτονίας», της αντίληψης δηλαδή πως η λευκή φυλή κινδυνεύει να αλλοιωθεί ή να εξαφανιστεί αποτελεί το σημείο συμφωνίας μεταξύ όλων των ακροδεξιών στη Δύση.

Φαινόμενα όπως η πρόσφατη μίσθωση ενός πλοίου από τους ακροδεξιούς Bloc Identitaire για το μπλοκάρισμα εισόδου στην Ευρώπη από πρόσφυγες, η περιφρούρηση των συνόρων από παραστρατιωτικούς και μαφιόζους στη Βουλγαρία αλλά και οι νομοθεσίες και πρακτικές διάφορων κρατών για κέντρα κράτησης, βιομετρικές μεθόδους και κλείσιμο συνόρων δημιουργούν μια αρκετά επικίνδυνη και οπισθοδρομική συνθήκη για την κατά τα άλλα πολιτισμένη Δύση.

Συμπεριφορές όπως αυτές για παράδειγμα στην Ελλάδα, με τον εθνικισμό του «καναπέ» της Χρυσής Αυγής, δηλαδή την ανάθεση των στόχων σε ένα κόμμα ή τη σωρηδόν δημιουργία ακροδεξιών φόρουμ, podcast και site στις Η.Π.Α., ακόμα και ο ευρωσκεπτικισμός που εκφέρεται από αρκετούς ακροδεξιούς σχηματισμούς σε αντίθεση με την «καθαρή» ευρωπαϊκή ταυτότητα που υπερασπίζονται κάποιοι άλλοι (Identity Europa) είναι μια απόδειξη πως ο εθνικισμός στον 21^ο αιώνα είναι ένα πιο **σύνθετο φαινόμενο** απ' όσο νομίζαμε. Ο νεοφιλελεύθερος συντηρητισμός των δυτικών κρατών επί της ουσίας τροφοδοτεί τους ανά τύπους εθνικισμούς, ακόμα και αν παρουσιάζεται ως δημοκρατική εναλλακτική απέναντι σε εθνικιστικά και φασιστικά μορφώματα (η εκλογική αντιπαράθεση Μακρόν-Λεπέν στη Γαλλία, η περίπτωση του UKIP και του περίφημου Brexit).

Στον αντίποδα, τα χαρακτηριστικά που έχουν επιδείξει αντιφασιστικά ριζοσπαστικά κινήματα και κινήματα αλληλεγγύης σε διάφορες χώρες (το μπλοκάρισμα του C Star 1 στην Κρήτη και την Ιταλία, οι καταλήψεις στέγης προσφύγων, τα κινήματα αλληλεγγύης στις χώρες της Μεσογείου, οι μεγάλες πορείες ντόπιων και μεταναστών στη Γαλλία, οι κινητοποιήσεις στις Η.Π.Α.) δείχνουν πως δεν βρίσκεται μόνο αυτός ο νέος επικίνδυνος εθνικισμός σε έξαρση αλλά πως και τα σύγχρονα κινήματα σιγά-σιγά διογκώνονται και αντεπιτίθενται.

Οι μεγάλες συγκρούσεις και η συμμετοχή του κόσμου στη διαμαρτυρία ενάντια στη σύνοδο του Αμβούργου, οι κινητοποιήσεις ενάντια στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα το 2015 αλλά και η μεγάλη συμμετοχή αλληλέγγυων από τη Δύση σε διεθνείς αγώνες όπως αυτός για την αυτονομία των κουρδικών πληθυσμών, αποτελούν μια διαδικασία που ξεπερνά την παραδοσιακή αφήγηση για την εθνική ή την ευρωπαϊκή ταυτότητα που οι συντηρητικές κυβερνήσεις και δυνάμεις μας έχουν «διδάξει» τόσα χρόνια.

Η συνάντηση ανθρώπων απ' όλο τον κόσμο σε διεθνείς κινητοποιήσεις αλλά και η διαρκής ανταλλαγή εμπειριών

καταργούν στην πράξη τα ιδεολογήματα του έθνους και του νεοφιλελευθερισμού. Οι κοινωνίες της Δύσης βρίσκονται σε εσωτερική σύγκρουση. Ισχυρά ρεύματα εθνικισμού και κρατικού ολοκληρωτισμού παλεύουν μανιωδώς να διατηρήσουν 2 πτώματα, αυτό του έθνους και αυτό του κράτους, είτε κάτω από μια Ευρωπαϊκή σημαία, είτε κάτω από μια εθνική αλλά συνεχώς τα κινήματα αντίστασης που αναπτύσσονται κερδίζουν έδαφος.

Ο Σύγχρονος Ολοκληρωτισμός και τα Διλήμματα

Στο πεδίο του κρατισμού κυριαρχεί επίσης η πολιτική της ταυτότητας. Το σύγχρονο επίδικο για πολλά νεοφιλελεύθερα κόμματα που διεκδικούν την εξουσία και παρουσιάζονται ως προοδευτικά είναι η ανασυγκρότηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Απέναντι στους φασίστες που ζητούν απομόνωση και επιστροφή στην εθνική ταυτότητα, οι νεοφιλελεύθερες ελίτ υπερασπίζονται την ευρωπαϊκή ενότητα πάση θυσία.

Φυσικά αυτή η ευρωπαϊκή ενότητα βασίζεται και στο δόγμα Fortress Europe (Ευρώπη Φρούριο) με 13 συνοριακούς φράχτες μόνο σε ευρωπαϊκό έδαφος και πολλές υποσχέσεις για καινούργιους φράχτες και τείχη (προεκλογικές υποσχέσεις Τραμπ για τείχος ανάμεσα σε Η.Π.Α. και Μεξικό). Το 2017 μόνο έχουμε περισσότερους από 2.000 νεκρούς πρόσφυγες στην προσπάθειά τους να περάσουν τα σύνορα και φυσικά όσο οι φράχτες μπλοκάρουν την χερσαία είσοδο τόσο οι θάλασσες με τον πνιγμό θα φαντάζουν ως η μοναδική διέξοδος. Φυσικά η υπεράσπιση της Δύσης από την απειλή του Άλλου δεν είναι κάτι που δηλώνεται ρητά, αλλά οι πράξεις των δυτικών κυβερνήσεων δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αμφιβολίας.

Ο τρόπος με τον οποίο ο νεοφιλελευθερισμός καταφέρνει να αναπαραχθεί εκλογικά σε μεγάλο βαθμό είναι με το να τοποθετεί τους αντιπάλους του σε μια φανταστική σφαίρα του απόλυτου Κακού (ανεξάρτητα από το που προέρχονται, ακόμα και αν κάποιες

φορές έχει δίκιο). Έτσι με αυτό τον τρόπο η εκλογική αναμέτρηση στις Η.Π.Α. μεταξύ Τραμπ και Κλίντον, όπου επί της ουσίας τα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά προγράμματα των δύο δεν διέφεραν σχεδόν καθόλου, γίνεται η αναμέτρηση ανάμεσα στο Καλό που πρεσβεύει η Χίλαρυ και το Κακό που πρεσβεύει ο Τραμπ.

Αντίστοιχα στη Γαλλία η νίκη του Μακρόν, ενός προέδρου που δεσμεύτηκε για 120.000 απολύσεις, διαχωρισμό μεταξύ προσφύγων και μεταναστών, κέντρα κράτησης στη Λιβύη και άλλα πολλά, έναντι της Λεπέν θεωρήθηκε από πολλούς ως θρίαμβος της Δημοκρατίας απέναντι στις δυνάμεις του φασισμού. Μέσα από μια πολιτική διλημάτων ο νεοφιλελευθερισμός θεωρεί πως ξυπνά στους πολίτες το δημοκρατικό φρόνημα ώστε να το υπερασπιστούν στις κάλπες απέναντι στους εχθρούς της δημοκρατίας. Όμως είναι πράγματι έτσι;

Στις Η.Π.Α. οι εκλογές είχαν ποσοστό αποχής κοντά στο 48% ενώ στη Γαλλία πάνω από 50%. Σε αυτές τις δύο περιπτώσεις ήταν αρκετά κατανοητό πως η επιλογή πρωθυπουργού δεν ήταν κάτι που αφορούσε την κοινωνία γιατί το επίδικό ήταν δεδομένο.

Όσο οι κοινωνίες αισθάνονται πως αποκλείονται από τον πολιτικό διάλογο με τις αποφάσεις των ελίτ να παρουσιάζονται ως νόμος γραμμένος πάνω σε πέτρα τόσο περισσότερο θα περιφρονούν το διεφθαρμένο και στρεβλό κοινοβουλευτικό σύστημα. Αυτό δίνει και ένα πάτημα στις ριζοσπαστικές δυνάμεις που δρουν εκτός κοινοβουλευτικής δημοκρατίας να απευθυνθούν στις κοινωνίες και τα κινήματα που διαμορφώνονται με παραπάνω στόμφο. Αυτό που διαφαίνεται επίσης είναι πως όσο οι θιασώτες του Ακραίου Κέντρου, εκείνων των δυνάμεων που εμφανίζονται ως υπερασπιστές της δημοκρατίας και εξοβελίζουν τους πολιτικούς τους αντιπάλους στο φάσμα του φασισμού, αρχίζουν να χάνουν έδαφος.

Η ρητορική των δύο άκρων όσο και να σκούζουν οι υπερασπιστές της έχει αρχίσει να καταρρέει ή έστω να γίνεται πιο προφανής στον κόσμο με την πραγματική της μορφή. Πράγματι υπάρχουν δύο

άκρα, το ένα είναι αυτό των καταπιεστών, των νεοφιλελεύθερων, των καπιταλιστών, των ακροδεξιών και το άλλο είναι του κόσμου της αλληλεγγύης, των κατατρεγμένων και των κινημάτων.

Τελικά Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα προβλήματα που φαίνεται να έχουμε να αντιμετωπίσουμε στο μέλλον, τουλάχιστον έτσι όπως έχουν φανεί μέχρι στιγμής είναι:

1. Το σημείο του αντι-μουσουλμανισμού και της ισλαμοφοβίας που αποτελεί το κύριο σημείο συνάντησης όλων των ακροδεξιών, εθνικιστικών αλλά και πιο μετριοπαθών συντηρητικών κύκλων και αποτυπώνεται σε διάφορα αιτήματα που ανεβάζουν το πήχη ανάλογα με το από ποιους εκφράζονται (δηλαδή ξεκινάν από έναν πιο μετριοπαθή ρατσισμό όπως το να παρακολουθούνται οι πρόσφυγες, ανεβαίνουν στο να μην τους επιτρέπεται η είσοδος στις χώρες της Δύσης και φτάνουν το μάξιμουμ εντελώς φασιστικό να σκοτώνονται πριν φτάσουν στις χώρες υποδοχής ή και στις χώρες τους με στρατιωτικές επεμβάσεις).

2. Η ανησυχητική αντι-μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί μια σειρά χωρών στην Ευρώπη και στη Δύση γενικά. Η χρήση βιομετρικών μέτρων για παράδειγμα που σημαδεύει τους πρόσφυγες και τους αναγκάζει να φέρουν το στίγμα του Άλλου, του διαφορετικού για όλη τους τη ζωή είναι ένα μέτρο που αποκρυσταλλώνει μια τέτοια αντι-μεταναστευτική πολιτική. Έπειτα υπάρχουν και χώρες όπως η Κροατία, η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Σλοβενία η Ουγγαρία και η Πολωνία που έχουν δηλώσει ανοιχτά ότι δεν επιθυμούν καθόλου την υποδοχή προσφύγων.

Στη συνέχεια έχουμε τη ψευδο-υποδοχή, για παράδειγμα οι Η.Π.Α. δήλωσαν πως θα δεχθούν μόνο 10.000 πρόσφυγες την ίδια στιγμή που χώρες αρκετά μικρότερες όπως ο Καναδάς ή και το ακραίο παράδειγμα του Λιβάνου θα φιλοξενήσουν 30.000 και 1.000.000 πρόσφυγες αντίστοιχα. Υπάρχει και το παράδειγμα της Δανίας, που παρά τη φαινομενικά ισχυρή οικονομία της και το κοινωνικό

κράτος μάλλον δεν θα δεχτεί πρόσφυγες. Όπως επίσης και η Νορβηγία που θεωρείται ένα από τα πιο «ανοιχτά» και φιλικά κράτη ως προς την διαφορετικότητα θα δεχτεί πρόσφυγες αλλά υπάρχει και ένα πρόγραμμα όπου προσφέρει 10.000 κρόνεν (1.000 λίρες Αγγλίας) σε όσους πρόσφυγες επιθυμούν να φύγουν και να μην μείνουν εκεί.

Παρατηρείται λοιπόν ένα αρκετά έντονο συναίσθημα άρνησης βοήθειας με κάποιες εξαιρέσεις (Γαλλία, Γερμανία) που φτιάχνει μια αρκετά ανησυχητική εικόνα ως προς το μέλλον που επιφυλάσσει η Δύση στους πρόσφυγες που έρχονται.

***Εισήγηση στο Φεστιβάλ Άμεσης Δημοκρατίας 2017**

Δεξιά Ριζοσπαστικοποίηση & Αυταρχικός Νεοφιλελευθερισμός στο Μόρφωμα της ΝΔ

Αντώνης Μπούμας

Τον τελευταίο καιρό στην Ελλάδα έχουμε μια ριζοσπαστικοποίηση της Δεξιάς. Καθώς η Αριστερά μετατοπίζεται προς το κέντρο, εκσυγχρονίζοντας το κράτος και βαθαίνοντας τη νεοφιλελεύθερη ολοκλήρωση της κοινωνίας, οι εκπρόσωποι της Δεξιάς μετατοπίζονται προς μία ριζοσπαστική εμμονική ρητορική περί αριστερής απειλής, σοβιετίας, κρατισμού, πολέμου κατά των επενδύσεων, κομμουνιστικού κινδύνου, δύο άκρων, Αριστεράς εκτός του δημοκρατικού τόξου, κτλ.

Για τον περισσότερο κόσμο, πλην του σκληρού ακροατηρίου της Δεξιάς, η ριζοσπαστικοποίηση αυτή δεν είναι κατανοητή, γιατί δεν απαντάται στην καθημερινότητά του. Υπάρχουν όμως λόγοι,

για τους οποίους ριζοσπαστικοποιείται η Δεξιά. Είναι κατ' αρχάς οι ακόλουθοι:

1. Η πολιτική ως εκλογικό προϊόν στηρίζεται στη διάκριση. Σε μια εποχή προσέγγισης των θέσεων όλων των κομμάτων η ριζοσπαστικοποίηση διακρίνει τη ΝΔ από τον Σύριζα και θωρακίζει την εκλογική βάση της. Συμβαίνει όμως και το αντίθετο. Η δεξιά ριζοσπαστικοποίηση συσπειρώνει την αποσυσπειρωμένη εκλογική βάση του Σύριζα.

2. Η απαλλοτρίωση από τους δανειστές των κεντρικών πολιτικών αποφάσεων για τη χώρα απαξιώνει τις εγχώριες δυνάμεις αντιπροσώπευσης. Η υπερθεμάτιση σε συγκρουσιακή ρητορική αποπροσανατολίζει από την απαλλοτρίωση της δημοκρατίας, ενώ διατηρεί το ενδιαφέρον κάποιων στο παίγνιο της κεντρικής πολιτικής σκηνής. Η δεξιά ριζοσπαστικοποίηση ευνοεί έτσι και πάλι τον Σύριζα, εμφανίζοντάς τον σε συγκρουσιακή σχέση με την ΝΔ.

Συνεπώς, η δεξιά ριζοσπαστικοποίηση επιχειρεί τη διάσωση του προϊόντος «αντιπροσωπευτική πολιτική» από τη γενικευμένη απαξίωσή του από τους βασικούς καταναλωτές του, τους ψηφοφόρους. Τα οφέλη από τη διαρκή καλλιέργεια ενός κλίματος έντασης τα καρπώνεται βραχυπρόθεσμα κυρίως η ΝΔ, χωρίς όμως να αποκόπτει ουσιαστικά τον Σύριζα από το παίγνιο της πολιτικής εξουσίας.

Υπάρχουν όμως και βαθύτεροι λόγοι για την δεξιά ριζοσπαστικοποίηση. Αυτοί λέγονται **αυταρχικός νεοφιλελευθερισμός** και κωδικοποιούνται ως εξής:

3. Η επιβεβαίωση ότι δεν υπάρχει εναλλακτική από έναν από τους παλαιά ποτέ βασικούς εγχώριους αμφισβητίες της στην κεντρική πολιτική σκηνή δίνει την δυνατότητα για μία νεοφιλελεύθερη ηγεμονία ετών. Με τις δυνάμεις, που επιθυμούν την εφαρμογή της σκληρής εκδοχής της (δανειστές, κεφάλαιο) να υπερτερούν συντριπτικά έναντι της κοινωνίας, ο βασικός εκπρόσωπος της σκληρής εκδοχής (ΝΔ) νιώθει ότι έχει πια χώρο να μετατοπίσει

το πλαίσιο, να υπερθεματίσει και να βγει στην επίθεση σε όλα τα μέτωπα, ακόμη και με σχήματα που ξεφεύγουν προφανώς από τον χώρο του κέντρου. Η ηγεμονία, που πρέπει να χτιστεί πάνω στην ήττα, δεν πρέπει να επιδέχεται αμφισβήτηση, ακόμη και κεντρώας, καθώς τα χέρια πρέπει να είναι λυμένα για τομές σε βάθος. Το ακραίο κέντρο βρίσκεται σε πλήρη εκτύλιξη.

4. Από το tea party μέχρι το UKIP η δεξιά ριζοσπαστικοποίηση αποτελεί μία νέα συνεκτική αφήγηση για το μέλλον. Σύμφωνα με αυτή τα σύγχρονα προβλήματα μπορούν να λυθούν χωρίς να αμφισβητήσουμε το νεοφιλελεύθερο πλαίσιο αλλά, ταυτόχρονα, με την επιστροφή σε ένα πιο ανταγωνιστικό έθνος-κράτος. Στη νέα συνθήκη πρέπει να γίνουμε πιο ανταγωνιστικοί ως έθνος, για να δούμε καλύτερες μέρες. Η εθνικιστική αφήγηση όχι μόνο διατηρεί άθικτη την πηγή των προβλημάτων αλλά επιταχύνει την πορεία των πραγμάτων. Είναι όμως σαφώς πιο ελκυστική από ρητορικής άποψης. Έτσι, στα χνάρια του Trump, ο εγχώριος θαυμαστής του Άδωνις μπορεί να πουλάει έθνος στους φτωχούς ψηφοφόρους του την ίδια ώρα, που τους στερεί την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες υγείας. Δομείται έτσι μία ηγεμονία, η οποία στο σύμπλεγμα κεφάλαιο/έθνος/κράτος επενδύει ξανά στις συνεκτικές δυνατότητες της φαντασιακής κοινότητας του έθνους, για να συγκαλύψει τις διαλυτικές για τις ανθρώπινες κοινωνίες αρνητικές εξωτερικότητες της αποχαλίνωσης του κεφαλαίου.

5. Από την αυγή του ο νεοφιλελευθερισμός είναι ένα πολιτικό εγχείρημα ανατροπής των κοινωνικών και δημοκρατικών κατακτήσεων του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα. Η πρώτη χρήση του όρου ανάγεται στον οικονομολόγο Alexander Rüstow, ο οποίος το 1938 κάλεσε σε αναβίωση φιλελεύθερων αξιών του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, όπως η ελευθερία της επιχειρηματικότητας. Το «νέο» στον νεοφιλελευθερισμό αφορούσε ήδη από τότε τις νέες σε σχέση με τους προηγούμενους αιώνες κοινωνικές συνθήκες, δηλαδή τις κατακτήσεις των από κάτω σε σχέση με τα συνδικάτα, τα κοινωνικά και δημοκρατικά δικαιώματα και το κράτος πρόνοιας. Από την εκκίνησή του το νεοφιλελεύθερο εγχείρημα στόχευε στο ξήλωμα των κατακτήσεων αυτών, αντιμετωπίζοντάς τα ως εμπόδια

στην αποχαλίνωση της εξουσίας του κεφαλαίου. Σήμερα βρισκόμαστε ήδη σε μία περίοδο, όπου η ασυμβατότητα του νεοφιλελεύθερου εγχειρήματος με στοιχειώδες κατακτήσεις, θεμελιώδη δικαιώματα, ακόμη και αστικά, αλλά και με οποιαδήποτε μορφή δημοκρατικού ελέγχου της κοινωνίας είναι πλέον προφανής. Σε συνθήκες αποικιοκρατίας η εγχώρια δεξιά ριζοσπαστικοποίηση στοχεύει ευθέως στην εγκαθίδρυση ενός τέτοιου αυταρχικού νεοφιλελευθερισμού.

Υπάρχει ένα πρόβλημα με την δεξιά ριζοσπαστικοποίηση. Είναι ένα εγγενώς αντιφατικό εγχείρημα. Η απόκλιση από την πραγματικότητα είναι τόσο χαώδης, ώστε να καθιστά δυσχερή την ηγεμόνευση σε ευρύτερες μάζες του πληθυσμού. Η νεοφιλελεύθερη ηγεμονία βρίσκεται ήδη σε κρίση και τέτοιες προσπάθειες διάσωσης λίγη τύχη έχουν. Ωστόσο, η επιλογή από την εγχώρια ελίτ για την μετατόπιση του πλαισίου της δημόσιας συζήτησης προς τα ακροδεξιά φασιστικοποιεί ομάδες πολιτών και θέτει σε άμυνα τον δημοκρατικό πόλο. Απέναντι σε αυτή την πρακτική δική μας δουλειά είναι η καθημερινή αποδόμηση της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας και των ακροδεξιών τζουτζέδων της αλλά και η επιθετική πρόταξη των αξιών και των οραμάτων μας. Δεν πρέπει να αφήνουμε ούτε στιγμή το γάντι να πέσει κάθε φορά που μας το ρίχνει η εγχώρια εξουσιαστική ελίτ και τα γλυφτρόνια της. Στην ριζοσπαστικοποίηση της Δεξιάς να βγούμε στην αντιεξουσιαστική αντεπίθεση.

Η Σφαγή των Εβραίων στο Βραχώρι το 1821

Νίκος Ιωάννου

Η Αιτωλία και η Ακαρνανία, το Κάρλελι δηλαδή όπως λεγόταν

κάποτε, άργησε να κινηθεί σε σχέση με την εξέγερση του 1821.

Πρώτη εξεγερσιακή ενέργεια θεωρήθηκε η επίθεση του οπλαρχηγού Μακρή στην τουρκική συνοδεία που μετέφερε τον ετήσιο φόρο από το Μεσολόγγι στη Ναύπακτο και από εκεί στην Κωνσταντινούπολη. Ο Μακρής σκότωσε τους Τούρκους και άρπαξε τα χρήματα, βάζοντας έτσι το σπίρτο για τη φωτιά που λίγο μετά θα ακολουθούσε.[1]

Από τη μέρα της 5^{ης} Μαρτίου του 1821 αρχίζει να φυσά ο αέρας της εξέγερσης στο Κάρλελι. Ακολούθησαν πολλά γεγονότα με προεξάρχοντα αυτά της κατάληψης του Βραχωρίου στις 11 Ιουνίου κι έπειτα του Ζαπαντίου στις 26 Ιουλίου.[2]

Το Ζαπάντι ήταν σχεδόν αμιγώς οθωμανικός οικισμός. Εκεί ζούσαν φτωχοί και γενικώς δεύτερης κατηγορίας Τούρκοι, κατώτεροι από αυτούς του Βραχωρίου. Απ' ό,τι φάνηκε όμως ήταν σκληροί πολεμιστές αφού αντιστάθηκαν με εκπληκτική γενναιότητα στους χριστιανούς πολιορκητές. Σε μία από τις τελευταίες εξόδους των Τούρκων οι χριστιανοί σκότωσαν δεκαοχτώ από αυτούς. Έκοψαν τα κεφάλια των νεκρών και τα παλούκωσαν μπροστά στους πολιορκημένους συγγενείς τους.[3] Αφού ακολούθησαν αιματηρές επιθέσεις οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν παραδίδοντας και το Ζαπάντι. Η αλαζονική και βάρβαρη συμπεριφορά των άταχτων οπλοφόρων χριστιανών, οι βιασμοί και οι σφαγές των φτωχών αμάχων είχαν υπερβεί το «φυσιολογικό» για την εποχή επίπεδο ήδη στα γεγονότα της κατάληψης του Βραχωρίου 40 ημέρες νωρίτερα. Οι Εβραιοπούλες και οι φτωχιές Τουρκάλες βιάστηκαν και σφαγιάστικαν όμως η παράδοση μας μεταφέρει πώς χανούμισσες σκόρπισαν σε αρχοντόσπιτα της περιοχής σαν δούλες -κυρίως σαν σεξουαλικές δούλες- ζώντας βίο αβίωτο! **Αυτά τα γεγονότα ήταν η πιστοποίηση του διογκομένου μίσους, του κτήνους του ρατσισμού και του σεξισμού που μπορεί να φωλιάσουν και στην πιο λαϊκή εξέγερση.**

Όταν πλέον κανείς δεν αμφισβητούσε την υπεροχή των χριστιανών πολιορκητών του Βραχωρίου, πρώτοι διέφυγαν οι Αλβανοί μισθοφόροι, ανταλλάσσοντας προφανώς τη ζωή τους με χρήματα ή εξαργυρώνοντας παλιά νταραβέρια με τους οπλαρχηγούς, για να

εξοντωθούν αργότερα στα γύρω βουνά ληστευόμενοι από καπεταναίους. Οι ευκατάστατοι και οι αξιωματούχοι Τούρκοι, πλειοψηφία στην κοινότητα του Βραχωρίου, σώθηκαν φυγαδευόμενοι, ανταλλάσσοντας τη ζωή τους είτε με χρήματα είτε με την «αξία» του τίτλου τους. Πιθανότατα να σώθηκαν μαζί τους και ελάχιστοι πλούσιοι Εβραίοι.[4] Οι υπόλοιποι, όλη η εβραϊκή κοινότητα και οι λίγοι φτωχοί Τούρκοι αιχμάλωτοι σφαγιάστηκαν ολωσδιόλου από τις αιμοδιψείς εξαγριωμένες ομάδες των νικητών.

Προφανώς όμως ο εθνικός χαρακτήρας της κατάληψης του Βραχωρίου της 11^{ης} Ιουνίου του 1821, που προσφάτως οι Αγρινιώτες άρχισαν να γιορτάζουν, δεν άφησε περιθώρια σπουδαίας αναφοράς σε αυτό το μικρό ολοκαύτωμα. Οι γέροντες, όσοι το είχαν ακούσει, το ανέφεραν με μισόλογα και χαμηλόφωνα, σαν μια πληροφορία αχνή, δευτερεύουσας σημασίας. Το ίδιο έκαναν και αρκετοί ερευνητές της περιοχής, με εξαίρεση τον Γεράσιμο Παπατρέχα (1922 -1998) που κι αυτός όμως δικαιολογεί το γεγονός ως «συνηθισμένο» για την εποχή.

Τους έσφαξαν όλους, άνδρες, γυναίκες, παιδιά.

Η παράδοση, λέει ο Παπατρέχας, διασώζει ότι «ο καπετάν Αλεξάκης Βλαχόπουλος έδωσε διαταγή στα παλικάρια του: – Το βράδυ να είστε όλοι έτοιμοι στο γιαταγάνι (που σημαίνει πάμε για σφαγή με τα γιαταγάνια και τα μαχαίρια και χωρίς μπιστόλες). Έτσι έγινε, βγήκαν όλοι στο γιαταγάνι κι από σπίτι σε σπίτι έσφαξαν όλους τους Οβραίους και μόνο ένας γλύτωσε, που διαμέσου Προυσού έφτασε στη Λαμία. Από τότε δεν ξανάμεινε Οβραίος στο Βραχώρι». Ο σημαντικός όμως Ξηρομερίτης λαογράφος δεν μας παραθέτει την πηγή του.

Ο Θεόδωρος Χαβέλας (1840 -1912) αναφέρεται λακωνικά στα γεγονότα που ακολούθησαν την άλωση του Βραχωρίου: «Τότε δε ο συρφετός των Αγρινίων, επιπεσών κατά των Εβραίων, διεπέρασεν άνδρας, γυναίκας και παιδιά εν στόματι μαχαίρας εκδικούμενος τον θάνατον ιερέος τινός εν Αγρινίω, Παπαλεξίου Δηματά, ον παρά των Τούρκων παραλαβόντες πρότερον οι Εβραίοι, ετύφλωσαν δι ακανθών και κατεβασάνισαν μέχρι θανάτου». Ο Βραχωρίτης

Χαβέλας κάνει αυτή την αναφορά στο έργο του «Ιστορία των Αιτωλών» (Αθήνα 1883) και αναφέρεται σε Αγρίνιο και Αγρινίους ονόματα που το 1821 δεν υπάρχουν, φανερώνοντάς μας έτσι την μυθοπλασία του πρώιμου νεοελληνικού εθνοκράτους. Για τους φτωχούς Τούρκους αναφέρει: «Εκ δε των αιχμαλώτων τους μεν πτωχούς εφόνευσαν εις κατοφέρειάν τινα κάτωθεν της πατρικής μου οικίας...»[5]

Να σημειώσουμε εδώ πως η «Ιστορία του Αγρινίου» έργο του Δάσκαλου Γεράσιμου Παπατρέχα εκδόθηκε το 1991 -με απουσία οποιασδήποτε επιμέλειας πρέπει να παραδεχτούμε -από τον Δήμο Αγρινίου. Η πρώτη έκδοση εξαντλήθηκε πολύ νωρίς και δεν επανεκδόθηκε ποτέ παρότι οι Αγρινιώτες -και όχι μόνο- αναζητούσαν το βιβλίο διακαώς. Ο λόγος είναι προφανής και δεν είναι άλλος από την πίεση που ασκεί το χριστιανικό- παραχριστιανικό και εθνικιστικό λόμπυ της πόλης στην εκάστοτε δημοτική αρχή. Ο Δάσκαλος Παπατρέχας ρητώς αναφέρεται στην πολιορκία και άλωση του Τουρκοβράχωρου ενώ η εκάστοτε δημοτική αρχή γιορτάζει την απελευθέρωση του Αγρινίου από τον τουρκικό ζυγό.

Όσο ψάχνουμε τις περιγραφές της εξέγερσης του 1821 τόσο απομακρυνόμαστε από την ιδέα μιας εθνικής εξέγερσης αφού σπανίως διαπιστώνουμε ίχνη κάποιας εθνικής συνείδησης. Αντιθέτως, διαπιστώνουμε την ληστρική πλευρά της εξέγερσης των πολυφυλετικών βαλκανικών καπετανάτων απέναντι στην υπό διάλυση οθωμανική αυτοκρατορία. Από αυτή τη ληστρική και βάρβαρη συμπεριφορά υπέφεραν και οι τοπικές κοινωνίες γεγονός που χάνεται στην νεοελληνική ιστοριογραφία καθώς σε αυτήν κυριαρχεί το εθνεγερτικό πάθος.

Αν και ο γράφων δεν είναι ιστορικός, δεν γινόταν να ασχοληθεί με τη σφαγή των Εβραίων χωρίς να ψάξει τη διαδρομή και το φούντωμα του αντιεβραϊσμού στην περιοχή του Κάρλελι και της Ηπείρου. Η έκρηξη της εξέγερσης του '21 έγινε σε μια εποχή όπου ο αντισημιτισμός στη Βαλκανική χερσόνησο είχε μια έξαρση. Ειδικά στην Ήπειρο και το Κάρλελι από τον 18^ο αιώνα, την εποχή

δηλαδή του Κοσμά του Αιτωλού, ο αντισημιτισμός είχε έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα με οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις. Ήταν η εποχή όπου οι Αρβανίτες (ή αλλιώς Αλβανίτες -από το Αρβανός ή Αλβανός) έμποροι έμπαιναν δυναμικά στο εμπόριο των παζαριών που ως τότε ήταν ένας χώρος εβραϊκός. Οι Εβραίοι είχαν πατροπαράδοτα την αποκλειστικότητα στη διοργάνωση των παζαριών ως οι πρωτοπόροι έμποροι της περιοχής [6]. Σε αυτό συνέτεινε η αλματώδης αύξηση του πληθυσμού τους κατά τον 15^ο αιώνα (μετά τους ευρωπαϊκούς διωγμούς), κυρίως στα νησιά του Ιονίου. Οι γνώσεις τους γύρω από τις τέχνες, το εμπόριο και τη γεωργία τους έκαναν να κυριαρχήσουν στον χώρο της αγοράς αλλά και να δώσουν μια ώθηση στην οικονομία και τη διαβίωση των πληθυσμών, μεταφέροντας τον πολιτισμό τους. Έπρεπε λοιπόν κάποιος να χτυπήσει αυτή την ελίτ για να μπορέσει να εδραιωθεί σε ένα κομμάτι της αγοράς. Ο μοναδικός τρόπος για τους Αρβανίτες εμπόρους να πετύχουν αυτό ήταν να δημιουργήσουν τα δικά τους χριστιανικά παζάρια αφού η πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν χριστιανοί. Έτσι η προπαγάνδα -την οποία ουσιαστικά στήριξε ο Κοσμάς ο Αιτωλός- ενάντια στους Εβραίους πήρε θρησκευτικό χαρακτήρα και συνεπώς και τον ανάλογο φανατισμό.

Μέσα σε λιγότερο από έναν αιώνα (1750-1820) καλλιεργήθηκε η προκατάληψη και η δαιμονολογία που οδήγησε σε σφαγές σαν αυτή του Βραχωρίου. Οι Αρβανίτες έμποροι χρηματοδότησαν τον Κοσμά και γύρω από τα κηρύγματά του έστησαν σιγά σιγά τα χριστιανικά παζάρια ημέρα Σάββατο, γεγονός που ήταν και η αιχμή της αντιεβραϊκής προπαγάνδας, εφόσον τα εβραϊκά παζάρια γίνονταν μόνο Κυριακή.

Έτσι για να καταφέρει τη μεταφορά της ημέρας των παζαριών από Κυριακή σε Σάββατο άρθρωσε τον πλέον καταγγελτικό και υβριστικό αντιεβραϊκό λόγο.

Αναφέρει ότι «Σφάζει ο Εβραίος εν πρόβατον και το μισό το εμπροσθινόν το κρατεί δια λόγου του και το πισινό το μουτζώνει και το πωλεί στους χριστιανούς για να τους μαγαρίσει». Και σε άλλο σημείο λέει: «Πώς το βαστά η καρδιά σαν να αγοράζετε από

Εβραίους πρμαάτειες; Και τα άσπρα ύστερα να τα ξοδεύουν δια να σύρουν κανένα χριστιανόπουλον να το σφάξουν να πάρουν το αίμα του και με κείνο να κοινωνούν; Λοιπόν χριστιανοί μου μην αγοράζετε τίποτε απ' αυτούς».

Αυτά κήρυττε ο Κοσμάς στα κηρύγματά του. Από την άλλη βέβαια για να είναι εντάξει με τις χριστιανικές διδαχές έλεγε: «Όθεν αδελφοί μου, όσοι αδικήσετε χριστιανούς ή Εβραίους ή Τούρκους, να δώσετε το άδικον πίσω διότι είναι κατηραμένον και δεν βλέπετε καμμίαν προκοπήν».

Στο Τουρκοβράχωρο η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν σαφώς εκείνη την εποχή Οθωμανοί. Φαίνεται πως ο οθωμανικός στρατός ίδρυσε αυτόν τον οικισμό για να καλύψει τις δικές του ανάγκες, όμως μετά την εγκατάσταση των εκ της Δυτικής Ευρώπης Εβραίων προσφύγων μετατράπηκε σε ένα μικρό αλλά σημαντικό για την περιοχή αστικό κέντρο. Την δραστηριότητα των Οθωμανών και άλλων τιτλούχων γαιοκτημόνων συμπλήρωσε η δραστηριότητα τεχνητών και εμπόρων. Στην νέα αγορά που δημιουργήθηκε εισέβαλαν σταδιακά και οι χριστιανοί κάτοικοι του Βραχωρίου. Εκεί λοιπόν ο Κοσμάς ο Αιτωλός έμεινε και κύρηξε από το 1759 έως το 1762. Γνωρίζουμε ότι επέστρεψε το 1775 όπου έφτιαξε ένα σχολείο, δεν γνωρίζουμε όμως πολλά για το περιεχόμενο της διδασκαλίας του.

Τα σχολεία του ο Κοσμάς τα έστηνε με χορηγίες Αρβανιτών εμπόρων και τα συντηρούσε πάλι με τον ίδιο τρόπο[7]. Γραπτά του ιδίου του Κοσμά για τη διδασκαλία και το κύρηγμά του δεν έχουμε. Βασιζόμαστε σε ό,τι διασώθηκε διά της προφορικής παράδοσης και όπως αυτή αποτυπώθηκε σε γραπτά λογίων της εποχής μετά τον θάνατό του. Ο μαθητής του Κοσμά Σάμφειρος Χριστοδουλίδης ή Ζαφείρης ή Ραμμενιάτης, αναφέρει: «Ο ιερός Κοσμάς επήγεν πάλιν εις τα Ιωάννινα, και πρώτον μεν εκατάπεισε τους χριστιανούς να μεταβάλουν το κοινόν παζάρι από την Κυριακήν εις το Σάββατον, το οποίον τους επροξένησε [στους Εβραίους] μεγίστην φθοράν. Δεύτερον τους εκήρυξε δια φανερούς εχθρούς, και ότι είναι έτοιμοι κάθε καιρόν να κάνουν κάθε κακόν εις τους χριστιανούς. Τρίτον, θέλοντας να βγάλει από τα

κεφαλές των χριστιανών τας μακράς φούντας και τα τοιαύτα, τα οποία όλα ηγόραζον από τους Εβραίους, τους εδίδασκε πως είναι ακάθαρτα, ότι επί τούτου δια τους χριστιανούς οι θεοκτόνοι τα μολύνουσι, και να μη τα αγοράζωσι ολότελα». [8]

Οι Εβραίοι τον κυνήγησαν για αυτό τον πόλεμο και τον συκοφάντησαν στον Αλή Πασά λέγοντας πως είναι πράκτορας της ρωσικής πολιτικής. Ο Πασάς τον συνέλαβε και τον γλίτωσαν οι Αρβανίτες έμποροι πληρώνοντας μεγάλο ποσό ως λύτρα. Βέβαια δεν γλίτωσε τον θάνατο. Τον κρέμασαν στις 24 Αυγούστου 1779 υπάλληλοι του Κουρτ πασά κι αυτός ο θάνατος χρεώθηκε από κάποιους στους Εβραίους εμπόρους ως αποτέλεσμα της πολεμικής τους.

Οι Εβραίοι γενικώς συγκέντρωναν το μίσος και των χριστιανών και των Οθωμανών, μίσος που δεν συνάδει με την προσφορά τους στα σκοτεινά χρόνια της φτώχειας και της αγνωσίας που σκέπαζε τους πληθυσμούς της περιοχής. Ο ιστορικός Απόστολος Βακαλόπουλος λέει: «Οι Εβραίοι ευφυείς βιοτέχνες και έμποροι μούν του υπηκόους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στις διάφορες τέχνες και εφευρέσεις, κερδίζουν πολλά και γίνονται ιδιοκτήτες μεγάλων εμπορικών καταστημάτων. Οι ίδιοι κινούν τα κεφάλαιά τους προς μεγαλύτερες επιχειρήσεις.» [9] Ο Ο Γάλλος γιατρός Spon (1674) αναφέρει: «Στη Ναύπακτο οι χριστιανοί έχουν δύο εκκλησίες και οι Εβραίοι τρεις συναγωγές. Τα προϊόντα που εξάγονται από το λιμάνι είναι δέρματα, λάδι, καπνός, σιτάρια, ρίζι, κριθάρι». Επίσης πρέπει να σημειώσουμε την ειρηνική συνύπαρξη επί αιώνες των αυτόχθονων Εβραίων με τους πληθυσμούς που κατά καιρούς εναλλάσσονταν στην περιοχή. Στην Περίστα Ναυπακτίας δεν γνωρίζουμε από πότε υπάρχει κοινότητα Εβραίων σηροτρόφων ωστόσο την τέχνη αυτή ασκούν Ρωμανίτες Εβραίοι από πολύ παλιά. Ο Ισπανοεβραίος περιηγητής Βενιαμίν εκ Τουδέλας (12^{ος} αιώνας) σημειώνει την ύπαρξη εβραϊκής κοινότητας στην πόλη Άφιλον στις εκβολές του Αχελώου κοντά στη σημερινή Γουριά. Άλλη πηγή αναφέρει και τη Ναύπακτο [10].

Η σφαγή των εβραϊκών οικογενειών στο Βραχώρι το 1821 καθώς και

των λίγων φτωχών Τούρκων που δεν είχαν με τι να ανταλλάξουν τη ζωή τους (δεν είχαν «τιμή») είναι ένα γεγονός που σκιάζει την 11^η Ιουνίου, μέρα γιορτής της «απελευθέρωσης του Βραχωρίου». Η δικαιολογία ότι ήταν πλούσιοι και δυνάστες δεν στέκει ιστορικά αφού υπήρχαν και Εβραίοι γεωργοί, μεταξουργοί και τεχνίτες. Πλούσιοι και δυνάστες ήταν σε μεγαλύτερο βαθμό Βλάχοι, Τούρκοι και Αρβανίτες. Αυτοί μάλιστα κατείχαν την εξουσία και τη δύναμη. Τα Πασαλίκια, τα Βιλαέτια και τα αρματωλίκια ήταν στα χέρια τους.

Αν οι σύγχρονοι Αγρινιώτες χρειάζονται εναγωνίως το ιστορικό γεγονός που θα τους συνδέσει με το παρελθόν ανάμεσα στα άλλα πρέπει να ψάξουν στις στάχτες του Βραχωρίου και στις κραυγές των δολοφονημένων αμάχων, θυμάτων ενός άγριου ρατσισμού.

Σημειώσεις:

[1] Σπυρίδων Τρικούπης, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, τόμος 1^{ος}, Αθήνα, εκδ. Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1993, σελ.243

[2] Γεράσιμος Ηρ. Παπατρέχας, Ιστορία του Αγρινίου, Αγρίνιο, έκδοση Δήμου Αγρινίου 1991, σελ. 213

[3] Ό.π. σελ. 250

[4] Ο Κορδάτος εικάζει ότι ήταν ένας πλούσιος Εβραίος.

[5] Γεράσιμος Παπατρέχας, ό.π, σελ. 242-245

[6] Γ. Κορδάτος: Αναφορές στη συμβολή των Εβραίων στις τέχνες (βιοτεχνία), στη γεωργία και το εμπόριο.

Απ. Βακαλόπουλος «Νέα Ελληνική Ιστορία» σελ. 53 -54.

[7] Μάρκος Γκιόλιας. «Ο Κοσμάς ο Αιτωλός και η εποχή του» σελ. 18. Στο χρονογραφικό σχεδιάσμα του συγγραφέα: 1778, οικονομική υποστήριξη του Κοσμά από μικροπωλητές και μικρέμπορους της Ηπείρου.

[8] Μάρκος Γκιόλιας, ό.π, 225 -239.

[9] Απ. Βακαλόπουλου, ό.π.

Κ. Σιμόπουλος. «Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα» σελ.692.

[10] Θανάσης Παπαθανασόπουλος, Περίστα Ναυπακτίας, 1998.
Βενιαμίν εκ Τουδέλας, Το οδοιπορικό ενός Εβραίου περιηγητού,
ΧΡΟΝΙΚΑ, περιοδικό του Κ. Ι. Σ.
Φ. Χριστόπουλος. Η Εβραϊκή Κοινότης Ναυπάκτου, τόμος Α', 1968,
σελ.277 -30 της επετηρίδος της Εταιρείας Στερεολλαδίτικων
Μελετών.

**Το παρόν κείμενο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο 2^ο τεύχος του
Αγρινιώτικου περιοδικού CONTACT τον Ιούλιο του 2001.
Δημοσιεύεται σήμερα 16 χρόνια αργότερα στο site της Βαβυλωνίας
με κάποιες προσθήκες που δεν είχαν συμπεριληφθεί στην έκδοση
του CONTACT λόγω έλλειψης χώρου.*

CONTACT

Τ.Θ. 93 30100 ΑΓΡΙΝΙΟ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2001

2

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ
ΤΡΟΜΟΝΟΜΟ και
την παγκόσμια
"νέα" τάξη

Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ
ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΟ
ΒΡΑΧΩΡΙ ΤΟ 1821

ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΣ:
ΔΥΣΚΟΛΑ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Κόμικς:

ΟΜΙΧΛΗ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Φιλοσοφία:

Στοιχεία της έννοιας
της ελευθερίας στον
Επίκτητο

Hip Hop - Fight the Power

e-mail: contact_agrinio@geosites.com

www.geosites.com/contact_agrinio

800 ΔΡΧ.

Η Κυπριακή Δυστοπία

Νώντας Σκυφτούλης

*Ο λόγος γραφής του κειμένου είναι επειδή οι σύντροφοι της *Συσπείρωσης Ατάκτων* πήραν μια σοβαρή θέση στο Ζήτημα όπου διατυπώνουν την δικοινοτική-διζωνική ομοσπονδία και μας επιτρέπουν να επαναπροσδιορίσουμε συνολικά τη στάση μας (<https://syspirosiatakton.org/ne-re-omospondia/>).

Αυτοδιάθεση, Ανεξαρτησία, Ένωση, Τακσίμ, Ευκταίο-Εφικτό, είναι λέξεις που ακούγονταν όλα αυτά τα χρόνια στην Κύπρο σαν προπέτασμα καπνού και σαν καταφύγιο «ηθελημένης» στρατηγικής ανεπάρκειας διότι πέρα των άλλων καμιά από αυτές τις λέξεις δεν εννοούνταν. Παρ'όλα αυτά συγκρότησαν το λεξιλόγιο της κυπριακή δυστοπίας και μετέτρεψαν τον λόγο σε ομιλούν εργαλείο.

Αυτή η δυστοπία είχε θεϊκή προέλευση και ξέρετε γιατί; Διότι ανατέθηκε στην Εκκλησία η διαχείριση του Κυπριακού από την αρχή της γένεσης του σύγχρονου Κυπριακού κράτους.

Μέχρι τότε ξέραμε ότι οι εθνοκρατικές, εθνικοαπελευθερωτικές, εθνικές γενέσεις γίνονταν ενάντια στους Βασιλιάδες και στη συγκυβερνώσα Εκκλησία. Να πούμε για τον Γκαριμπάλντι είναι πολύ ευρωπαϊκό το ταπεραμέντο αλλά και στα βαλκάνια και στην Ελλάδα ακόμα, όπου χρειάστηκε, είχαμε γκαριμπαλντίνους είτε δεξιούς-κεντρώους είτε αριστερούς. Μόνη εξαίρεση η Κύπρος. Αυτό είναι ένα στοιχείο της κυπριακής δυστοπίας το οποίο πολλαπλασιάζεται από το γεγονός ότι η ίδια η Εκκλησία έθαψε την Κύπρο κάτω από τις πέτρες του ΑΝΑΘΕΜΑΤΟΣ (1915), που σκόρπιες υπάρχουν ακόμη στο πεδίο του Άρεως, προτιμώντας μαζί με το Βασιλέα (Κωνσταντίνος Α!) τη συμμαχία με τον Γερμανό καίσαρα ενάντια στον Βενιζέλο και τους Αγγλογάλλους που έδιναν απλόχερα την Κύπρο στον μελλοντικό σύμμαχο.

Τι πιο φυσιολογικό για μια Εκκλησία να συμμαχήσει με τον πρώην αντιπρόσωπο του θεού στη γη και μετέπειτα ελέω λαό. Παρόλα

αυτά εξακολουθεί να θεωρείται εθνική(!!!) δομή.

Το 1947-48 συγκροτήθηκε με εκκλησιαστική πρωτοβουλία το Εθναρχικό Συμβούλιο το οποίο έβαλε μπροστά το ζήτημα της Ένωσης με τη «μητέρα πατρίδα» αφού πρώτα επέλεξε να θέσει εκτός συμβουλίου το ΑΚΕΛ -παρόλο που ήταν με την Ένωση και είχε το 1/3 του λαού- λόγω ιδεολογικών διαφορών, για να υποδηλώσει τον αντικομμουνιστικό χαρακτήρα της υπόθεσης Ένωσης που αναλαμβάνει να διαχειριστεί. Ταυτόχρονα με το πρόταγμα της Ένωσης εκτόπιζε από τη διαδικασία και το 1/5 των κατοίκων του νησιού που ήταν οι Τουρκοκύπριοι.

Όλα αυτά έγιναν με πρωτοβουλία του Μακαρίου, ακόμα και το Δημοψήφισμα, θεωρώντας τα βουλές του Θεού ή στη χειρότερη περίπτωση φυσιολογικές απόρροιες ενός ελληνοχριστιανικού φαντασιακού. Το λέμε έτσι για να εξηγήσουμε τη μετέπειτα αλλαγή, σχεδόν ριζική, του Μακάριου όταν αντελήφθη τη δυστοπία της μεθόδου. **Ότι δηλαδή χωρίς Γκαριμπάλντι και χωρίς τον παραμερισμό της Εκκλησίας μόνο προτεκτοράτο γίνεται και όχι «ανεξάρτητο» κράτος.** Ο Γκαριμπάλντι άνοιξε διάπλατα την αγκαλιά του στον Μπακούνιν αλλά και οι εδώ «γκαριμπαλντίνιοι» κάπως «αντίστοιχα» λειτουργούσαν με τους περιορισμούς των Βαλκανικών φαντασιακών. Στην Κύπρο η Ένωση από την αρχή καθιερώθηκε σαν μοναδική προοπτική και σε αυτήν βρήκε καταφύγιο ό,τι πιο παρακρατικό εθνικιστικό, αντικομμουνιστικό στοιχείο από την Κύπρο και τον Ελλαδικό χώρο προδιαγράφοντας τη συνέχεια και το τέλος. Φυσικά με προδοσία και αίμα.

Η επιλογή της Ένωσης ως πρόταγμα «εθνικής ολοκλήρωσης» δεν ήταν καινούργιο αλλά είχε επαναληφθεί δύο φορές με «επιτυχία» για τη Σάμο και την Κρήτη. Με ποιους όρους όμως και με ποιους πρωταγωνιστές;

Στη Σάμο (1912) συνέβη με συγκροτημένη εθνικοδημοκρατική πρόταση, με ένοπλη παρέμβαση (σχεδόν εμφύλιο) και με ευμενές διεθνές πολιτικό περιβάλλον. Και η Σάμος είχε την προνομία από την οθωμανική αυτοκρατορία να μην κατοικηθεί από μουσουλμάνους. Ένας από τους ηγέτες υπήρξε ο Σοφούλης (Σύμφωνο

Σοφούλη-Σκλάβαινα) αντικομμουνιστής μεν (πρωθυπουργός εμφυλίου) αλλά όχι μόνο αυτό.

Στην Κρήτη ένα χρόνο αργότερα μέσα από συχνές εξεγέρσεις, με καθοριστική συμβολή αστών ηγετών της Κρήτης και με πρόταση πολιτική εθνικοδημοκρατική πραγματοποιήθηκε η Ένωση. Δεσπόζουσα πολιτική μορφή ο Βενιζέλος που έγινε όχι μόνο πρωθυπουργός όλου του Ελληνικού κράτους αλλά και «εθνάρχης». Και αυτός αντικομμουνιστής αλλά όχι μόνο.

Δύο παραδείγματα, καμία σχέση με την Κύπρο.

Εκεί ήταν ένα το πολιτικό πρόταγμα, η Ένωση, απογυμνωμένο όμως από τα αναγκαία και επαρκή και αυτός είναι ο λόγος που δεν μπορούσαν να ξεγελάσουν κανέναν σε διεθνές επίπεδο. Γρήγορα η Εθναρχία και οι Ενωτικοί βρέθηκαν αντιμέτωποι με την καχυποψία όλου του ανταποικιακού κινήματος που αναπτυσσόταν ραγδαία εκείνη την περίοδο. Η Αυτοδιάθεση-Ανεξαρτησία που πετάχτηκαν ως συνοδευτικά δεν ήταν δυνατό να άρουν την καχυποψία απέναντι, όχι μόνο σε έναν Μπεν Μπελά ή σε έναν Κάστρο αλλά ούτε από τον Νάσερ και τον Νεχρού. Διότι ανταποικιακός αγώνας σημαίνει ενότητα όλης της κοινωνίας ενάντια στους αποικιοκράτες ενώ το αίτημα της Ένωσης δια μέσου της αυτοδιάθεσης απέκλειε από τον αγώνα το 20% του νησιού και ένα άλλο τόσο σε κατάσταση εξαίρεσης (τους αριστερούς). Η Ένωση λοιπόν και η αυτοδιάθεση έβγαζαν τον αγώνα από τα κάτω και τον μετέτρεπαν σε αγώνα κρατικής διαβούλευσης.

Σε όλα αυτά αλλά και σε όσα ακολούθησαν ήταν παρών ο Μακάριος. Με αυτόν τον τρόπο η Ένωση βρήκε όπως ήταν επόμενο την αντίστοιχη απάντηση Τακσίμ (διχοτόμηση) και ο διαχωρισμός θεσμοποιείται και μονιμοποιείται. Η αυτοδιάθεση-ένωση από τη μια μεριά, το Τακσίμ από την άλλη. Αντί για προσέγγιση των δύο κοινοτήτων ενισχύεται ο διαχωρισμός. Στη συνέχεια όλα τα βήματα γίνονται στην κατεύθυνση αυτή. Συγκροτείται η ΕΟΚΑ και βρίσκει έναν αρχηγό που της αντιστοιχεί. Έναν άνθρωπο που γλύτωσε τυχαία στα Δεκεμβριανά στη μάχη του Θησείου. Τον Γρίβα. Εδώ κανονικά έπρεπε να έχει σταματήσει κάθε συζήτηση

διότι οι προθέσεις πλέον είναι ξεκάθαρες όσο ξεκάθαρες μπορεί να είναι σε μια δυστοπία. Και ενώ το ΑΚΕΛ συνεχίζει να υποστηρίζει την Ένωση δέχεται τις δολοφονικές επιθέσεις της ΕΟΚΑ εκτελώντας και ακελίτες και Τουρκοκύπριους συνδικαλιστές. Δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία για το πού το πήγαινε η ΕΟΚΑ. Διαμέσου της Εκκλησίας συνωθούνται φασιστικά, αντικομμουνιστικά, παρακρατικά στοιχεία και με προτάγματα εξόντωσης και απομόνωσης Τουρκοκυπρίων και κομμουνιστών, εφαρμόζουν την ΕΝΩΣΗ επί του πρακτέου. Και για να μην υπάρξει αμφιβολία για τις προθέσεις του αρχηγού (Γρίβα) το 1971 κατασκεύασε την ΕΟΚΑ Β για να δολοφονήσει τον Μακάριο αλλά και την Κύπρο. Λίγα χρόνια αργότερα όλες οι εθνικές παρακρατικές προσδοκίες πραγματοποιήθηκαν με την εισβολή του τούρκικου στρατού, την καταστροφή, την κατοχή.

Αυτό ήταν συνολικά το πολιτικό υποκείμενο που φιλοδοξούσε να πραγματοποιήσει το σύνθημα της Ένωσης. Αν δεν ήταν ο Μακάριος θα είχε κλείσει πιο νωρίς και πιο καταστροφικά το Κυπριακό. Αν και ο ίδιος νομιμοποίησε και συγκρότησε το αρχικό αυτό πλαίσιο και ο ίδιος προβόκαρε συνειδητά κάθε λύση για την επίτευξη της ανεξαρτησίας. Κι αν ακόμα είχε «αγνές» προθέσεις αργά «αντιλήφθηκε» τι σημαίνει και πώς παλεύεται η ανεξαρτησία, την οποία και δεν είχε στα αρχικά πλάνα. Όταν το κατάλαβε ήρθε σε σύγκρουση με την ιεραρχία της Εκκλησίας της Κύπρου αλλά και με όλον τον εθνικιστικό παρακρατικό συρφετό. Φυσιολογικό.

Στις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου δίνεται η ανεξαρτησία την οποία δεν ζητά κανένας και κυρίως οι ΕΚ. Από την πρώτη μέρα ο Μακάριος, δέσμιος του παρακρατικού και εθνικιστικού παραληρήματος, υποσκάπτει τους όρους της συμφωνίας αποκάλυπτα και δημιουργείται η επόμενη δεκαετής εμφύλια σύρραξη με ένοπλες συγκρούσεις από φορείς παρακρατικών ομάδων. Το Κυπριακό φεύγει από την Κύπρο και διαβουλεύεται στις αίθουσες του ΝΑΤΟ, στα υπόγεια του χουντικού ΓΕΣ, στα γραφεία στρατοκρατών της Τουρκίας και αλλού όπου προετοιμάζεται ο Πόλεμος. Ο εμβληματικός Μακάριος μέσα σε αυτή τη δίνη μιας άνευ προηγουμένου δυστοπίας αντιλαμβάνεται την απειλή αλλά

είναι αργά και φτάνει την κατάσταση μέχρι την κρίση των πυραύλων λίγα χρόνια μετά την αντίστοιχη στην Κούβα (1965, αγορά SS20 μετά τον βομβαρδισμό από την τουρκική αεροπορία).

Το «ευκταίο και το εφικτό» δεν σώζει την κατάσταση. Έκτοτε οι παρακρατικοί παραστρατιωτικοί χουντικοί που απέκτησαν απολύτως την εξουσία στην Ελλάδα με έναν στόχο ανέπνεαν. Πώς θα δολοφονήσουν τον Μακάριο, πώς θα ανατρέψουν το Σύνταγμα της Κύπρου, δηλαδή πώς με άλλα λόγια θα εισβάλλει ο τουρκικός στρατός στην Κύπρο. Είναι η νομοτέλεια του εθνικισμού που όσο πιο καθυστερημένος είναι τόσο πιο καταστροφικό είναι το αποτέλεσμα της δράσης του για το έθνος που επικαλείται.

Αυτή η υπόθεση (Κυπριακό) θα προχωρήσει μόνο και εφόσον γίνει καθολικά αποδεκτή η πιο κάτω διαπίστωση και όποιος αδυνατεί να την αποδεχτεί βρίσκεται απέναντι στην Κυπριακή κοινωνία και μάλιστα ορκισμένος εχθρός της. **Στην Κύπρο έγινε αυτό που γίνεται πάντα και παντού. Ο εθνικισμός σαν σαράκι κατέφαγε όλο το σώμα της κοινωνίας και την οδήγησε στον διαχωρισμό, στον διαμελισμό, στον πόλεμο και όσο παραμένει κυρίαρχη ιδεολογία, τρομοκρατώντας ιδεολογικά και πολιτικά, καμιά λύση δεν είναι ούτε εφικτή ούτε ευκταία.** Αυτή η διαπίστωση είναι όρος συγκρότησης της κυπριακής συνείδησης.

Αφήνουμε πίσω μας τη θανατοπολιτική του εθνικισμού και με επιθετικό τρόπο αλλά και με πολύμορφο αγώνα, θα προσθέσω εγώ, περνάμε στην επιλογή της ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ως αναγκαίο όρο για την επαναδημιουργία κοινωνικού δεσμού αλλά και ως επαρκή συνθήκη για το άνοιγμα της συζήτησης του κοινωνικού προβλήματος της κυπριακής κοινωνίας στο σύνολό της. Ταυτόχρονα, αυτός ο φεντεραλισμός οφείλει να αποτελέσει το πρόταγμα συγκρότησης της κυπριακής κοινωνίας και συνείδησης, το οποίο θα διαχυθεί σε όλους τους τομείς της κοινωνικής οργάνωσης. Σε αυτή την προοπτική είμαστε διαθέσιμοι για όλα όσα αυτή επιτάσσει. Σε αυτή την κατεύθυνση δεν θα είναι μόνοι τους οι Κύπριοι. Η μοναξιά παράγεται και ενισχύεται από την Κρατική διαβούλευση-ανάθεση και όχι από την κοινωνική συνεύρεση και συμμετοχή.

Από την άλλη μεριά, στον εθνοκρατισμό του τουρκικού κράτους και τα προβλήματα που απορρέουν από αυτή την ουτοπική προοπτική της «ομοιογένειας» του, υπάρχουν αξεπέραστα και άλλης διάστασης προβλήματα. Στην Κύπρο για παράδειγμα, όσο περισσότερος είναι ο εποικισμός τόσο περισσότερα ΝΕΒΡΟΖ (γιορτές Κούρδων απαγορευμένων στην Τουρκία) γίνονται. Αλλά και παρά τη στρατιωτική παρουσία η κοινωνία των ΤΚ δεν έπαψε να εξεγείρεται και να αντιστέκεται και με πολλαπλούς τρόπους να απαιτεί έξοδο από την καθεστωτική εθνικιστική αδιαλλαξία της μεγάλης περίφραξης.

Αφήνουμε εδώ τη *Συσπείρωση Ατάκτων* με την υπόσχεση ότι αυτή τη φορά θα είμαστε παρόντες:

«Οι διαδηλώσεις των Τουρκοκυπρίων το 2011, το κίνημα του Occupy μεταξύ 2011-12 τζαι πολλές κοινές αντιμιλιταριστικές, εκπαιδευτικές τζαι περιβαλλοντικές δράσεις εκρατήσαν τες γέφυρες της επανένωσης ανοικτές. Σήμερα βρισκούμαστε στο μέσο διαπραγματεύσεων για την επίλυση του Κυπριακού τζαι ενδεχομένως λλλίο πριν που μια πολλά κρίσιμη στιγμή, που εννά οδηγήσει είτε σε ένα ναυάγιο, είτε σε ένα προτεινόμενο σχέδιο που εννά τεθεί σε δημοψήφισμα. Εμείς θεωρούμε πως έχουμε ευθύνη να πάρουμε θέση δημόσια απέναντι στους αντιομοσπονδιακούς τζαι να υποστηρίξουμε την ομοσπονδιακή επανένωση.

Πιστεύουμε πως η πολιτική επίλυση του κυπριακού προβλήματος στη βάση της Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας (ΔΔΟ) εν παραπάνω που απαραίτητη. Η ιστορική αποτυχία του ενιαίου κράτους με την επιβολή της πλειοψηφίας πάνω στη μειοψηφία στη βάση εθνοτικών κριτηρίων εν ένα αδιέξοδο που όξυνε την αντιπαράθεση των.

Προφανώς, μετά τη λύση εν τζαι ννα περάσουμε σε μια μετακρατική κατάσταση. Εννά συνεχίσουμε να ζιούμε σ' ένα κράτος, που εννά λειτουργεί μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα, εννά καλείται να ανταποκριθεί μέσα σε συγκεκριμένες γεωπολιτικές συνθήκες τζαι εννά χρησιμοποιεί ούλλους τους μηχανισμούς που

έσσει στη διάθεσή του για να επιβάλει την εξουσία του στο εσωτερικό του. Ξέρουμε ότι εννά χρειαστεί να δώσουμε αγώνες ενάντια στες πολιτικές τόσο του κεντρικού κράτους όσο τζαι των κρατιδίων. Τζαι εννά το κάμουμε, ούλλες τζαι ούλλοι μαζί πιον.»

Σκέψεις για τις 100+ ημέρες από την εκλογή Τραμπ

Κώστας Σαββόπουλος

Έχουν περάσει σχεδόν 6 μήνες από τότε που ο Ντόναλτ Τραμπ ανέλαβε καθήκοντα ως πρόεδρος των Η.Π.Α. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, όταν αυτή είχε πλέον κορυφωθεί μετά την απόσυρση του Μπέρνι Σάντερς από τους Δημοκρατικούς, ολόκληρος ο πολιτικός διάλογος επικεντρώθηκε στην εικόνα.

Από τη μία πλευρά οι Δημοκρατικοί με την υποψήφια Χίλαρυ Κλίντον, ως υπερασπιστές της δημοκρατίας, μαζί με ειδησεογραφικούς ομίλους και φαινομενικά προοδευτικούς φορείς έσπευσαν να κατακεραυνώσουν τον Τραμπ ως μισογύνη, ρατσιστή και παρανοϊκό, με άλλα λόγια κάποιον απολύτως ακατάλληλο για πρόεδρο των Η.Π.Α.

Από την άλλη πλευρά το κόμμα των Ρεπουμπλικάνων, «αδειάζοντας» τον Τραμπ με κάθε ευκαιρία προσπάθησαν να σπρώξουν άλλους υποψηφίους για το χρίσμα (Τεντ Κρουζ, Μάρκο Ρούμπιο, Τζεμπ Μπους) καθώς οι δημόσιες δηλώσεις του Τραμπ για τείχη στο Μεξικό, υποχρεωτική καταγραφή κάθε μουσουλμάνου πολίτη και πληθώρα άλλων προεκλογικών δηλώσεων, είχαν αρχίσει να τους φέρνουν σε δύσκολη θέση.

Κανείς δεν αρνείται πως ο Τραμπ είναι όλα όσα αναφέρθηκαν

παραπάνω. Είναι σεξιστής, ρατσιστής, ελιτιστής και γενικώς μια καθόλου συμπαθητική προσωπικότητα. **Όμως τι γίνεται με το πολιτικό του πρόγραμμα; Γιατί δεν αναλύθηκε καθόλου προεκλογικά και γιατί ολόκληρος ο πολιτικός διάλογος επικεντρώθηκε στον σχολιασμό της κάθε του κίνησης, με καθόλου πολιτικό πρόσημο, θυμίζοντας έντονα κιτρινισμό;**

Το 2014 υπολογίζεται πως οι νεκροί από αστυνομικά πυρά στις Η.Π.Α. ήταν 1.112. Το 2015 ήταν 1.213. Το 2016 ήταν 1.157. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία ήταν μαύροι και λατίνοι, σε ελάχιστες περιπτώσεις λευκοί. Το διάστημα 2014-2016 υπήρξε περίοδος κυβέρνησης των Δημοκρατικών και προεδρίας Ομπάμα. **Την ίδια περίοδο υπολογίζεται πως πάνω από 2.5 εκατομμύρια μετανάστες και πρόσφυγες απελάθηκαν και επαναπροωθήθηκαν. Αυτός ο αριθμός βρίσκεται πολύ κοντά στις προεκλογικές υποσχέσεις του Τραμπ και το περίφημο Muslim Ban.** Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Ομπάμα, οι Η.Π.Α. συμμετείχαν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Λιβύη, το Αφγανιστάν, τη Συρία, την Υεμένη, το Ιράκ και τη Σομαλία. Στις ίδιες ακριβώς χώρες έχει δηλώσει ο Τραμπ πως θέλει να «εξάγει» τον πολιτισμό των Η.Π.Α. Η χρήση των drones, που παρεπιμπτόντως εγκωμίασε ο Τραμπ, εγκαινιάζεται και αυτή την ίδια περίοδο. Οι επιθέσεις σε κατοικημένες περιοχές και οι απώλειες αμάχων πυκνώνουν με το πρόσχημα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και έχουμε 3.040 νεκρούς «τρομοκράτες» και 391 νεκρούς πολίτες. Η ΤΤΡ και η ΤΤΙΡ, το εμπόριο οπλικών συστημάτων με την Σαουδική Αραβία, η στρατιωτικοποίηση και αναβάθμιση των αστυνομικών δυνάμεων και ένα σωρό άλλες «μεταρρυθμίσεις» δεν αφήνουν πολλές αμφιβολίες για τις πολιτικές των Δημοκρατικών, των ίδιων Δημοκρατικών που εκπροσώπησε η Χίλαρυ Κλίντον στις εκλογές του 2016.

Με όλα τα παραπάνω στο μυαλό μας, δεν είναι δύσκολο να δούμε γιατί ο δημόσιος προεκλογικός (και μετεκλογικός) διάλογος περιστράφηκε γύρω από το πόσο ακατάλληλος είναι ο Τραμπ. Διότι αν τα 2 κόμματα έμπαιναν στη διαδικασία να συγκρίνουν τα πολιτικά τους προγράμματα, δημόσια, δεν θα φαινόταν καμία απολύτως απόκλιση. Θα ήταν φανερό προς όλες και όλους πως τα

δύο κόμματα και κατ'επέκταση οι δύο υποψήφιοι αποτελούν απλώς πλευρές του ίδιου νομίσματος.

Αυτό φυσικά δεν σημαίνει πως ο Τραμπ και η Κλίντον είναι το ίδιο πράγμα ακριβώς αλλά πως επί της ουσίας εκπροσωπούν τις ίδιες πολιτικές.

Το ποσοστό των πολιτών που ψήφισαν σε αυτές τις εκλογές ήταν επίσης ιδιαίτερα χαμηλό, συγκριτικά με τις υπόλοιπες χρονιές καθώς υπολογίζεται πως περίπου **95 εκατομμύρια ψηφοφόροι προτίμησαν την αποχή σε αυτές τις εκλογές**. Σε μια χρονιά λοιπόν όπως αυτή, που η αποχή εμφανίζεται αρκετά αυξημένη και επίσης υπάρχει μεγάλη κινητικότητα στον δρόμο με διάφορα κινήματα να αναπτύσσονται και να αποκτούν δυναμική (New Sanctuary Movement, Black Lives Matter, Film the Police) μπορούμε λίγο να καταλάβουμε και γιατί το θηρίο του δικομματισμού των Η.Π.Α. σιγά σιγά καταρρέει.

Σχετικά τώρα με το ποιος εν τέλει είναι αυτός που ανέδειξε τον Τραμπ ως πρόεδρο έχει μια σχετική σημασία να γίνουν μερικές παρατηρήσεις. Οι περισσότερες αναλύσεις που έχουν γίνει όσον αφορά την εκλογική βάση των Ρεπουμπλικάνων στις πρόσφατες εκλογές συνηγορούν στο εξής: η λευκή εργατική τάξη (άντρες και γυναίκες) είναι αυτή που ανέδειξε τον Τραμπ, σε αυτό δεν υπάρχει πλέον αμφιβολία. Εκείνο όμως που σηκώνει πολλή κουβέντα ακόμα και είναι αναγκαίο να αποσαφηνιστεί είναι οι λόγοι που η λευκή εργατική τάξη ψήφισε κατά αυτόν τον τρόπο.

Στις περιοχές του Αμερικανικού Νότου, κατοικούν παραδοσιακά από το τέλος του Εμφυλίου, τα πιο φτωχά λευκά στρώματα που υπό μια έννοια έχουν αφεθεί στο έλεος της τύχης τους. Οι χρόνιες και εκτεταμένες αναπαραστάσεις των νότιων σε σειρές, ταινίες, στην ποπ κουλτούρα ως άξεστοι, μισογύνηδες, ρατσιστές και τεμπέληδες έχουν δημιουργήσει μια συγκεκριμένη εικόνα για το πώς γίνονται αντιληπτοί από τους άλλους. Σε ένα οικονομικό επίπεδο, όμοιο με αυτό των μαύρων και λατίνων εργατών, οι λευκοί εργάτες του νότου αλλά και των πόλεων με βιομηχανία (π.χ. Μίσιγκαν) βρίσκονται σε εξαιρετικά δυσμενή θέση. Η

απόλυση από μια δουλειά μπορεί να σημαίνει επιστροφή στην πρόνοια και αδυναμία συντήρησης κατ'επέκταση. Τα οικονομικά συμφέροντα της μαύρης και της λευκής εργατικής τάξης είναι κοινά όπως κοινή είναι και η δυσμενής συνθήκη στην οποία βρίσκονται. Αν είναι όντως έτσι γιατί ψήφισαν διαφορετικά; Εδώ εισέρχεται ένας παράγοντας που δεν έχει εξεταστεί σχεδόν καθόλου, καθώς ολόκληρη η εκλογική ανάλυση έγινε με οικονομικά κριτήρια.

Ο Αμερικανικός Νότος έχει σχεδόν 100 εκατομμύρια πληθυσμό, τη μισή σχεδόν εκλογική δύναμη των Η.Π.Α. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω όμως, δεν είναι μια περιοχή της οποίας οι κάτοικοι μπορούμε να πούμε πως συμμετέχουν σε πολιτικές διαδικασίες πέρα από τη ψηφοφορία και τη συνάντηση με εκπροσώπους. Αντίθετα, είναι μια περιοχή της οποίας οι κάτοικοι παρουσιάζονται ως καρικατούρες όχι μόνο στις Η.Π.Α. αλλά και παγκόσμια. Διαμορφώνεται λοιπόν μια συνθήκη κατά την οποία αρκετά ΜΜΕ, Δημοκρατικοί (καθώς ο Νότος είναι παραδοσιακά Ρεπουμπλικανικός) και διάφοροι φορείς θεάματος συγκροτούν μια εικόνα για τον Νότο γραφική, θα λέγαμε, και αναληθή σε μεγάλο βαθμό.

Ο Τραμπ είναι ο πρώτος υποψήφιος που εμφανίζεται και υπόσχεται στη λευκή εργατική τάξη ότι θα της επαναφέρει τη δύναμη και ότι θα κάνει την Αμερική ξανά σπουδαία, κατά τα παραδοσιακά πρότυπα, τα οποία ενσαρκώνει ο Νότος σε μεγάλο βαθμό (θρησκεία, οικογενειακές αξίες, εργασία, κλπ). Αντίθετα οι Δημοκρατικοί και η Κλίντον εμφανίζονται να κατακεραυνώνουν τον Τραμπ ως μισογύνη, μισαλλόδοξο και παρανοϊκό (που όπως αναφέρθηκε είναι όλα αυτά, σε αυτό δεν χωράει αμφιβολία) αλλά ταυτόχρονα γίνεται και το λάθος να υπονοηθεί πως όσα κομμάτια της λευκής εργατικής τάξης δεν ψηφίσουν Δημοκρατικούς αυτόματα συστρατεύονται με τον μισογυνισμό και τον ρατσισμό του Τραμπ. Επί της ουσίας δηλαδή, πριν ολοκληρωθούν οι προεκλογικές περιόδεις και αναλυθούν τα πολιτικά προγράμματα (έστω σε ένα μικρό βαθμό) αρκετά ΜΜΕ και φορείς, που χρησιμοποιούν και αναπαράγουν την καρικατούρα της λευκής εργατικής τάξης που

αναφέρθηκε παραπάνω, απαγόρευσαν στη λευκή εργατική τάξη να ψηφίσει τον Τραμπ. Την ίδια στιγμή, ο Τραμπ είχε καταφέρει να συγκροτήσει ένα αντισυστημικό προφίλ, ρίχνοντας βέλη κατά ΜΜΕ, κατά άλλων υποψηφίων και γενικώς εναντίον όλων, κερδίζοντας ταυτόχρονα τη συμπάθεια της λευκής εργατικής τάξης. Μιας εργατικής τάξης που έβλεπε για πρώτη φορά έναν υποψήφιο πρόεδρο να δίνει υποσχέσεις συγκεκριμένα σε αυτήν και ο οποίος δεχόταν πυρά από παντού, ακόμα και από το ίδιο του το κόμμα.

Σε τελική ανάλυση, αν αξίζει να μελετηθεί κάτι παραπάνω σε αυτή την ιστορία είναι το τι είδους παρακαταθήκη μπορεί να αφήσει αυτή η εκλογική αναμέτρηση σε ένα επίπεδο συνείδησης αφενός και σε ένα επίπεδο συγκρότησης των πολιτικών κομμάτων σε αυτή την περίοδο, έχοντας ταυτόχρονα τα μάτια μας στραμμένα και σε αντίστοιχες περιπτώσεις στην Ευρώπη (Γαλλία, Αγγλία κλπ).

Μεταλλάξεις του Φασισμού: μία συνέντευξη με τον Enzo Traverso

Enzo Traverso

Μετάφραση: Γιάννος Σταμούλης

Στο βιβλίο «Τα νέα πρόσωπα του φασισμού» (*Les Nouveaux Visages du fascisme*) ο Enzo Traverso και ο Régis Meyran συζητούν τις συνέχειες και τις ασυνέχειες μεταξύ των φασιστικών κινημάτων του 20^{ου} αιώνα και της σημερινής «μετα-φασιστικής» ακροδεξιάς. Ο Olivier Doubre μίλησε με τον Traverso για την πρόσφατη έκδοση του *Politis*.

Χρησιμοποιείτε τον όρο «μετα-φασισμός» για να χαρακτηρίσετε τα

σημερινά ακροδεξιά κινήματα. Τι σημαίνει ο όρος αυτός;

Η ιδέα του μετα-φασισμού, αρχικά έρχεται να χαρακτηρίσει ένα πολιτικό κίνημα το οποίο διέπεται από αντιφάσεις, και το οποίο έχει μια προφανή φασιστική μήτρα -λόγω της ιστορίας του, της προέλευσής του- και στην περίπτωση του Εθνικού Μέτωπου (Front National) μια δυναστική καταγωγή. Υπάρχει ένας αδιαμφισβήτητος φασιστικός σκληρός πυρήνας στο Εθνικό Μέτωπο, η ακτιβιστική βάση του, που αποτελείται από νεο-φασίστες ακτιβιστές όλων των γενεών. Είναι πολύ δραστήριοι στο Εθνικό Μέτωπο και διατηρούν ένα καλό κομμάτι της οργάνωσης. Έτσι, υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της οργανωτικής πραγματικότητας αυτού του κόμματος -ή ακόμα και της ανθρωπολογικής του δομής- και της ρητορικής της Μαρίν Λεπέν στα μέσα ή στη δημόσια σφαίρα, μια ρητορική στο πνεύμα της ξενοφοβίας, του εθνικισμού και του αντι-νεοφιλελευθερισμού, που όμως προτείνεται και απ'την κοινωνική Δεξιά.

Αν το Εθνικό Μέτωπο ήταν απλά μια νεοφασιστική σέκτα, ή ακόμα και ένα νεοφασιστικό κόμμα, δεν πιστεύω πως θα ήταν πιθανό να εμφανιστεί στο δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών, πόσο μάλλον ικανό να γίνει το μεγαλύτερο κόμμα της Γαλλίας. Το κόμμα αυτό, επομένως, ξεκάθαρα μετασχηματίζεται και προσπαθεί να μπει σε μια διαδικασία μέσω της οποίας να υπερβεί διαλεκτικά τον φασιστικό του χαρακτήρα -χωρίς όμως να τον απολέσει εντελώς. Συνεπώς για να παλέψουμε εναντίον αυτού του κόμματος, πρέπει να καταλάβουμε σε τι έχει εξελιχθεί.

Μιλάτε όμως επίσης -όπως ο τίτλος του βιβλίου σας μαρτυρά- για τα «νέα πρόσωπα του φασισμού»...

Ο μετα-φασισμός είναι ένα μεταβατικό φαινόμενο ακόμα υπό μετάλλαξη και αυτός ο όρος δείχνει ξεκάθαρα ποια είναι η μήτρα του. Υπάρχει ένας μεγάλος διάλογος γύρω απ' το θέμα «Τράμπ και Φασισμός» στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι ο φασισμός είναι ο βασικός και κινητήριο μοχλός του Τράμπ. Απ' τη μεριά της, η Λεπέν γνωρίζει ότι από εκεί ακριβώς προέρχεται και το δικό της κόμμα! Γι' αυτό και προσπαθεί να

προσαρμόσει την εθνικιστική και ξενοφοβική ρητορική της στο παρόν πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου και αυτού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σήμερα, τα μετα-φασιστικά κινήματα προτείνουν έναν εθνικισμό που δεν έχει πλέον στο στόχαστρο -όπως τη δεκαετία του '30- τα άλλα έθνη, και συγκεκριμένα τα Ευρωπαϊκά, αλλά τη μετα-αποικιακή μετανάστευση και το Ισλάμ. Αυτή η αλλαγή στόχου έχει πολλές συνέπειες επειδή επιτρέπει στο Εθνικό Μέτωπο να παρουσιάζεται με μια δημοκρατική ρητορική. Θέτοντας το Ισλάμ ως στόχο του, αυτοχαρακτηρίζεται ως υπερασπιστής των δυτικών αξιών.

Πράγματι, εξηγείτε ότι ενώ το Εθνικό Μέτωπο προσπαθεί να παρουσιάσει τον εαυτό του «τόσο δημοκρατικό όσο και οι άλλοι», αυτό δεν συμβαίνει, ακόμα και από μια παραδοσιακή δεξιά οπτική...

Υπάρχει μια διαφορά φύσης των δύο, βασιζόμενη στο απλό γεγονός του ότι η παραδοσιακή Δεξιά έχει πολύ πιο οργανικές συνδέσεις με της κυρίαρχες ελιτ απ' ό τι το Εθνικό Μέτωπο. Σήμερα, το κόμμα αυτό δεν είναι επιλογή των παγκόσμιων κυρίαρχων τάξεων. Παρόλ' αυτά, αυτοπαρουσιάζεται ως ο υπερασπιστής της δημοκρατίας ενάντια στους κινδύνους που απειλούν να την καταλύσουν, ιδιαίτερα το Ισλάμ, τον φονταμενταλισμό και την ισλαμική τρομοκρατία. Παρουσιάζεται ακόμα και ως υπερασπιστής της ισότητας μεταξύ αντρών και γυναικών ή και ομοφυλόφιλων!

Κατά την άποψή μου, το γεγονός ότι μπορεί να οικειοποιηθεί τη δημοκρατική ρητορική, μπορεί μόνο να εγείρει ερωτήματα σχετικά με την έννοια της δημοκρατίας και του δημοκρατισμού. Υπάρχουν ένα πλήθος στοιχείων στη ρεπουμπλικάνικη παράδοση που επέτρεψαν αυτή τη «μεταμόσχευση». Δεν μπορούμε να υπερασπιστούμε τον Ρεπουμπλικανισμό ωσάν να ήταν μια ιερή, αφεγάδιαστη οντότητα· μιας και η ιστορία του είναι αντιφατική και περιλαμβάνει τον εθνικισμό, την αποικιοκρατία, την ξενοφοβία και μια μάλλον αμφίβολη αντίληψη περί εκκοσμίκευσης [laïcité]. Αυτό θα έπρεπε να μας ωθήσει σε μια κριτική ματιά πάνω στην ιστορία του, αντί να υιοθετούμε αυτή την ιστορία αφήφιστα, χωρίς κριτική ματιά.

Μιλάτε για έναν «αστερισμό» μετα-φασιστικών κινήματων ή οργανώσεων. Τι είναι αυτό που τον συγκροτεί και τι χαρακτηρίζει τα μέλη του;

Μιλώ για αστερισμό γιατί όλα αυτά τα κινήματα παρουσιάζουν μια σειρά από κοινά χαρακτηριστικά, πέρα από κάποιες, συχνά σημαντικές, διαφορές μεταξύ τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά πρώτα απ' όλα περιλαμβάνουν την ξενοφοβία και την Ισλαμοφοβία, και έπειτα μια απόρριψη της παγκοσμιοποίησης για χάρη ενός κοινωνικά οπισθοδρομικού και εθνικιστικού προστατευτισμού. Αλλά επίσης μιλώ για έναν μετα-φασιστικό αστερισμό στη βάση του ότι τα κινήματα αυτά έχουν μερικές φορές πολύ διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες και καταβολές.

Κάποιες οργανώσεις έχουν ξεκάθαρα νεοφασιστικό προφίλ, όπως η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα, ή τα κινήματα που εμφανίζονται στην ανατολική Ευρώπη την τελευταία εικοσαετία, τα οποία προσπαθούν να αναβιώσουν την εθνικιστική παράδοση του '30. Κάποια κινήματα στην δυτική Ευρώπη, όπως το Εθνικό Μέτωπο, έχουν νεοφασιστική καταγωγή αλλά προσπαθούν να εξελιχθούν, αλλάζοντας τον λόγο τους· άλλα έχουν διαφορετικές ρίζες αλλά συγκλίνουν στην ίδια αυτή κατεύθυνση. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις της Λέγκας του Βορρά στην Ιταλία, του UKIP στη Μεγάλη Βρετανία και του AfD στη Γερμανία... Παρότι ο Τράμπ είναι επίσης παρόμοια περίπτωση, σε αντίθεση με το Εθνικό Μέτωπο, τη Λέγκα του Βορρά ή το AfD, έχει διασυνδέσεις με μέρος του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Παρ'όλα αυτά, λέτε ότι αν αυτός ο μεταλλαγμένος «μεταφασισμός» ενισχυόταν, αυτό σίγουρα θα οδηγούσε σε μια εξουσία ασκούμενη με απολυταρχικό τρόπο...

Ας υποθέσουμε ότι η Μαρίν Λεπέν όντως κερδίζει τις προεδρικές εκλογές. Είναι μάλλον απίθανο αλλά άμα συνεκτιμήσουμε την κατάσταση στη Δεξιά με το ζήτημα Φιγιόν δεν μπορούμε να το αποκλείσουμε a priori. Η πρώτη συνέπεια θα ήταν η κατάρρευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναμφισβήτητα θα γινόμασταν μάρτυρες μιας πανευρωπαϊκής πολιτικής αλλά και οικονομικής κρίσης, με

το ευρύ αδύναμο να αντισταθεί και τα κοινωνικά μοντέλα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να θρυμματίζονται. Έπειτα όμως από μια τέτοια αποσύνθεση, όλα είναι δυνατά!

Ο στόχος του FN είναι να κερδίσει την εξουσία, όχι να προσπαθήσει να κατακτήσει μια θεσμική νομιμότητα, όπως αυτή της κλασικής Δεξιάς. Εκεί ακριβώς παραμονεύει ο κίνδυνος. Η έννοια όμως του μετα-φασισμού σημαίνει μια μετάλλαξη που δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί: τα πράγματα μπορούν να εξελιχθούν με διάφορους δυνατούς τρόπους. Παρ'όλα αυτά, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το πρόγραμμα του FN είναι απολυταρχικό: η Δημοκρατία η οποία υποστηρίζει δεν είναι αυτή που έχουμε σήμερα, μιας και αμφισβητεί το δίκαιο του εδάφους (*jus soli*) και μια σειρά πολιτικών ελευθεριών, και θα μετέτρεπε το θεσμικό σύστημα σε έναν αυταρχικό προεδρισμό, που σίγουρα σημαίνει περιορισμό των αντίπαλων δυνάμεων... ακόμα κι αν όλα αυτά είναι κάτι διαφορετικό από τον φασισμό του '30.

Μετάφραση στα ελληνικά από την αγγλική μετάφραση του David Broder.

Πολιτική Κρίση στη Δημοκρατία της Μακεδονίας: Ανταπόκριση – Συνέντευξη

Συνέντευξη – Μετάφραση: Ιωάννα Μαραβελίδη

Η γειτονική χώρα βρίσκεται τους τελευταίους μήνες σε μία κρίσιμη πολιτική συγκυρία και σε μία κρίση που φαίνεται να είναι η μεγαλύτερη των τελευταίων ετών. Τις επιπτώσεις αυτής της κρίσης προσπαθούν να αξιοποιήσουν εθνικιστικές ρητορικές στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στον ευρύτερο χώρο των

Βαλκανίων ενώ τα ελληνικά μέσα έχουν «θάψει» την οποιαδήποτε πληροφόρηση. Αποφασίσαμε ως Βαβυλωνία να πάρουμε την ακόλουθη συνέντευξη σε μία προσπάθεια ενημέρωσής μας αλλά και μεγαλύτερης αλληλεπίδρασης και αλληλεγγύης με τον κόσμο που αντιδρά, αντιστέκεται και προσπαθεί για ένα καλύτερο μέλλον στα Βαλκάνια μακριά από τον εθνικισμό, τον ρατσισμό και την εξουσία. Οι δύο συνομιλητές μας, πολίτες της Δημοκρατίας της Μακεδονίας που προέρχονται «φαινομενικά» από δύο διαφορετικές εθνοτικές ομάδες (τη μακεδονική και την αλβανική), μοιράζονται κοινές εμπειρίες, απόψεις και αντιλήψεις μαζί μας. Από κοινού και ταυτόχρονα με το Beyond Europe δημοσιεύουμε την **αγγλική** και ελληνική εκδοχή της συνέντευξης.

Χαιρόμαστε που έχουμε αυτή τη σπάνια ευκαιρία να συνομιλούμε μαζί σας. Καταρχήν, θα θέλαμε να σας συστήσουμε εν συντομία. Μένετε και οι δύο στα Σκόπια όπου και είστε πολιτικά ενεργοί. Σε ποιες πρωτοβουλίες, συλλογικότητες συμμετέχετε και με ποια θέματα ασχολείστε κυρίως;

Nikola Šteriov: Είμαι μέλος του κοινωνικού κέντρου «Dunja» και της συλλογικότητας «Solidarnost». Η «Solidarnost» ανήκει σε ένα ευρύτερο δίκτυο αλληλεγγύης των συνδικάτων και των εργατικών δικαιωμάτων, το οποίο διοργανώνει επίσημα τις πορείες της Πρωτομαγιάς στα Σκόπια. Επίσης, συμμετέχω σε πρωτοβουλίες αλληλεγγύης των μεταναστών και η γενικότερη ενασχόλησή μου έχει να κάνει με τον αγώνα και τη διάδοση συλλογικών και αριστερών ιδεών.

Artan Sadiku: Συμμετέχω σε διάφορα κινήματα τα τελευταία 10 χρόνια, ξεκινώντας από τα οικολογικά έως και τα πιο ευρύτερα κοινωνικά και πολιτικά ριζοσπαστικά αριστερά. Ενδιαφέρομαι κυρίως για θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και αντίστασης στην καπιταλιστική συνθήκη στη χώρα μου αλλά και στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο. Ερευνώ και διδάσκω πολιτική φιλοσοφία στο ανεξάρτητο Ινστιτούτο Κοινωνικών Επιστημών και Ανθρωπιστικών Σπουδών στα Σκόπια.

Τα ελληνικά Μ.Μ.Ε. συνηθίζουν να αποκρύπτουν κάθε πληροφορία

για τη Δημοκρατία της Μακεδονίας συμπεριλαμβανομένου των τελευταίων πρόσφατων γεγονότων. Παρότι ζούμε τόσο κοντά ο ένας με τον άλλον, η χώρα σας φαντάζει με ένα «κενό σημείο» πάνω στον χάρτη και αυτό συμβαίνει κατά βάση λόγω εθνικών συμφερόντων που πάντα εν τέλει χωρίζουν τους λαούς. Θα μπορούσατε να μας δώσετε μία γενικότερη εικόνα της πολιτικο-οικονομικής κατάστασης της χώρας σας;

Nikola: Η τρέχουσα πολιτική κατάσταση έχει να κάνει με αυτό που εδώ ονομάζεται «πολιτική κρίση». Αυτή η κρίση έρχεται μετά από 10 χρόνια διακυβέρνησης του δεξιού εθνικιστικού κόμματος VMRO-DPMNE (βρίσκεται στην εξουσία από το 2006). Τα τελευταία 5 χρόνια (ειδικά μετά το '14) έλαβαν χώρα μεγάλες αντικυβερνητικές διαδηλώσεις ενάντια σε αυτό το κόμμα, που υπό την εξουσία του αυξήθηκε η απολυταρχικότητα και η πελατοκρατία σε πρωτόγνωρα επίπεδα. Μετά λοιπόν από 2 χρόνια συνεχών ή σποραδικών διαδηλώσεων (2014-2016) και με τη βοήθεια του διεθνούς παράγοντα, η χώρα πήγε σε εκλογές τον περασμένο Δεκέμβριο. Το αποτέλεσμα ήταν η αδυναμία του (ακόμα) κυβερνώντος κόμματος (το οποίο κέρδισε μεν αλλά με πολύ μικρή διαφορά) να σχηματίσει κυβέρνηση συνεργασίας, η οποία κατορθώνεται συνήθως με συνεργασία άλλων μεγάλων κομμάτων που αντιπροσωπεύουν την αλβανική εθνότητα στη χώρα. Αυτό σημαίνει πως, σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο πρόεδρος της χώρας (που σχετίζεται με το VMRO-DPMNE) θα έπρεπε να δώσει τη διερευνητική εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στο δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα -τους Σοσιαλδημοκράτες- κάτι που δεν συνέβη και εδώ είναι που εντείνεται η λεγόμενη «πολιτική κρίση» ακόμα παραπάνω.

Όσον αφορά την οικονομική κατάσταση, η χώρα χαρακτηρίζεται ως η φτωχότερη στην Ευρώπη. Μετά το δημοψήφισμα του 1991, στο οποίο ο περισσότερος κόσμος ψήφισε υπέρ του διαχωρισμού μας από την Γιουγκοσλαβία, η χώρα κήρυξε την ανεξαρτησία της. **Αυτό όμως που ίσως δεν γνώριζαν οι ψηφοφόροι ήταν ότι πέρα από έναν διαχωρισμό απ'την Γιουγκοσλαβία, ψήφιζαν ταυτόχρονα υπέρ του καπιταλισμού.** Όπως συνέβη στις περισσότερες χώρες της

Ανατολικής Ευρώπης, τα πρώην κυβερνώντα «κομμουνιστικά» κόμματα μεταλλάχθηκαν σε «δημοκρατικά» -στην περίπτωση μας η «Ένωση Κομμουνιστών Μακεδονίας» έγινε «Σοσιαλδημοκρατική Ένωση Μακεδονίας» και έτσι παρέμεινε στην εξουσία ως το 1998 και έπειτα από το 2002 ως το 2006. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου έλαβε χώρα η επονομαζόμενη «μετάβαση» -αποδοτικά κρατικά εργοστάσια ιδιωτικοποιήθηκαν (τα περισσότερα στα χέρια της πρώην κομμουνιστικής ελίτ) και ακολούθως πουλήθηκαν και οδηγήθηκαν σε εκκαθάριση.

Έτσι οι περισσότεροι άνθρωποι πέρασαν από μία καλή οικονομική κατάσταση (ή τουλάχιστον έτσι λένε αναπολώντας πολλοί που έζησαν τότε στην Γιουγκοσλαβία) σε ένα νέο επίπεδο όπου τα εργοστάσια έκλειναν, η ανεργία «χτύπησε κόκκινο» στο 30% (εώς και σήμερα) ενώ κάποιοι έφτασαν στο σημείο της αυτοκτονίας μη μπορώντας να ζήσουν τις οικογένειές τους. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που το κυβερνών εθνικιστικό κόμμα ανέβηκε στην εξουσία –επειδή οι άνθρωποι ενοχοποίησαν τους Σοσιαλδημοκράτες για αυτή την κατάσταση και ψήφισαν τη δεύτερη μεγαλύτερη επιλογή (τους εθνικιστές, VMRO). Παρ' όλα αυτά οι τελευταίοι δεν άλλαξαν κάτι.

Χρησιμοποίησαν τις νέες θέσεις εργασίας (που προήλθαν από ξένες επενδύσεις) για να προπαγανδίσουν τους εαυτούς τους και να προωθηθούν επιθετικά στα Μ.Μ.Ε.. Με 10 χρόνια διακυβέρνησής τους έχουν ήδη καταφέρει να ελέγχουν με αρκετά φανερό τρόπο τα μεγαλύτερα Μ.Μ.Ε. της χώρας, ως μέρος μιας γενικότερης «VMRO-ποίησης» και πανταχού παρουσίας τους στην κοινωνία.

Με δύο λόγια, η Δ. Της Μακεδονίας βρίσκεται ανάμεσα στις πιο φτωχές και κοινωνικά δυσλειτουργικές χώρες της Ευρώπης (και όχι μόνο), με τους υψηλότερους δείκτες ανεργίας στην περιοχή, με μετά βίας λειτουργικές υπηρεσίες περίθαλψης και με πολλούς πολίτες να επιβιώνουν μέσα από ένα **συντηρητικό οικογενειακό σύστημα αλληλεγγύης**, όπου όταν δεν μπορείς να τα βγάλεις πέρα βασίζεσαι στους συγγενείς σου. Παρόμοια με οποιαδήποτε άλλη γειτονική χώρα, θα έλεγα.

Artan: Το 2006, όταν το VMRO–DPMNE ήρθε στην εξουσία συνέβησαν μία σειρά δομικών πολιτικών αλλαγών, μετά βεβαιίως από την κύρια ιστορική αλλαγή των ιδιωτικοποιήσεων και της κοινωνικής και οικονομικής αναδόμησης που συνέβη τη δεκαετία του '90 ως αποτέλεσμα της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας. Ήταν ακριβώς 4 χρόνια μετά από την διακυβέρνηση των Σοσιαλδημοκρατών (SDSM) που δεν κατάφεραν να βελτιώσουν την κατάσταση σε μία χώρα που πέρασε από μια ένοπλη δι-εθνοτική σύγκρουση το 2001. Όντας μία πρώην γιουγκοσλαβική χώρα, η οποία υπέφερε από τις βαριές συνέπειες των ιδιωτικοποιήσεων, η Δ. της Μακεδονίας θεωρείτο μία χώρα όπου ήταν κοινή πεποίθηση πως το 30% της ανεργίας ήταν ένα εγγενές στοιχείο της κοινωνίας μας, κάτι με το οποίο έπρεπε να μάθουμε να ζούμε. Επίσης, υπήρχε η αντίληψη ότι αυτά τα ποσοστά φτώχειας και ανεργίας ήταν αποτέλεσμα της δικής μας κακής νοοτροπίας που κατέληγε σε αυτή τη λειτουργία της δημοκρατίας, ενώ σε άλλες πρώην γιουγκοσλαβικές χώρες όπως η Σλοβενία η δημοκρατία λειτουργούσε για το γενικό καλό των πολιτών χάρη στην καλή πολιτική κουλτούρα που αυτοί διέθεταν.

Το οικονομικό πρόγραμμα με την ονομασία **“Αναγέννηση σε 100 βήματα”** το οποίο περιείχε υπερβολικά αισιόδοξες προτάσεις για την ανάπτυξη της χώρας σε όλους τους τομείς, από την εκπαίδευση και τη γεωργία ως τις επενδύσεις και τη φορολογία, έδωσε στο αντιπολευτόμενο μέχρι τότε κόμμα VMRO–DPMNE μία σημαντική εικόνα διαφορετική από τα άλλα κόμματα που δύσκολα μπορούσαν να ανταγωνιστούν. Ήταν επί της ουσίας αυτό το κάλεσμα για “ρήξη με την κανονικότητα” της επικρατούσας αντίληψης (η οποία έλεγε ότι λόγω της αδράνειας της ευρύτερης περιοχής και λόγω της κουλτούρας μας που προκαλούσε τη διαφθορά, την τεμπελιά και τη χαμηλή μόρφωση ήταν αδύνατη η ανάκαμψη), που έκανε τελικά τη συντηριτική αντιπολίτευση να φαντάζει ως “επαναστατική” και ελπιδοφόρα εναλλακτική. Ο αρχηγός του κόμματος, Νικόλα Γκρούεφски, πρώην υπουργός οικονομικών στην κυβέρνηση του '98, είχε τη φήμη του πραγματιστή και αποτελεσματικού πολιτικού που εισήγαγε τον Φ.Π.Α. και υλοποίησε τη διαδικασία αποκρατικοποιήσεων και είχε κερδίσει τη συμπάθεια κι άλλων εθνοτικών ομάδων, όπως της

αλβανικής, που τον αναγνώριζαν ως κάποιον που δεν εκμεταλλεύεται μία εθνικιστική ρητορική αλλά αποτελεί την ισχυρή οικονομική ελπίδα για όλους.

Το οικονομικό πρόγραμμα του Γκρούεφσκι “Αναγέννηση σε 100 βήματα” ήταν μοναδικό στο είδος του και ήταν η πρώτη φορά που ένα κόμμα είχε δουλέψει ένα τέτοιο πλάνο ως μέρος της πολιτικής τους καμπάνιας. Το κρίσιμο σημείο όμως ήταν πως αυτό αποτελούσε μία νεοφιλελεύθερη δέσμευση η οποία υποσχόταν να προωθήσει την ανάπτυξη και να καταπολεμήσει την ανεργία και τη φτώχεια μέσω της ελαστικοποίησης της εργασίας, της χαμηλής φορολόγησης και του φιλικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Αυτή η οικονομική ρητορική χρησιμοποιήθηκε πολύ καλά μαζί με τα δυνατά αντικομμουνιστικά αισθήματα. Γενικά μιλώντας, **το νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα φάνηκε ως η οριστική αποδέσμευση από το προηγούμενο σοσιαλιστικό σύστημα, την κρατική γραφειοκρατία, τη διαφθορά, τους υψηλούς φόρους και τον κρατικό παρεμβατισμό** που δεν επέτρεπαν την ελεύθερη πορεία των ανθρώπων προς την πρόοδο.

Δύο χρόνια μετά τη σημαντική νίκη έναντι των σοσιαλδημοκρατών, η κυβέρνηση Γκρούεφσκι μείωσε τους φόρους επί των κερδών και ενεργοποίησε διάφορες νόμιμες διατάξεις που έκαναν την εργασία πιο ελαστική από ποτέ για τις ανάγκες των ξένων επενδύσεων. Βλέποντας πως το οικονομικό τους πρόγραμμα δεν παρείχε κανένα δείκτη επιτυχίας που θα μπορούσε να ανακουφίσει την πλειοψηφία των πολιτών, ο Γκρούεφσκι κάλεσε πρόωρες εκλογές κερδίζοντας χρόνο για τα σχέδιά του. Διεξήγαγε την καμπάνια του υπό την ίδια οικονομική ελπίδα, ισχυριζόμενος πως τα 2 χρόνια ήταν πολύ μικρό χρονικό διάστημα για να εκπληρωθούν οι υψηλοί στόχοι που είχαν μπει και πως χρειαζόταν “φρέσκια” εντολή τετραετίας.

Στις πρώτες πρόωρες εκλογές της σύντομης ανεξάρτητης πολιτικής ιστορίας της Δ. της Μακεδονίας που έγιναν το 2008, το VMRO-DPMNE κέρδισε την απόλυτη πλειοψηφία με 64 από τις 120 έδρες. Έτσι, είχαν την απόλυτη εξουσία για να υλοποιήσουν τις

υποσχέσεις τους. Ήδη όμως απ' το 2009 ήταν σαφές πως ο καπιταλισμός δεν θα δούλευε για την ευημερία των ανθρώπων, ακόμα και υπό τις δικές του συνθήκες της ελεύθερης αγοράς που υποτίθεται πως θα οφελούσαν το γενικό καλό. Η φτώχεια και η ανεργία παρέμειναν στο 30% με ανοδικές τάσεις ενώ το χάσμα μεταξύ φτωχών και πλουσίων μεγάλωνε, καθιστώντας τη χώρα, ανάμεσα σε όλες τις άλλες ευρωπαϊκές, αυτή με το μεγαλύτερο δείκτη άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής Gini).

Παρ' όλη την αδυναμία του να εκπληρώσει τις υποσχέσεις του, το VMRO-DPMNE δεν μπορούσε να επιτρέψει να χάσει την υποστήριξη της κοινωνικής πλειοψηφίας. **Η σιωπηρή στήριξη του λαού στην ιδεολογία της ελεύθερης αγοράς γρήγορα μετατράπηκε σε μία απ' τις πιο διεστραμμένες εθνικιστικές αφηγήσεις της σύγχρονης Ευρώπης.** Έτσι και η κυβέρνηση Γκρούεφσκι υιοθέτησε μία σκληρή λαϊκίστικη ρητορική ώστε να καταφέρει να εγκαθιδρύσει έναν τέτοιο εθνικισμό, που σε κυβερνητικό επίπεδο φάνηκε από την αυξημένη αυταρχικότητα της θέσης του πρωθυπουργού και την άμβλυση των κομματικών διαφοροποιήσεων.

Σύντομα ο Γκρούεφσκι άρχισε να αποκαλείται ως “ο αρχηγός” ο οποίος αντιπροσώπευε την ενότητα όλων των κομματικών δομών και των κρατικών θεσμών. Το πρώτο πράγμα που έκανε ώστε να αναπτύξει την λαϊκίστικη ρητορική του ήταν να προβάλλει ένα “αντι-ελιτίστικο” πνεύμα ενάντια στην αντιπολίτευση των σοσιαλδημοκρατών οι οποίοι ως ελίτ ήταν αυτοί που πλούτισαν με τις ιδιωτικοποιήσεις του '90 και αυτοί που κατείχαν όλες τις σημαντικές θέσεις σε παν/μια, νοσοκομεία, δικαστήρια και τράπεζες. Κάποιες απ' τις νέες πολιτικές του, για την **ηθική αναγέννηση της χώρας** (αφού η οικονομική ήταν αδύνατον να επιτεύχθει) περιστρέφονταν γύρω από παραδοσιακές οικογενειακές αξίες, εκ των οποίων κάποιες προϋπήρχαν και κάποιες εφευρέθηκαν. Γι' αυτόν τον σκοπό νέοι νόμοι είδαν το φως όπως περιορισμοί στις εκτρώσεις, επιδοτήσεις τρίτου παιδιού στην οικογένεια, απαγόρευση πώλησης αλκοόλ στην αγορά μετά τις 22:00, κλείσιμο του τμήματος σπουδών για το φύλο στο παν/μιο των Σκοπίων, περιορισμός στις ώρες λειτουργίας των μπαρ έως τα

μεσάνυχτα και μία δυνατή στροφή σε θρησκευτικές πρακτικές (όπως η έναρξη της ακαδημαϊκής χρονιάς του παν/μιου των Σκοπίων το 2012 με μία θρησκευτική τελετή στην κεντρική ορθόδοξη εκκλησία).

Η φαινομενικά ευρεία κοινωνική κινητοποίηση που πέτυχε το VMRO-DPMNE ήταν επί της ουσίας ένας παρασιτισμός πάνω σε μία ψευδή συνείδηση των πρώην αποκλεισμένων, μη “ελιτίστικων” μαζών αφού στην πραγματική δημοκρατική τους συμμετοχή δεν ασκούσαν καμία επιρροή. Έβλεπαν τους εαυτούς τους ως τη βάση στήριξης ώστε να εξασφαλιστεί πως οι ελίτ, οι κομμουνιστές, οι φεμινίστριες, οι γκέι και οι λεσβίες, οι φιλέλληνες προδότες και οι φιλελεύθεροι δεν θα καταφέρουν ποτέ να κυβερνήσουν τη χώρα. Αυτό βοήθησε εν τέλει τον Γκρούεφσκι να φτιάξει τη δική του ελίτ έχοντας αποκλεισμένη την πλειοψηφία των ανθρώπων.

Αρχικά, ήταν η αποτυχία της οικονομικής ελπίδας, αδύνατης μέσα στον καπιταλισμό, να φέρει τη γενική ευημερία που οδήγησε τον Γκρούεφσκι στον λαϊκισμό ούτως ώστε να διατηρήσει τη στήριξη των μαζών που ποτέ προηγουμένως δεν είχαν κινητοποιηθεί τόσο για μία πολιτική ιδέα. Αυτό θεωρήθηκε ως το ειλικρινές άνοιγμα του κόμματος και αργότερα του κράτους προς τον λαό. Αλλά μέσα σε ένα καπιταλιστικό κράτος κάτι τέτοιο είναι επίσης ειλικρινώς αδύνατο αφού θα χρειαζόταν μία ευρεία δημοκρατική συμμετοχή στον τρόπο λήψεως αποφάσεων και επομένως θα επηρεάζονταν αποτελεσματικά οι οικονομικές πολιτικές αντί των κρατικά επιβαλλόμενων απορρυθμίσεων και την εύνοια του κεφαλαίου πάνω στην εργασία. Επομένως, όσο πιο αδύνατο γινόταν το οικονομικό πρόγραμμα Γκρούεφσκι με τον χρόνο, τόσο περισσότερο γινόταν ο εθνικισμός μέρος της κυβερνητικής πολιτικής.

Επίσης, η νέα διαμορφωμένη πλέον ελίτ χρειαζόταν να συσσωρεύσει απ’την κοινωνία μεγάλα ποσά κεφαλαίου μέσω της κρατικής μηχανής και η μόνη εναπομείνουσα πηγή γι’αυτό ήταν ο κρατικός προϋπολογισμός. Το γεγονός πως οι μεγαλύτεροι δημόσιοι υποστηρικτές της “αρχαιοποίησης” και της κεντρικότητας του Μέγα Αλέξανδρου στην μακεδονική εθνική

υπόσταση ήταν ταυτόχρονα και ιδιοκτήτες των κατασκευαστικών εταιρειών που έχτισαν το πρόγραμμα **“Σκόπια 2014”** με δημόσιες δαπάνες, κάνει ξεκάθαρη την εικόνα ενός ενορχηστρωμένου πλάνου της νέας ελίτ. Η απόκτηση των δημόσιων χρημάτων από τη νέα ελίτ του VMRO-DPMNE συνέβαινε και συμβαίνει ακόμα μέσω απίστευτων ποσών που δίνονται για το χτίσιμο θεάτρων, μουσείων και άλλων κυβερνητικών κτηρίων όπως και μέσα από την ανανέωση προσόψεων σε στυλ μπαρόκ με πολύ χαμηλής ποιότητας υλικά.

Τα αγάλματα και τα μνημεία στην κεντρική πλατεία των Σκοπίων αποτελούν μέρος του πρότζεκτ “Σκόπια 2014”.

Ενώ το συνολικό κόστος του προγράμματος “Σκόπια 2014” βρίσκεται ακόμα υπό διερεύνηση, εξαιτίας της μη διαφάνειας της διαδικασίας του διαγωνισμού για τις κατασκευαστικές εταιρείες και τα εισαγόμενα αγάλματα και εξαιτίας των συνεχών αναθεωρήσεων και επεκτάσεων, τα επίσημα στοιχεία μιλούν για 317 εκατομμύρια ευρώ ενώ οι μετρήσεις των ειδικών λένε πως θα ξεπεράσει τα 500 εκατομμύρια ευρώ. Βλέποντας τα παράξενα κοστολόγια των κατασκευών του “Σκόπια 2014” που κυμαίνονται από δεκάδες εκατομμυρίων ευρώ για ένα μόνο άγαλμα έως εκατοντάδες εκατομμυρίων για μουσεία, γίνεται φανερό πως η

κυβέρνηση καταξόδεψε ένα τεράστιο ποσό για αυτό το “νόμιμο” κολοσσιαίο πρότζεκτ. Εκτός του ακατανίκητου κίτς και της τεράστιας κατασπατάλησης των κρατικών ταμείων σε μία απ’τις φτωχότερες χώρες της Ευρώπης, σχεδόν όλα τα κτήρια και τα αγάλματα του πρότζεκτ αποτελούνται από ξερό μπετόν και δεν αποτελούν ούτε επενδύσεις σε έργα υποδομής ούτε δημόσιες υπηρεσίες που παρέχουν θεσμούς για τους πολίτες. Αυτή είναι θα έλεγα μία γενική εικόνα της πρόσφατης κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης μέχρι την τωρινή πολιτική κρίση.

Ας έρθουμε στην πολιτική κρίση που βιώνει η χώρα τους τελευταίους μήνες, ποια είναι η θέση σας πάνω σε αυτό; Απ’όσα προείπατε η Δ. της Μακεδονίας δεν μπορεί να σχηματίσει κυβέρνηση παρά τις τελευταίες εκλογές αφού ο δεξιός πρόεδρος της δημοκρατίας, Γκιόργκε Ιβάνοβ, αρνήθηκε να δώσει στον Σοσιαλδημοκράτη Ζοράν Ζάεβ την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης συνεργασίας με άλλα εθνικά αλβανικά κόμματα επικαλούμενος εθνικούς λόγους!

Nikola: “Εθνικοί λόγοι” είναι ένας τρόπος να το πεις. Αυτή ήταν η φράση που χρησιμοποίησε ο πρόεδρος της δημοκρατίας όταν αρνήθηκε επισήμως να δώσει την εντολή στον Ζάεβ, παρότι τον ανάγκαζε το Σύνταγμα, αφού ο Γκρούεφσκι (με τον οποίο σχετίζεται ο πρόεδρος) δεν καταφέρνει να σχηματίσει κυβέρνηση εδώ και μήνες απ’τις εκλογές και μετά. Αυτή η αντισυνταγματική πράξη έχει πολλούς άλλους λόγους πέρα από τους “εθνικούς”. Ο πιο εμφανής λόγος είναι πως ο τωρινός πρόεδρος (σε αντίθεση με τους προηγούμενους) αποτελεί απροκάλυπτα μία μαριονέτα του VMRO–DPMNE, κάνοντας ό,τι του λέει ειδικά ο Γκρούεφσκι αμελώντας συχνά την ίδια του την ακεραιότητα. Άλλος λόγος που τα μέλη του κόμματος οδηγούν τον πρόεδρο σε αυτή τη συνταγματική εκτροπή είναι πως και οι ίδιοι γνωρίζουν ότι αν σταματήσουν να κυβερνούν τη χώρα και αποτραβηχτούν από τους κρατικούς θεσμούς που ελέγχουν ανεπίσημα εδώ και 10 χρόνια (συμπεριλαμβανομένων των δικαστηρίων), οι περισσότεροι εξ αυτών θα βρεθούν στη φυλακή. Για τον Γκρούεφσκι και την κλίκα του το “εθνικό συμφέρον” είναι πολύ πιο ασήμαντο από την

προσωπική τους ελευθερία, που μπορεί να χάσουν, αν παραδώσουν την εξουσία (ειδικά στους εκδικητικούς σοσιαλδημοκράτες).

Εφόσον όμως ο πρόεδρος “σπάει” το Σύνταγμα πρέπει να εφεύρει και έναν λόγο για να το κάνει, κάτι που έρχεται από τα κάτω και νομιμοποιείται από τον ίδιο τον λαό, κάτι που του δίνει το δικαίωμα να μην υπακούει στους “άδικους νόμους” και να δρα “στο όνομα του λαού”. Αυτό το δικαίωμα του λαού είναι που τώρα ονομάζουν “εθνικό συμφέρον”.

Για να εξηγήσω τη διαδικασία: Στο κοινοβούλιο υπάρχουν 120 έδρες. Παραδοσιακά, οι περισσότερες κερδίζονται από το VMRO και τους σοσιαλδημοκράτες (SDSM) -που θεωρούνται “εθνοτικά μακεδονικά” κόμματα- και από δύο άλλα “εθνοτικά αλβανικά” κόμματα. Ένα κόμμα χρειάζεται 61 έδρες ώστε να σχηματίσει κυβέρνηση. Αυτή τη φορά όμως, σε αντίθεση με τα τελευταία 10 χρόνια, η διαφορά των εδρών μεταξύ VMRO και SDSM ήταν πολύ μικρή: 51 για το VMRO, 49 για το SDSM και 20 έδρες σε 4 “εθνοτικά αλβανικά” κόμματα. Κανονικά θα έπρεπε το κόμμα με τις περισσότερες έδρες (VMRO) να συνεργαστεί ώστε να συμπληρώσει 61 έδρες, και η συνεργασία γίνεται συνήθως με το αλβανικό κόμμα που έχει τις περισσότερες ψήφους.

Αλλά αυτή η φορά είναι διαφορετική: οι διαμαρτυρίες ενάντια στην κυβέρνηση του VMRO τροφοδοτήθηκαν, ανάμεσα σε άλλα, από **διαρροές τηλεφωνικών συνομιλιών υψηλόβαθμων στελέχων της κυβέρνησης** που έδωσε στο φως ο αρχηγός του SDSM, Ζάεβ, το 2015. Μεταξύ άλλων, σε αυτές τις διαρροές άκουγε κανείς την υπουργό εσωτερικών να συζητάει το ότι πρέπει να “γίνει πόλεμος” (για την εθνοτική εκκαθάριση των Αλβανών) και το πως “αν θέλουμε μπορούμε να τους σκοτώσουμε όλους”.

Επομένως, σήμερα το VMRO ψάχνει 10 ακόμα έδρες για να σχηματίσει κυβέρνηση αλλά κανένα αλβανικό κόμμα δεν θα συνεργαζόταν εύκολα μαζί τους -μία συνεργασία με εθνικιστές οι οποίοι σχεδιάζουν να “σκοτώσουν όλους τους Αλβανούς” θα ισοδυναμούσε με πολιτική αυτοκτονία (το μόνο μη αλβανικό κόμμα μέσα στο κοινοβούλιο είναι το SDSM που φυσικά δεν θα μπορούσε

να συνεργαστεί με το VMRO). Το VMRO προσπάθησε παρόλα αυτά να συνεργαστεί με το μεγαλύτερο αλβανικό κόμμα (το BDI) αλλά το τελευταίο από μία πλεονεκτική θέση έθεσε μια σειρά προϋποθέσεων που το VMRO δεν ήθελε να ικανοποιήσει ενώ το SDSM δέχτηκε. Υπό το φως της επικείμενης συμφωνίας του SDSM και 2 αλβανικών κομμάτων, η προπαγάνδα του VMRO στα M.M.E. άρχισε να μιλάει για ένα αλβανικό σχέδιο που ως στόχο έχει τη διάσπαση της χώρας σε συνεργασία με τους “προδότες” σοσιαλδημοκράτες.

Αυτό συνδυάζεται και με τις τελευταίες “λαϊκές” διαδηλώσεις που ανεπίσημα αλλά πολύ φανερά οργανώνονται από το VMRO όπου συμμετέχουν ακραίοι εθνικιστές και άνθρωποι που φοβούνται ότι όντως οι Αλβανοί έχουν ως στόχο να διασπάσουν τη χώρα, αλλά συμμετέχουν και πολλοί άνθρωποι που βρήκαν δουλειά μέσω της κομματικής τους ταυτότητας στο VMRO (ένα αυξανόμενο φαινόμενο τα τελευταία 10 χρόνια) επειδή “πρέπει” -αλλιώς θα χάσουν τη δουλειά τους. Αυτές οι πορείες αποτελούν για τον πρόεδρο της χώρας αυτό που αποκαλεί ο ίδιος ως πηγή της “νομιμοποίησής” του στο ότι αρνείται να δώσει την εντολή στο SDSM. **Παίζοντας το χαρτί του εθνικισμού ως καμουφλάζ, επιχειρείται η αντιπαλότητα μεταξύ των 2 μεγαλύτερων εθνικοτήτων στη χώρα.** Αυτό το κόλπο άρχισε δυστυχώς να ξαναπιάνει στον λαό, παρότι είχε αποτύχει για κάποιο χρονικό διάστημα στο παρελθόν.

Artan: Ενώ η Δ. της Μακεδονίας ήταν ένα λαμπρό παράδειγμα κοινωνικών κινητοποιήσεων τα τελευταία 3 χρόνια, με κινητοποιήσεις που ξεπέρασαν τις παραδοσιακές γραμμές των εθνοτικών οριοθετήσεων, είναι αξιοπερίεργο να δει κανείς πώς η συνεχιζόμενη και παρατεταμένη κρίση εξελίσσεται σε εθνοτική ένταση. Αναπόφευκτα τίθεται το ερώτημα: **πώς συνέβη αυτό;** Πολλοί ισχυρίζονται πως η εθνοτική ένταση αποτελεί ένα οργανωμένο παιχνίδι της πρώην διεφθαρμένης εξουσίας ούτως ώστε να αποκρύψει τις σοβαρές καταχρήσεις των κρατικών ταμείων και θεσμών στο όνομα ενός μεγαλύτερου σκοπού, τα εθνικά συμφέροντα. Αλλά υπάρχει και μια άλλη άποψη που μπορούμε να διατυπώσουμε βλέποντας το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο οδηγηθήκαμε στο βάθεμα της κρίσης και στην αύξηση της

εθνικιστικής ρητορικής.

Το 2016 έλαβαν χώρα μαζικές διαδηλώσεις κατά της διαφθοράς. Καλλιτέχνες και ακτιβιστές έριξαν μπογιές σε κυβερνητικά και εθνικιστικά σύμβολα σε αυτό που ονομάστηκε “Πολύχρωμη Επανάσταση”.

Μετά τη σύγκρουση του 2001 και την επακόλουθη διαδικασία εφαρμογής της Συμφωνίας της Οχρίδας, η Δ. της Μακεδονίας άρχισε να λειτουργεί μέσω ενός **μοντέλου διαμοιρασμένης εθνοτικής εξουσίας**. Το μεγαλύτερο δηλαδή μακεδονικό και το μεγαλύτερο αλβανικό κόμμα θα έπρεπε πάντα να σχηματίζουν από κοινού κυβέρνηση συνεργασίας ως νικητές των δύο εικονικών παράλληλων εθνοπολιτικών στρατοπέδων. Αυτός ο κανονισμός διαμοιρασμού εξουσίας βοήθησε στη μεταφορά της ευθύνης από το ένα κόμμα στο άλλο κάθε φορά που οι πολίτες κατηγορούσαν την κυβέρνηση για οποιαδήποτε παλινδρόμηση.

Σε αυτό το παιχνίδι πινγκ-πονγκ όπου κατηγορούνταν πάντα ο έταίρος συνεργάτης και όπου ο καθένας παρέμενε οχυρωμένος μέσα στην εθνοπολιτική του φωλιά, τα δύο κόμματα VMRO–DPMNE και BDI κατάφεραν να κυβερνήσουν παραμένοντας αδιαφιλονίκητα για μία ολόκληρη δεκαετία.

Ο μακροχρόνιος γλυκόπικρος “γάμος” των 2 κομμάτων έφτασε στο τέλος του όταν αποκαλύφθηκαν τα μεγάλα σκάνδαλα διαφθοράς στα οποία εμπλεκόταν η κυβέρνηση Γκρούεφσκι. Μετά τη διεθνή σύναψη συμφωνίας τον Ιούνιο-Ιούλιο του 2015 -η οποία υποτίθεται θα άνοιγε τον δρόμο προς μία λύση απ’την πολιτική κρίση- ήρθαν οι εκλογές του Δεκεμβρίου του ’16 οι οποίες δεν παρείχαν σε κανένα κόμμα μία ξεκάθαρη πλειοψηφία. Αυτό που βλέπουμε σήμερα είναι η προσπάθεια επαναφοράς της εθνότητας ως βασικό πυλώνα για ολόκληρη την κοινωνία. Αυτό συμβαίνει ως αποτέλεσμα της σημαντικής μεταστροφής των Αλβανών ψηφοφόρων που διαχωρίστηκαν από τα παραδοσιακά εθνοτικά κόμματα στηρίζοντας τους σοσιαλδημοκράτες. Το SDSM είχε ήδη ανοίξει την πόρτα προς το αλβανικό εκλογικό σώμα βάζοντας αρκετούς Αλβανούς στις λίστες του. Το αποτέλεσμα των εκλογών σηματοδοτεί το οριστικό τέλος του μοντέλου διαμοιρασμένης εθνοτικής εξουσίας. Το VMRO–DPMNE και το BDI, ως τα 2 μεγαλύτερα εθνοτικά κόμματα εκατέρωθεν, είναι οι 2 κύριοι χαμένοι από τη λήξη αυτού του μοντέλου.

Βασιζόμενο στην παραδοσιακά συντηρητική και εθνικιστική του αφήγηση, το VMRO–DPMNE δεν μπορεί να ανταγωνιστεί έξω από την ασφαλή του ζώνη, η οποία ως τώρα αποτελούνταν αποκλειστικά από Μακεδόνες ψηφοφόρους. Αυτοί δεν αποτελούν πλέον το καθοριστικό σημείο για το εκλογικό αποτέλεσμα στο “μακεδονικό στρατόπεδο”. Αντιθέτως οι αλβανικές ψήφοι είναι αυτές που καθορίζουν τον νικητή, παρότι το αποτέλεσμα των εκλογών έδωσε πλεονέκτημα στο κόμμα του Γκρούεφσκι με μόλις 2 έδρες διαφορά. Από την άλλη, ο Αλί Αχμέτι (BDI) έχασε την αποκλειστικότητά του ως ο μόνος αλβανικός παράγοντας στις σχέσεις εξουσίας με τη μακεδονική πλευρά. Μία πρόσφατη δημοσκόπηση του Telma TV δείχνει την αυξημένη στήριξη του SDSM από Αλβανούς στη μετεκλογική περίοδο, ανεβάζοντάς το στην πρώτη θέση προτίμησης των Αλβανών στη χώρα.

Αντιμέτωποι με μία τέτοια μεταστροφή ο Γκρούεφσκι και ο Αχμέτι προσπάθησαν να φτιάξουν κυβέρνηση με βάση το παλιό μοντέλο αλλά απέτυχαν. Γιατί αν συνέβαινε αυτό, ο Αχμέτι θα φάνταζε ως ο προστάτης της παλιάς διεφθαρμένης κυβέρνησης Γκρούεφσκι και

έτσι θα έχανε ακόμα μεγαλύτερη στήριξη από τους Αλβανούς οι οποίοι ούτως ή άλλως έβλεπαν παραδοσιακά στο πρόσωπο του Γκρούεφσκι έναν αντι-Αλβανό, διεφθαρμένο και καταπιεστικό πρωθυπουργό. Επομένως, φοβούμενος μεγαλύτερη διαρροή ψήφων και υπό την πίεση των μελών του ήταν αναγκασμένος να αποσύρει τη στήριξή του προς τον Γκρούεφσκι. Έτσι έλαβε τέλος το μοντέλο διαμοιρασμένης εθνοτικής εξουσίας: μία μεταστροφή των Αλβανών ψηφοφόρων έφερε τον Αχμέτι σε δυσχερή θέση.

Στην προσπάθεια του να επανέλθει στη θέση του βασικού παράγοντα ανάμεσα στους Αλβανούς, ο Αχμέτι δημιούργησε μία πλατφόρμα η οποία εκτός κάποιων ρεαλιστικών αιτημάτων είναι κατά βάση εθνικιστική. Όπως είναι φτιαγμένη δεν αφήνει περιθώρια στο VMRO-DPMNE και στο SDSM παρά να την αρνηθούν, κάτι που φέρνει τους Αλβανούς ψηφοφόρους πίσω στο εθνοτικό "τους" στρατόπεδο. Η πλατφόρμα, η οποία αποτελεί συμφωνία μεταξύ των αλβανικών κομμάτων και η οποία συμπεριλαμβάνει όλα τα εκλογικά τους προγράμματα φτιάχτηκε γρήγορα και πρόχειρα ώστε να καταφέρει να "αλλάξει τα δεδομένα" για το αλβανικό στρατόπεδο. Αλλά το κόλπο δεν πέτυχε. Η εθνικιστική κινητοποίηση που δημιούργησε ο Γκρούεφσκι ενάντια στην "αλβανική πλατφόρμα" περιπλέκει τα πράγματα. Τώρα οποιαδήποτε συμφωνία μπορεί να γίνει μεταξύ BDI και σοσιαλδημοκρατών θα οδηγήσει σε περισσότερες εντάσεις και θα μειώσει την πιθανότητα ενός ουσιαστικού πολιτικού διαλόγου. **Η εξουσία, η οποία εξ ορισμού δεν γνωρίζει εθνοτικά σύμβολα, έχει γίνει ένα τόσο διασκεδαστικό ναρκωτικό για τις διεφθαρμένες ελίτ που η "δίψα" τους γι' αυτό δεν σταματάει ακόμα και μπροστά στην απειλή της εθνοτικής έντασης και την πιθανή αποσταθεροποίηση μιας χώρας στην καρδιά των Βαλκανίων.**

Είναι αλήθεια πως η ανάδειξη και η επέκταση της χρήσης της αλβανικής γλώσσας συνεισφέρει στην ισότητα μέσα στη χώρα και δεν απειλεί με κανέναν τρόπο την ενότητα αλλά ο τρόπος και ο χρόνος στον οποίο συζητιέται ένα τέτοιο θέμα, σε συνδυασμό με τα προφανή πολιτικά του κίνητρα, υπονομεύει την ίδια την πιθανότητα του να γίνει πράξη. Επίσης, το να προωθηθεί το

αίτημα του να αναγνωρισθεί και η αλβανική γλώσσα ως επίσημη δεν θα ήταν τόσο προβληματικό αν ήταν το μοναδικό αίτημα της “αλβανικής πλατφόρμας”. Αντιθέτως, το συγκεκριμένο έγγραφο απαριθμεί μια σειρά παράλογων αιτημάτων, όπως “την επίλυση της γενοκτονίας εναντίων των Αλβανών”. Αυτό φανερώνει μία “έξυπνη” στρατηγική: η πλατφόρμα προορίζεται να απορριφθεί (όπως συμβαίνει αυτή τη στιγμή) και τα πολιτικά οφέλη θα αντληθούν από την κοινωνία που βυθίζεται στις εθνικιστικές φλόγες.

Η άρνηση του προέδρου της δημοκρατίας να δώσει την εντολή στην αντιπολίτευση του Ζάεβ, επικαλούμενος εθνικούς λόγους, αποτελεί ένα από τα πολλά παράλογα και αντισυνταγματικά επεισόδια που μπορούμε να δούμε αυτές τις μέρες. Ας μην μας ξαφνιάζει το ότι και αυτό βασίζεται στην ίδια δίψα για εξουσία. Ακόμα περισσότερο τώρα που σφίγγει ο κλοιός για την υπάρχουσα ελίτ, η οποία έχει ευτελήσει τους μακεδονικούς θεσμούς απ’ την όποια δημοκρατική τους νομιμοποίηση, έχει εξαντλήσει τον κρατικό προϋπολογισμό μέσα από μια σειρά διεφθαρμένων συμφωνιών (ο λογαριασμός του “Σκόπια 2014” ανέρχεται στα σχεδόν 700 εκατομμύρια ευρώ) και έχει επιβάλλει μία καταπιεστική νομοθεσία θεσπίζοντας ένα από τα χειρότερα μοντέλα κρατικής αιχμαλωσίας στη σημερινή Ευρώπη.

Εδώ και χρόνια ακούμε για τις λεγόμενες εντάσεις μεταξύ της μακεδονικής και της αλβανικής εθνότητας. Ποια είναι η πραγματική κατάσταση ανάμεσα στους 2 πληθυσμούς; Ποια είναι η δική σας εμπειρία από την καθημερινή σας συνύπαρξη;

Nikola: Προσωπικά δεν νιώθω κανενός είδους ένταση όταν βρίσκομαι με ανθρώπους οι οποίοι (τυπικά) ανήκουν στην αλβανική (ή όποια άλλη) εθνότητα, όπως δεν βλέπω ούτε τους Αλβανούς να νιώθουν κάποια ένταση όταν βρίσκονται μαζί μου (τυπικά μιλώντας ανήκω στους εθνοτικά Μακεδόνες). Αυτό πάντως συνοψίζει την εμπειρία της καθημερινής μου συνύπαρξης.

Από εκεί και πέρα, όταν συζητάω με άλλους εθνοτικά Μακεδόνες (οι οποίοι μιλάνε ανοιχτά μαζί μου ως μέλη του ίδιου γκρουπ) μπορεί να ακούσω κάποιες φορές (σπάνια, αλλά συμβαίνει) έναν

ρατσισμό που προέρχεται απ' τον φόβο για τους Αλβανούς -έναν φόβο που έχει εκθρέψει η εθνικιστική ρητορική, ειδικά των τελευταίων 25 ετών, ανάμεσα στους ανθρώπους των δύο εθνοτικών ομάδων.

Υπάρχει επίσης μία κρυφή ένταση ανάμεσα σε συγκεκριμένο αριθμό ατόμων των δύο εθνοτικών ομάδων αλλά αυτό δεν μεταφράζεται σχεδόν ποτέ σε ανοιχτές εντάσεις, οπότε θα έλεγα πως τα Μ.Μ.Ε. είναι αρκετά υπερβολικά **-δεν υπάρχει καμία ουσιαστική ένταση στην καθημερινή ζωή, ακόμα κι αν υπάρχει στα μυαλά κάποιων ατόμων.** Βέβαια, δεν ήταν πάντα έτσι -για παράδειγμα το 2001 υπήρξε ανοιχτή σύγκρουση ένοπλων αλβανικών μονάδων με τον κρατικό στρατό και τότε ένιωθες πραγματικά την ένταση μέσα στην κοινωνία αλλά αυτό έχει αλλάξει πολύ τα τελευταία 15 χρόνια.

Ειδικά μετά από τις αντικυβερνητικές διαδηλώσεις του 2014-2016, όπου άνθρωποι όλων των εθνοτήτων διαδήλωσαν μαζικά ενάντια στις κακές πολιτικές του VMRO και του συγκυβερνώντος BDI. Στην πραγματικότητα, η σειρά των αυθόρμητων αυτών κινητοποιήσεων ξεκίνησε από μία ομάδα φοιτητών ενάντια στην προτεινόμενη εξωτερική εξέταση του Υπουργείου Παιδείας (ένα σχέδιο που θα έπληττε την αυτονομία του πανεπιστημίου από το υπουργείο) με επικεφαλής τον υπουργό του BDI, Αμπνταλαχίμ Αντέμι. **Η σειρά των διαδηλώσεων που ακολούθησαν έδειξαν μια πρωτόγνωρη αλληλεγγύη μεταξύ των διαδηλωτών, οι οποίοι κατάφεραν να ξεπεράσουν τις διαφορές τους και να δημιουργήσουν έναν δι-εθνοτικό αγώνα για δικαιοσύνη.** Αυτή ήταν η ατμόσφαιρα τα δύο τελευταία χρόνια, η οποία όμως τώρα απειλείται από τις σημερινές οργανωμένες – κυβερνητικές συγκεντρώσεις που προωθούν και πάλι τον εθνικισμό.

Φοιτητικές διαδηλώσεις 2014-2016.

Artan: Η προσωπική μου εμπειρία σχετίζεται με τα πολιτικά μου ενδιαφέροντα και τις προσωπικές μου απόψεις επομένως δεν αντιμετωπίζω ιδιαίτερα προβλήματα εθνοτικού χαρακτήρα στην καθημερινότητά μου. Αλλά ειδικά τον τελευταίο καιρό παρατηρώ πώς οι άνθρωποι έχουν πέσει θύματα της εθνικιστικής ρητορικής, η οποία γίνεται όλο και πιο ορατή παρότι ευτυχώς δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένα συμβάντα. Δεν νομίζω ούτε πιστεύω πως υπάρχει κάποιος αιώνιος πολιτικός ή ιστορικός σκοπός για τους εθνοτικούς πληθυσμούς να αγαπιούνται ή να μισούνται. Γι'αυτό θεωρώ την πολιτική και κινηματική ενασχόληση ως άκρως απαραίτητη και κρίσιμη.

Εάν καταφέρουμε να δημιουργήσουμε ένα ευρύ κοινωνικό ρεύμα μέσα από κινητοποιήσεις, πρωτοβουλίες και εμπειρίες μεταμόρφωσης για τους ανθρώπους στη χώρα, ένα ρεύμα που θα βασίζεται στον αντι-εθνικισμό, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικονομική αλληλεγγύη, τότε πιστεύω πως όλο και περισσότεροι άνθρωποι θα ακολουθήσουν έναν τρόπο ζωής που δεν θα αντιπαρατίθεται με εθνοτικούς αλλά με ταξικούς όρους. Δεν

μπορούμε βέβαια να ξεχνάμε παντελώς τα εθνοτικά θέματα, αφού παλεύουμε για ισότητα στην κοινωνία σε όλους τους τομείς, αλλά αυτό θα πρέπει να γίνεται χωρίς φετιχισμούς και χωρίς καμία ανοχή σε εθνικιστικές ρητορικές, που συνήθως χαρακτηρίζουν τέτοια ζητήματα.

Όσο οι εθνικιστικές κλίκες συνεχίζουν να κάνουν κουμάντο στη χώρα με τα αντίστοιχα αποτελέσματα για την κοινωνία, θα συνεχίζεται να επηρεάζεται αντιστοίχως και η καθημερινότητά μας. Για παράδειγμα, ως αποτέλεσμα του μοντέλου διαμοιρασμένης εθνοτικής εξουσίας, έχουμε σήμερα παράλληλα κανάλια (μόνο στη μακεδονική και μόνο στην αλβανική γλώσσα) όπως και ένα παράλληλο εκπαιδευτικό μοντέλο, όπου οι μαθητές των δύο εθνοτήτων πάνε σε ξεχωριστά σχολεία ή σε ξεχωριστές ώρες στο ίδιο σχολείο. Αυτό είναι αποτέλεσμα των πολιτικών του διαχωρισμού που βρίσκονται σε εξέλιξη εδώ και μεγάλο χρονικό διάστημα. Πιστεύω όμως πως η δουλειά της “Solidarnost” και άλλων κοινωνικών ανοιγμάτων στην κεντρική πολιτική προετοιμάζουν το έδαφος για μελλοντικές βελτιώσεις.

Κλείνοντας, θεωρείτε πως τα πράγματα που μας ενώνουν στα Βαλκάνια είναι περισσότερα από αυτά που εν τέλει μας χωρίζουν κι αν ναι ποια είναι αυτά; Πόσο μακριά βρίσκεται το όραμα μιας ειρηνικής συνύπαρξης όλων των ανθρώπων στα Βαλκάνια;

Nikola: Από μία θέση ριζοσπαστική, ελευθεριακή, αριστερή και ιδεαλιστική εμπνεύομαι από την ιδέα μιας **βαλκανικής ομοσπονδίας** και φυσικά έχουμε πολλά πράγματα τα οποία μας ενώνουν και τα οποία θεωρώ πως είναι αρκετά φανερά στον κάθε Βαλκάνιο (αν και ούτως ή άλλως θα έπρεπε να ενωθούμε ως άνθρωποι κυρίως και πάνω απ’ όλα). Πάντα αντιλαμβάνομαι τους διαχωρισμούς μεταξύ των ανθρώπων ως κάτι επιβαλλόμενο από αυτούς που θέλουν να τους κυβερνήσουν (“Διαίρει και βασίλευε”) οπότε δεν μπορώ να καταλάβω ποιο είναι αυτό ακριβώς που μας χωρίζει. Τα πάντα μας ενώνουν! Αυτός είναι φυσικά ο προσωπικός μου ιδεαλισμός αφού στην πραγματική σκληρή ζωή τα πράγματα δεν μου φαίνονται τόσο ιδανικά.

Φαίνεται πως εμείς, οι Βαλκάνιοι εν γένει, συνεχίζουμε να αποκλίνουμε ο ένας απ'τον άλλον τα τελευταία χρόνια παρ'όλο που υπάρχουν ακόμα μεταξύ μας κάποιοι που εργάζονται για να μας ενώσουν όλους. Το όραμα για ειρηνικά και ενωμένα Βαλκάνια φαντάζει τόσο μακρινό όσο μεγάλη είναι και η δικιά μας αδυναμία στο να προσπαθούμε να ενώνουμε τον κόσμο: **όσο μεγαλύτερη είναι η πρόοδος στον αγώνα για καλύτερο αύριο τόσο πιο κοντά θα έρθει και το όραμά μας για τα Βαλκάνια.** Έχουμε ιστορική ευθύνη να συνεχίσουμε κάτι τέτοιο. Δεν ξέρω απαραίτητως τον ακριβή τρόπο που μπορεί να γίνει αυτό αλλά ξέρω ότι εξαρτάται από εμάς να το προσπαθήσουμε!

Artan: Ο στόχος για ένα καλύτερο παρόν και μέλλον είναι ένας συνδυασμός κρίκος για τους πληθυσμούς των Βαλκανίων. Όλοι μας αντιμετωπίζουμε μία σοβαρή πολιτική εκμετάλλευση των κοινωνιών μας από τις ελίτ. Ίσως χρειαστεί χρόνος έως ότου επέλθει μία σοβαρή συστημική αλλαγή, που θα μειώσει την πηγή της διαφθοράς και την κατάχρηση της κρατικής εξουσίας. Θα χρειαστεί επίσης ακόμα περισσότερη σκληρή δουλειά στην οργάνωση των κοινοτήτων και σε μία δικτυωμένη δομή που παρέχει ένα βιώσιμο κοινωνικό πρόγραμμα, ανθεκτικό σε απειλές, εκβιασμούς και μιντιακή προπαγάνδα. Όλα αυτά αναπόφευκτα οδηγούν στην επαναδημιουργία ενός νέου πολιτικού οράματος για τα Βαλκάνια.

Κοιτώντας μπροστά την εικόνα της Ευρώπης και των Βαλκανίων, προβάλλουν δύο πιθανά σενάρια: 1. η κυριαρχία των ξενοφοβικών εθνικισμών και το πολιτισμικό κλείσιμο μέσα στα εθνικά σύνορα και 2. η ελεύθερη εξερεύνηση ιδεών, η ανταλλαγή πολιτισμών και η ανακάλυψη κοινών δρόμων προόδου. Φυσικά, δεν θα υπάρξει ένα τελικό αποτέλεσμα σε κάποιο από αυτά τα σενάρια, αλλά μία συνεχής πάλη των δύο αυτών κόσμων. Γι' αυτό προσπαθήσαμε να συνεισφέρουμε στον εμπλουτισμό και στο άνοιγμα νέων χώρων αμφισβήτησης των εθνικισμών αλλά και στη δημιουργία νέου περιεχομένου και κοινής γνώσης για ένα μη εθνικιστικό παράδειγμα, καλλιτεχνικής και θεωρητικής παραγωγής όπως και ακτιβιστικής δράσης.

Ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας!

Υπάρχουν φασίστες στην Ελλάδα; Το πρόβλημα της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στις συνθήκες της κρίσης

Βαγγέλης Λαγός

Το τελευταίο διάστημα και με αφορμή το προσφυγικό ζήτημα, γίναμε μάρτυρες της οργανωμένης επανάκαμψης του χρυσαυγίτικου λόγου και δράσης στη δημόσια σφαίρα. Ταυτόχρονα, επανεμφανίστηκε στη δημόσια συζήτηση μια προβληματική που είχε υποχωρήσει (έως και εξαφανιστεί) μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και τη σύλληψη και παραπομπή σε δίκη της ηγεσίας της Χρυσής Αυγής. Πρόκειται για την άποψη που εκφράστηκε πάλι πρόσφατα από συμπολιτευόμενο βουλευτή, ο οποίος υποστήριξε σε συνέντευξή του, ότι οι ψηφοφόροι της ΧΑ «δεν έχουν σχέση με το ρατσισμό και τον φασισμό», αλλά είναι «απλοί άνθρωποι» που έχουν «παρασυρθεί» στην υποστήριξη του φασισμού», καθώς «αγωνιούν για να βρουν μία λύση επιβίωσης».[1] Η άποψη αυτή εκφράστηκε εν πολλοίς και από άλλους συμπολιτευόμενους πολιτικούς που προσπάθησαν να εξηγήσουν την κυβερνητική απόπειρα προσέγγισης των ψηφοφόρων της Χρυσής Αυγής μέσω της συμπερίληψής της στην «κολυμβήθρα του Σιλβάμ» που αποκαλείται «εθνικά θέματα», κατά την πρόσφατη κοινή επίσκεψη μελών της κυβέρνησης και βουλευτών της Χρυσής Αυγής στο Καστελόριζο.

Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης επανενεργοποίησαν ένα, εδώ και καιρό, απαξιωμένο στη δημόσια συζήτηση, εξηγητικό-ερμηνευτικό σχήμα για την ενίσχυση του φασισμού στο πλαίσιο

της κρίσης. Το σχήμα αυτό είχε εμφανιστεί κατά τη φάση του σοκ που προκάλεσε η είσοδος της ΧΑ στη Βουλή και, για ένα διάστημα, είχε επικρατήσει στον δημόσιο λόγο γύρω από τα αίτια και το νόημα της εκλογικής ενίσχυσης του φασισμού στην Ελλάδα της κρίσης. Είχε όμως σταδιακά εγκαταλειφθεί, μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα. Πρόκειται για την απόπειρα εξήγησης και ερμηνείας της λαϊκής ψήφου στο ναζιστικό κόμμα μέσα από την επίκληση της οργής και της απελπισίας των πολιτών μπροστά στις καταστροφικές, για την κοινωνία, πολιτικές λιτότητας.

Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, η ψήφος στη ΧΑ δεν σηματοδοτεί την ύπαρξη μιας ακροδεξιάς (φασιστικής-ναζιστικής) τάσης στο εκλογικό σώμα, αλλά αποτελεί έκφραση της απελπισίας που αισθάνονται οι (γι' αυτή την προσέγγιση, εκ παραδοχής δημοκρατικοί) πολίτες εξαιτίας των πολιτικών λιτότητας και της συνακόλουθης οργής τους απέναντι στο κατεστημένο πολιτικό σύστημα που επιβάλλει εξοντωτικές για την κοινωνία πολιτικές. Μ' άλλα λόγια, σύμφωνα μ' αυτό το σχήμα, η λαϊκή ψήφος στη ΧΑ δεν είναι παρά ψήφος διαμαρτυρίας. Από αυτή την άποψη, οι ψηφοφόροι της ΧΑ δεν αντιμετωπίζονται ως «φασίστες», αλλά ως «δημοκρατικοί πολίτες», οι οποίοι, παραπλανημένοι από την οργή και την απελπισία, αντιδρούν συναισθηματικά ενισχύοντας ακραία πολιτικά μορφώματα για να τιμωρήσουν το κατεστημένο πολιτικό σύστημα, το οποίο θεωρούν υπεύθυνο για τα δεινά τους. Γι' αυτό το λόγο, τα κόμματα του λεγόμενου «δημοκρατικού τόξου» πρέπει να ξανακερδίσουν την εμπιστοσύνη και την υποστήριξή τους.

Εντούτοις, η σταθερότητα των εκλογικών ποσοστών της ΧΑ στις εκλογικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, τη σύλληψη και παραπομπή σε δίκη της ηγεσίας της και τις αποκαλύψεις για την ιδεολογία και τις πρακτικές του κόμματος, οδήγησαν στην αμφισβήτηση (και εντέλει στην εγκατάλειψη) αυτής της παράξενης ιδέας που επιχειρούσε να αποδώσει την πολιτική ενίσχυση του φασισμού μέσα στην κρίση σε «συναισθηματικούς λόγους».

Σταδιακά έγινε φανερό, σε όλο και περισσότερους, ότι το

πρόβλημα είχε βαθύτερες ρίζες. Πραγματικά, αυτή η αδιαμεσολάβητη και επιπόλαιη, γραμμική σύνδεση της κρίσης, των συναισθημάτων των πολιτών και της πολιτικής ενίσχυσης του φασισμού υποτιμούσε τη σοβαρότητα και τη σημασία του φαινομένου και ταυτόχρονα κατασκεύαζε ένα καθησυχαστικό και νομιμοποιητικό αφήγημα που συσκοτιζε την πραγματικότητα, αφού κατέληγε σε μια παραδοξότητα, αυτήν της ενίσχυσης ενός φασιστικού κόμματος χωρίς, όμως, να υπάρχουν φασίστες ψηφοφόροι.

Πέρα όμως, από το παράδοξο του «φασισμού χωρίς φασίστες», η θεώρηση αυτή έπασχε και από άλλα σοβαρά κενά και ασυνάφειες. Έτσι, η προσέγγιση αυτή, (ας την ονομάσουμε «κρίση-οργή-ακροδεξιός-εξτρεμισμός») α) ερμήνευε την άνοδο του φασισμού ως συγκυριακή εκδήλωση αφροσύνης, υπό την πίεση ακραίων δυσχερειών μέσα σε ένα εξαιρετικά αντίξοο περιβάλλον, ενώ, την ίδια στιγμή, αδυνατούσε να εξηγήσει, γιατί και με ποιο τρόπο τα συναισθήματα οργής, απογοήτευσης και απελπισίας ενός, υποτίθεται, δημοκρατικού εκλογικού σώματος, οδηγούσαν ένα τμήμα του στο να απωλέσει τα, προϋποτιθέμενα, δημοκρατικά και ανθρωπιστικά του χαρακτηριστικά, ως αποτέλεσμα της απώλειας εισοδημάτων και δικαιωμάτων, β) αδυνατούσε να εξηγήσει γιατί τα συναισθήματα οργής και απελπισίας οδηγούσαν ορισμένους από τους ψηφοφόρους στην εκλογική υποστήριξη του φασισμού, ενώ δεν είχαν το ίδιο αποτέλεσμα στους ψηφοφόρους των άλλων κομμάτων του, μέχρι πρόσφατα λεγόμενου, αντιμνημονιακού στρατοπέδου που, προφανώς, κι αυτοί διακατέχονταν από ανάλογα συναισθήματα οργής και απογοήτευσης και γ) αδυνατούσε να εξηγήσει την παντελή έλλειψη παρόμοιων εξελίξεων σε άλλες χώρες του ευρωπαϊκού νότου (Πορτογαλία και Ισπανία), των οποίων οι πολίτες δοκιμάστηκαν, κι αυτοί, σκληρά από την κρίση, αλλά χωρίς αυτό να οδηγήσει στην εκλογική ενίσχυση φασιστικών ή ευρύτερα ακροδεξιών πολιτικών δυνάμεων. Παρά τα κενά και τις ασυνάφειές της, αυτή η θεώρηση, που συνέδεε άμεσα και γραμμικά την κρίση, την οργή κατά του πολιτικού συστήματος και την εκλογική ενίσχυση του φασισμού, είχε αξιοποιηθεί στο πρόσφατο παρελθόν από τους υποστηρικτές της λιτότητας στην προσπάθειά

τους να απαξιώσουν τις λαϊκές αντιστάσεις, μέσω της ενεργοποίησης της λεγόμενης «θεωρίας των δύο άκρων», η οποία ενοχοποιούσε τις αντιστάσεις και τους αγώνες ενάντια στη λιτότητα για την ενίσχυση του φασισμού.

Η «θεωρία των δύο άκρων» αποτελεί, εδώ και καιρό, το κυρίαρχο θεωρητικό σχήμα μέσα από το οποίο οι ευρωενωσιακοί θεσμοί προσλαμβάνουν και αντιμετωπίζουν ιδεολογικά την αμφισβήτηση των πολιτικών τους από τη Δεξιά και την Αριστερά.[2] Η θεωρία αυτή, που υποστηρίχθηκε σθεναρά από εγχώρια και διεθνή, συστημικά πολιτικά κέντρα και ΜΜΕ, εξισώνει τον φασισμό με τον κομμουνισμό και συνολικά την Αριστερά ως δύο όψεις του αντιφιλελεύθερου και αντιδημοκρατικού εξτρεμισμού που υπονομεύει και απειλεί τις ευρωπαϊκές αστικές δημοκρατίες. Σε αυτή την απλουστευτική εξίσωση συμπυκνώθηκε η άποψη ότι η κρίση οδήγησε σε ακραίες ιδεολογίες και πρακτικές, μέσα από τις οποίες ενισχύθηκαν τα δύο άκρα του πολιτικού συστήματος (η άκρα Αριστερά και η άκρα Δεξιά) και είχε ως βασικό στόχο την ταύτιση της Αριστεράς, αλλά και ευρύτερα όσων αντιστέκονται στη λιτότητα, με τη Χρυσή Αυγή και τον φασισμό, ώστε να απονομιμοποιηθούν οι κοινωνικές αντιστάσεις ως «επικίνδυνος εξτρεμισμός».

Η πρόσφατη αναβίωση της θεωρίας «κρίση-οργή-ακροδεξιός εξτρεμισμός» και εμμέσως, της συνδεδεμένης με αυτήν «θεωρίας των δύο άκρων» από κυβερνητικούς βουλευτές και στελέχη επαναφέρει στο προσκήνιο τη συζήτηση για τον χαρακτήρα και το περιεχόμενο της ψήφου στη ΧΑ. Επαναφέρει στο κέντρο της δημόσιας συζήτησης τον προβληματισμό για το πολιτικό περιεχόμενο και το νόημα του τμήματος εκείνου της λαϊκής ψήφου που στρέφεται προς την πολιτική υποστήριξη του φασισμού και ταυτόχρονα επαναφέρει στο δημόσιο διάλογο τον προβληματισμό για τις πολιτικές συνέπειες της κρίσης.

Το κείμενο που ακολουθεί επιχειρεί να αναδείξει μια διαφορετική προσέγγιση του προβλήματος της λαϊκής ψήφου στο φασισμό στις συνθήκες της κρίσης. Αξιοποιώντας τα πρωτογενή κοινωνικά δεδομένα που συλλέχθηκαν το 2013 από δύο, κυρίως,

περιοχές της Αθήνας (Αργυρούπολη και Νέα Φιλαδέλφεια) στο πλαίσιο του τετραετούς, διεθνούς, πολυμεθοδολογικού ερευνητικού προγράμματος MYPLACE[3], φέρνει στο φως χρήσιμα στοιχεία για την κατανόηση της λαϊκής υποστήριξης προς το φασισμό στις συνθήκες της κρίσης, αμφισβητώντας το ερμηνευτικό σχήμα του «συναισθηματικού φασισμού-χωρίς-φασίστες» που παράγει η θεωρία «κρίση-οργή-ακροδεξιός εξτρεμισμός». Επιπλέον, τα πρωτογενή κοινωνικο-πολιτικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν υποδεικνύουν σοβαρές θεωρητικές και εμπειρικές ελλείψεις και ασυνάφειες και της ίδιας της «θεωρίας των δύο άκρων», αφού η, προϋποτιθέμενη σ' αυτήν, αντίθεση μεταξύ κέντρου και άκρων δεν τεκμηριώνεται εμπειρικά, αλλά, αντίθετα, αναδύεται η ρευστότητα, ακόμη και η αλληλοδιείσδυσή τους.

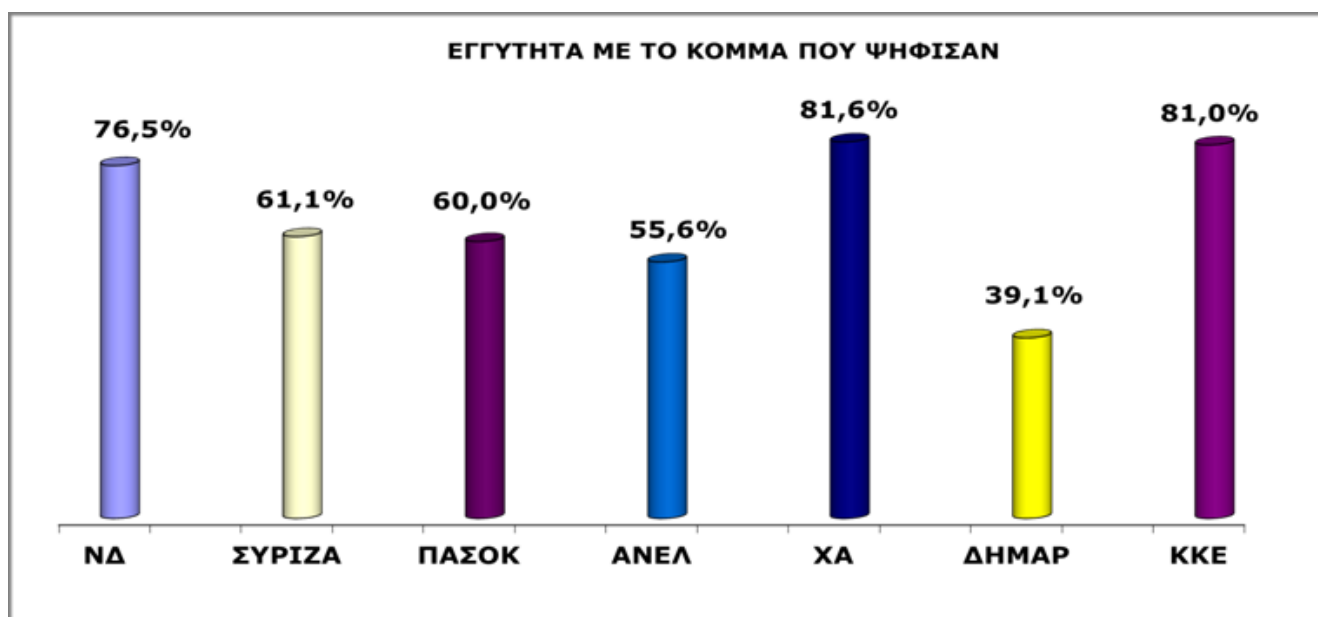
Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζεται ότι η ψήφος στη ΧΑ δεν μπορεί να κατανοηθεί και να εξηγηθεί απλά ως «ψήφος διαμαρτυρίας», αλλά πρέπει να ιδωθεί ως μια πραγματική «ιδεολογική ψήφος» που προκύπτει, όχι από κάποια ανορθολογική-συναισθηματική αντίδραση σε εξωτερικά ερεθίσματα και πιέσεις, αλλά αναδύεται μέσα από πραγματικούς ιδεολογικο-πολιτικούς κοινούς τόπους και ταυτίσεις μεταξύ ψηφοφόρων και κόμματος. Κοινοί τόποι και ταυτίσεις που δεν είναι δυνατόν να αναχθούν απλά στη συγκυρία της κρίσης, αλλά υποδηλώνουν τη λειτουργία βαθύτερων κοινωνικών (ιδεολογικών και πολιτικών) διεργασιών που ξεπερνούν κατά πολύ τα στενά χρονικά πλαίσια της κρίσης και εκτείνονται σε μια περίοδο τουλάχιστον τριών δεκαετιών.

Τέλος, υποστηρίζεται ότι το ίδιο αβάσιμη είναι και η «θεωρία των δύο άκρων», καθώς τα πραγματικά κοινωνικά δεδομένα που συλλέξαμε υποδεικνύουν μια ανησυχητική διάχυση των ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών της άκρας Δεξιάς στην ελληνική κοινωνία, περιλαμβανομένων όσων τοποθετούνται στο κέντρο της γνωστής κλίμακας ιδεολογικο-πολιτικής αυτοτοποθέτησης. Στο βαθμό που τα ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά της άκρας Δεξιάς απαντούν διάχυτα (αν και σε διαφορετική έκταση, ανάλογα με την ιδεολογικο-πολιτική τοποθέτηση) στην κλίμακα «Αριστερά-Δεξιά», του κέντρου περιλαμβανομένου, η επιστημονική

υποστήριξη της θεωρίας των άκρων καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής και προβληματική, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η θέση που αντιμετωπίζει την ισχυροποίηση της άκρας Δεξιάς και του φασισμού ως αποτέλεσμα ευρύτερων ιδεολογικο-πολιτικών διεργασιών που δεν μπορούν να αναχθούν μονοσήμαντα και γραμμικά στην κρίση.

Ιδεολογικο-πολιτική συνάφεια και χρυσαυγίτικη ψήφος

Τα πρωτογενή κοινωνικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν μέσω ερωτηματολογίου και συνεντεύξεων αναδεικνύουν την ύπαρξη ισχυρών ιδεολογικών και πολιτικών κοινών τόπων και δεσμών μεταξύ της ΧΑ και των νεαρών ψηφοφόρων της. Οι κοινοί τόποι και δεσμοί αυτοί αντανακλώνται στο υψηλότερο ποσοστό (81,6%) των νεαρών ψηφοφόρων του κόμματος που δηλώνει ότι αισθάνεται κοντά στο κόμμα.

Γράφημα 1: Εγγύτητα των νεαρών ψηφοφόρων προς το κόμμα που ψήφισαν στις εκλογές 2012

Τι σημαίνει όμως «αισθάνονται κοντά» στη ΧΑ; Όπως έχουμε ήδη δείξει αλλού[4] ο δημόσιος ιδεολογικο-πολιτικός λόγος και η αντίστοιχη δημόσια δράση της ΧΑ αρθρώνονται γύρω από τρεις θεμελιώδεις άξονες, το σημείο σύμπτωσης των οποίων, έχει αναδειχθεί από τη σύγχρονη ιστορική και κοινωνική έρευνα ως το

ιδιαίτερο ιδεολογικο-πολιτικό περιεχόμενο του ιστορικού, αλλά και του νέου φασισμού. **Οι άξονες αυτοί (υπερεθνικισμός, υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός και αντιδημοκρατικός αντισυστημισμός) συγκροτούν το ιδεολογικο-πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται η φασιστική σκέψη και δράση.** Ταυτόχρονα, αποτελούν τον πυρήνα του πολιτικού λόγου και της πολιτικής πρακτικής της ΧΑ. Η θεματική ανάλυση λόγου (thematic discourse analysis) που διενεργήσαμε στα κείμενα που δημοσιεύονται στους επίσημους ιστοτόπους του κόμματος αποκαλύπτει τη διαρκή λειτουργία, στον επίσημο λόγο του κόμματος, του, ιδιοσυστατικού για τον φασισμό[5], μυθοποιητικού οράματος ενός, πολιτισμικά και βιολογικά-φυλετικά, ομοιογενούς λαού που βρίσκεται σε παρακμή και κινδυνεύει από εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς και ο οποίος πρέπει να σωθεί μέσα από μια λαϊκή επανάσταση που θα εξοντώσει τους, εγχώριους και ξένους, υπαίτιους της παρακμής και θα αναγεννήσει το έθνος από τις στάχτες του επιβάλλοντας ένα απολυταρχικό υπερεθνικιστικό καθεστώς. Το όραμα αυτό βρίσκεται στον πυρήνα του δημόσιου λόγου και δράσης της ΧΑ καθιστώντας την, έτσι, ένα τυπικό παράδειγμα φασιστικού κόμματος.[6]

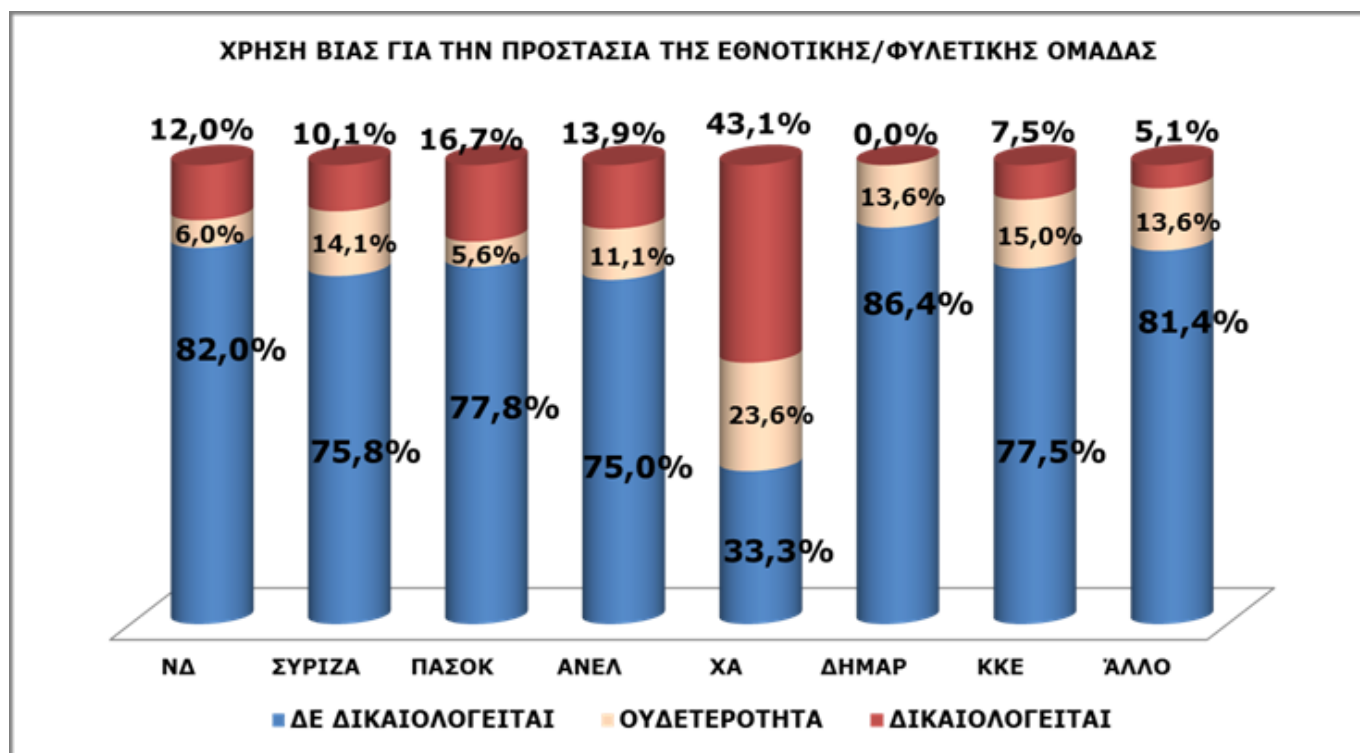
Στην έρευνά μας για την ιδεολογικο-πολιτική σχέση των νεαρών ψηφοφόρων της ΧΑ με το κόμμα αναλύσαμε, επίσης, τον λόγο των νεαρών ψηφοφόρων του κόμματος που μας μίλησαν και εντοπίσαμε και σ' αυτόν τη σύμπτωση και τη διαρκή λειτουργία των παραπάνω τριών ιδεολογικο-πολιτικών αξόνων του φασισμού. Οι νεαροί ψηφοφόροι (και όχι μέλη) της ΧΑ που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο και στις συνεντεύξεις της ερευνητικής ομάδας καταγράφουν πολύ υψηλά ποσοστά συμφωνίας, ακόμη και ταύτισης, με τους θεμελιώδεις ιδεολογικο-πολιτικούς άξονες του φασισμού.

Εθνικισμός

Οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ δηλώνουν «περήφανοι εθνικιστές», πιστεύουν βαθιά στην υπεροχή της ελληνικής φυλής έναντι των άλλων φυλών, αποστρέφονται, φοβούνται και μισούν τους

μετανάστες, καθώς και κάθε είδους μειονοτικές ομάδες (Ρομά/Τσιγγάνους, Μουσουλμάνους, Εβραίους), παρουσιάζουν εξαιρετικά υψηλά επίπεδα προνοιακού σωβινισμού και αποδέχονται τη χρήση της φυλετικής βίας.

«Σε σχέση με τους άλλους λαούς πολύ πιο ανώτεροι. Γιατί εμείς γεννήσαμε τη δημοκρατία, βέβαια έχει καταλυθεί τώρα από όλους, αλλά τι να σου φέρω παράδειγμα... την αστρονομία πώς το λένε, δεν ξέρω, όλα από τις επιστήμες, όλα αυτά, όλα, όλα από εμάς. [...] Όλα από εδώ ξεκίνησαν, ακόμα και κάποια ονόματα αρχαίων, τα έχουνε πάρει και αυτά δηλαδή και τα χρησιμοποιούν. Όλα από μας είναι» (Δόμνα, 25)

Γράφημα 2: Χρήση βίας για την προστασία της εθνοτικής/φυλετικής ομάδας

Στο πλαίσιο αυτό, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι στις συνεντεύξεις τους, οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ αναπαράγουν σχεδόν αυτούσια τη ρητορική του κόμματος για την ανωτερότητα της ελληνικής φυλής, για τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν για το έθνος οι μετανάστες, αλλά και για τις βίαιες πρακτικές του κόμματος. Στον λόγο τους, ο ανοιχτός ρατσισμός και ο διάχυτος φόβος για τους μετανάστες καταλήγουν, σχεδόν πάντα, είτε στην

προτροπή για βίαιη αντιμετώπισή τους (ακόμη και μαζική εξόντωση) είτε στη δικαιολόγηση της βίας που ασκεί η ΧΑ εναντίον τους:

«Ναι, το λέω, είμαι ρατσίστρια. Ξεκάθαρα πράγματα. Ούτε μαλακίες ούτε τίποτα, συγγνώμη κιόλας.[...] Ναι, μ' έχουν αναγκάσει να γίνω γιατί δεν γίνεται να ντρέπομαι και να φοβάμαι να κυκλοφορήσω στη χώρα που γεννήθηκα και στις περιοχές που μεγάλωσα. [...] Γιατί δεν τους βάζουνε σ' ένα πλοίο να το βουλιάξουνε κάπου στο Αιγαίο;» (Βούλα, 25)

«Άμα ο άλλος ο Σομαλός για καλημέρα κόβει κεφάλια στη χώρα του, γιατί είναι απολίτιστος, γιατί μιλάμε για μετανάστες που δεν έχουν πολιτισμό. Καμερούν, Αγκόλα. Τι είναι αυτοί; Ο καλύτερος από αυτούς θα έχει σκοτώσει τη μάνα του. Δε μπορείς με αυτόν να κάνεις κουβέντα. Απλά δε μπορείς, γιατί αυτός θα σου τραβήξει μια χατζάρα και θα σε στείλει. Ε, την τραβάς πρώτος.» (Μάριος, 25)

«Τη βία στην Ελλάδα δεν την έφερε η ΧΑ. Τη βία στην Ελλάδα την έφεραν κατ' αρχάς οι πολιτικοί μας που άνοιξαν τα σύνορα. Στη συνέχεια, οι υποστηρικτές των λαθρομεταναστών και στο επόμενο στάδιο είναι οι λαθρομετανάστες, οι οποίοι είναι οι ίδιοι που εγκληματούν. Επειδή όμως τον ηθικό αυτουργό δεν μπορούμε να τον πιάσουμε ποτέ και φαίνεται πάντα ο λαθρομετανάστης, απευθυνόμαστε, σαν Έλληνες εννοώ, στο λαθρομετανάστη που κάνει το έγκλημα. Εγώ συμφωνώ αυτή τη στιγμή, όπως έχουν τα πράγματα, με όλες τις πράξεις τις ΧΑ, από τη στιγμή που, ό,τι και να γίνει στην Ελλάδα, ο μετανάστης βγαίνει πάντα δικαιωμένος. Δηλαδή, θα τον βρίσεις, θα πας μέσα. Θα σε κλέψει, αν τον χτυπήσεις θα πας μέσα. Θα σε βιάσει, αν τον ακουμπήσεις θα πας μέσα. Ε, όχι δεν γίνεται αυτό. Οπότε συμφωνώ με τις δράσεις της ΧΑ» (Νικόδημος, 26)

Πρόκειται για υπερεθνικισμό έμπλεο φόβου και ματαιωμένων συναισθημάτων μεγαλείου και υπεροχής που αποκρυσταλλώνεται σε μνησικακία τόσο προς τους ξένους που «μας αδικούν» όσο και προς τους ομοεθνείς που δεν μπορούν να σταθούν στο ύψος του

«αρχαίου μεγαλείου» και ευθύνονται για τη σημερινή «εθνική παρακμή».

«Εγώ πιστεύω ότι σύμφωνα με την ιστορία τουλάχιστον εμείς δώσαμε τα πάντα σε όλο τον κόσμο και στο τέλος δεν έχουμε τίποτα. Πολιτισμό, κουλτούρα, τα πάντα. Οι Γερμανοί σκοτώνανε γουρούνια με τη σφεντόνα και εμείς είχαμε ολυμπιακούς αγώνες.» (Νικόδημος, 26)

«Και αντί, αντί να μας έχουνε ψηλά, με όλα αυτά που τους έχουμε δώσει, η Γερμανία τι έχει κάνει; Τίποτα δεν έχει κάνει. Πιο πολύ για τον Χίτλερ, που έχει σκοτώσει όλο τον κόσμο και γι' αυτό θα πρέπει να ντρέπονται. Όχι να... εντάξει, κανονικά πρέπει να μας έχουνε ψηλά. Όχι να μας φέρονται έτσι.» (Δόμνα, 25)

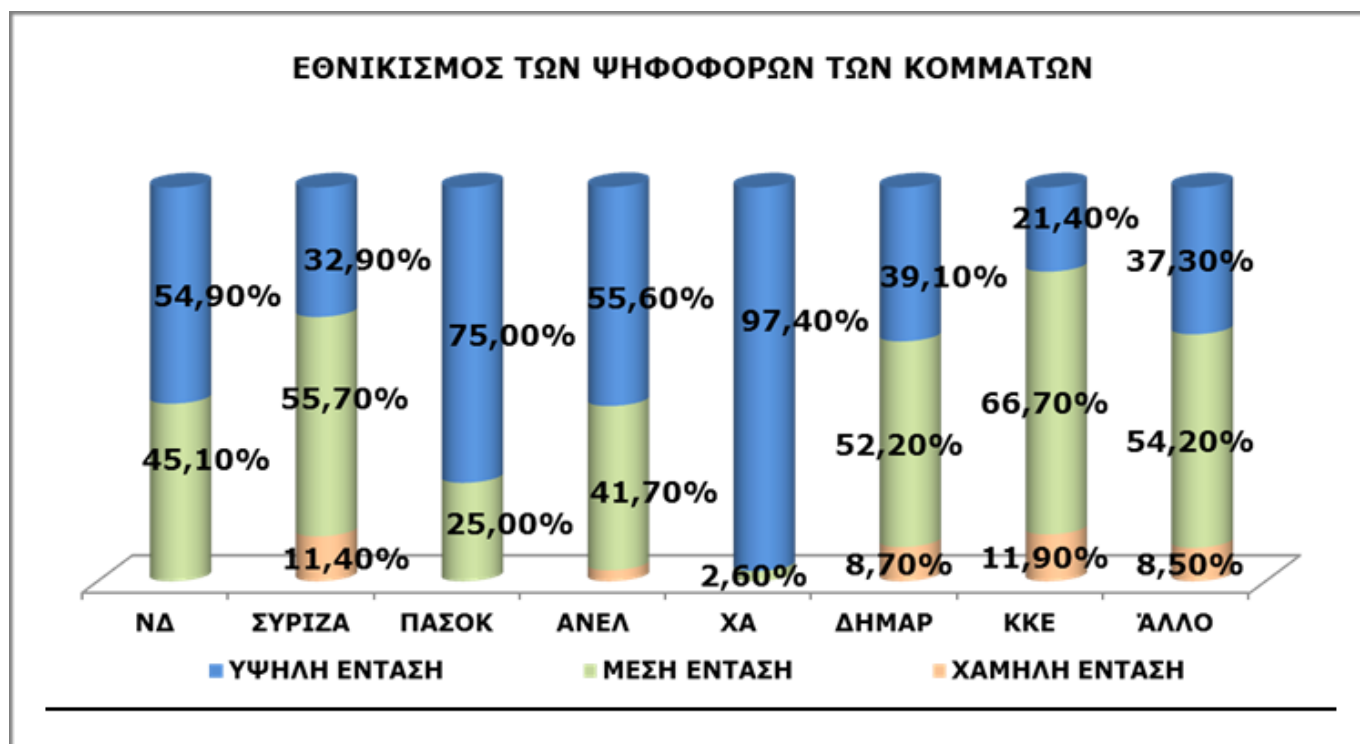
«Οι νεοέλληνες είναι χαζοί και έχουν χαμηλό επίπεδο νοημοσύνης, γιατί χαθήκανε και υποβιβάσανε πολύ την κουλτούρα τους και δε μπορούν να συγκριθούν με τους αρχαίους Έλληνες. Δηλαδή μια ζωή θα ζούνε με το παρελθόν. Οι νεοέλληνες δεν αξίζουν μία, γιατί δεν υπάρχει παιδεία πάρα πολλά χρόνια κι ούτε πρόκειται να υπάρξει ποτέ και το μόνο πράγμα που θα έχουνε να ασχολούνται είναι το Facebook και τη μαστούρα τους, τίποτα άλλο.» (Σταμάτης 22)

«Εκεί που είμαστε ανώτεροι οι Έλληνες, που θα μπορούσαμε να είμαστε ανώτεροι οι Έλληνες είναι πολιτιστικά. Θα μπορούσαμε να είμαστε μια τόση δα χώρα και να είμαστε το κέντρο της γης. Πραγματικά το πιστεύω. Γιατί να είναι πλανητάρχης ο Ομπάμα και να μην είναι ένας δικός μας. Από δω ξεκίνησες ρε πούστη δηλαδή. Θα μπορούσαμε να ήμασταν το λίκνο. Δεν είμαστε, γιατί είμαστε νεοέλληνες. Το νεοέλληνας για μένα είναι η μεγαλύτερη βρισιά που μπορείς να πεις σε κάποιον. Και το λέω, είμαστε νεοέλληνες ρε γαμώτο. Κωλόφαρα είμαστε.» (Μάριος 25)

Ο μνησίκακος εθνικισμός των νεαρών ψηφοφόρων της ΧΑ συνηχεί με την κομματική ρητορική περί «ελληνόφωνων» που ευθύνονται για την «παρακμή του «Μεγάλου Έθνους των Ελλήνων» και περί της

ανάγκης «εκρίζωσης» των μiasματικών στοιχείων από τον εθνικό κορμό και «επανελληνίσης του λαού» που προπαγανδίζονται από το κόμμα. [7]

Συνολικά, όπως φαίνεται στο επόμενο γράφημα της σύνθετης μεταβλητής «εθνικισμός», οι ψηφοφόροι της ΧΑ παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά (97,4%) εθνικισμού υψηλής έντασης (υπερεθνικισμού) μεταξύ των ψηφοφόρων όλων των κομμάτων, ενώ ακολουθούν κατά φθίνουσα σειρά οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ, των ΑΝΕΛ, της ΝΔ, της ΔΗΜΑΡ, των μικρότερων κομμάτων, του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ. Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως μεταξύ των ψηφοφόρων της ΧΑ, του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ δεν εμφανίζεται καθόλου εθνικισμός χαμηλής έντασης.

Γράφημα 3: Σύνθετη μεταβλητή «εθνικισμός των ψηφοφόρων των κομμάτων»

Κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός και βία

Το υπερεθνικιστικό όραμα της δημιουργίας ενός «νέου λαού» που, αποκαθαρμένος από τα μiasματικά στοιχεία της παρακμής, θα αναγεννήσει το έθνος από τις στάχτες του, θεμελιώνει την αναγκαιότητα του αυταρχισμού και της βίας τόσο στο λόγο του

κόμματος όσο και των νεαρών ψηφοφόρων του. Η κλασική φασιστική ιδεολογική θεματική του «κράτους/έθνους-κήπου»[8] που απειλείται από παντοειδή ζιζάνια, ασθένειες και εχθρούς και το οποίο, οι εθνικιστές «κηπουροί», πρέπει να καθαρίσουν και να προστατεύσουν από τα μiasματικά στοιχεία, βρίσκεται στον πυρήνα αυτού του οράματος και υποβαστάζει (μαζί με την εικόνα της εχθρικής εισβολής από τον «ασύντακτο στρατό των λαθρομεταναστών»[9]) τον ολόψυχο εναγκαλισμό του κοινωνικο-πολιτικού αυταρχισμού και της βίας για λόγους «εθνικού συμφέροντος».

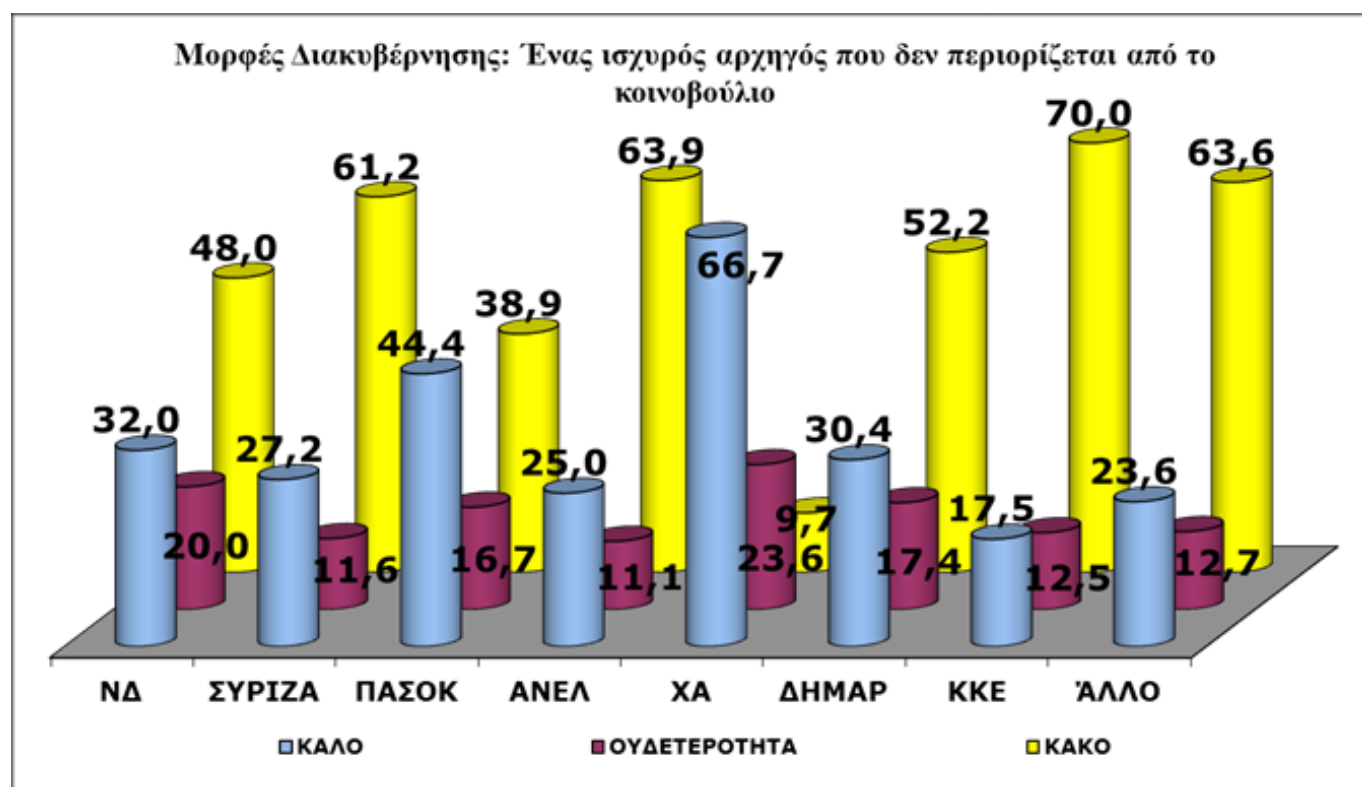
Έτσι, οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ συστηματικά αναπαράγουν στον λόγο τους τον θαυμασμό του κόμματος για τα δύο εμβληματικά αυταρχικά καθεστώτα της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας (δικτατορίες Μεταξά και συνταγματαρχών), επικροτούν τη βίαιη συμπεριφορά εναντίον πολιτικών αντιπάλων και μεταναστών και δηλώνουν την περιφρόνησή τους προς κάθε μορφή δημοκρατίας και την υποστήριξή τους προς απολυταρχικά καθεστώτα.

«Το πολιτικό σύστημα είναι μια ηλίθια δημοκρατία. Δεν πιστεύω στη δημοκρατία, δεν πιστεύω ότι μπόρεσε ποτέ η Ελλάδα να δουλέψει με κοινοβουλευτισμό. Νομίζω το είχε πει ο Μεταξάς, δεν είμαι σίγουρος, αλλά νομίζω το είπε ο Μεταξάς. [...] Δεν συμφωνώ με το πολιτικό σύστημα, εγώ είμαι των ακραίων συστημάτων, πολύ καλό παράδειγμα είναι μια χούντα, ένας να αποφασίζει και τελείωσε η υπόθεση. Δε μας αρέσει; Τον ρίχνεις. Σου αρέσει; Τον κρατάς.» (Νίκανδρος, 21)

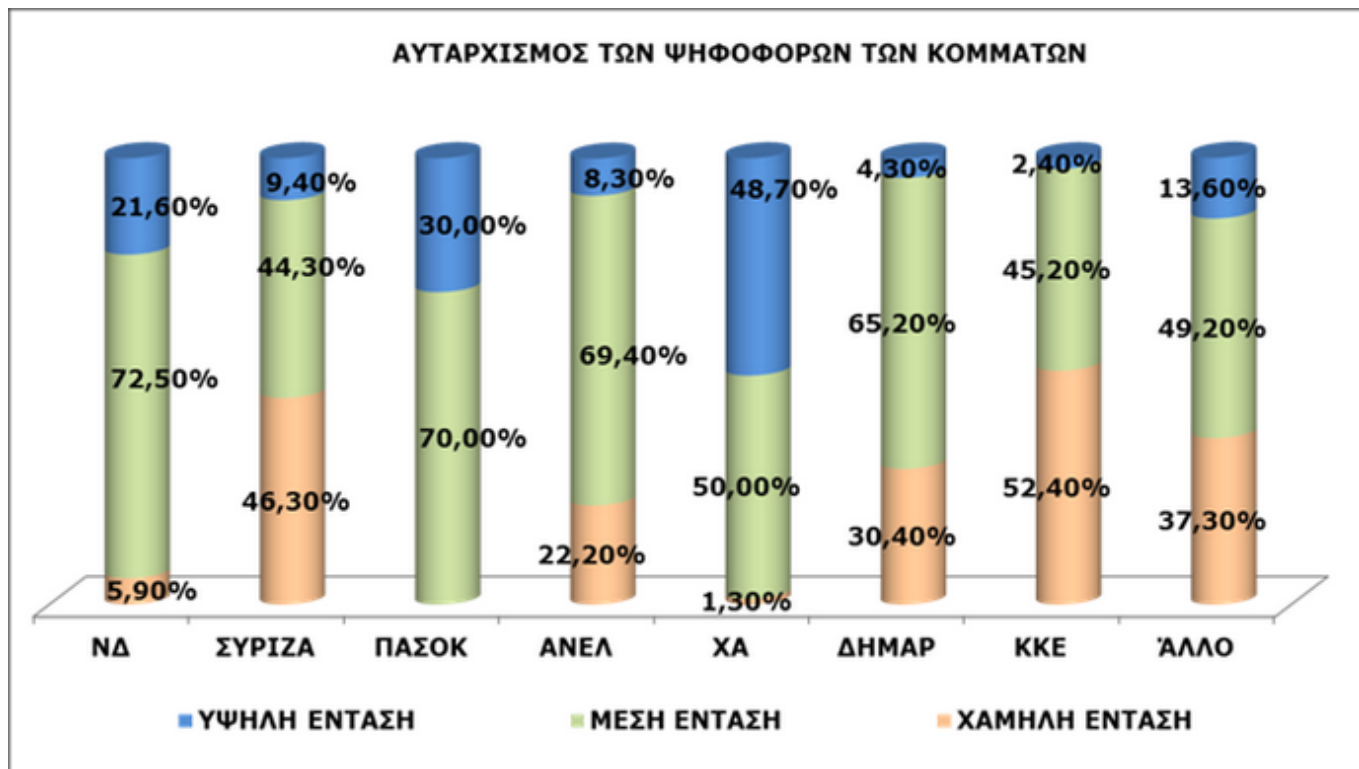
«Δεν θα υπάρχει δημοκρατία τόσο πολύ πιστεύω. Θα είναι η απόλυτη κυριαρχία, όπως στο λέω. Γιατί είναι η ιδεολογία τους έτσι. Θα γίνεται για το καλό της Ελλάδας. Θα προχωράει η Ελλάδα και οικονομικά και κοινωνικά [...] Είμαι και εγώ της άποψης όπου δεν πίπτει λόγος πίπτει ράβδος [...] Άμα πάει να γίνει μια πορεία από ένα συνδικάτο, τότε τα ΜΑΤ δε θα πάνε με καπνογόνα. Θα πάνε με εντολές “μπείτε μέσα με τα γκλομπ και σπάστε τους στο ξύλο”. Δε θα αφήσει μια πορεία να πηγαίνει έτσι και να εκφραστεί η άποψη ελεύθερα και να πηγαίνει γύρω

από το Σύνταγμα και το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη δεξιά και αριστερά και να κάνουνε και να βρίζουνε και να πετάνε και πέτρες εκεί. Θα είναι μια περιφρούρηση. Όχι, θα καθόμαστε με τα δακρυγόνα. Θα είναι μια περιφρούρηση, όπως παλιά. Θα μπαίνει μέσα και θα πέφτει ματσούκωμα. Και όσοι είναι μέσα συλληφθέντες, παίζει να μην τους ξαναδεί ούτε η μάνα τους, που λέει ο λόγος» (Μηνάς, 27)

Όπως φαίνεται στα παρακάτω δύο γραφήματα (4 και 5), οι ψηφοφόροι της ΧΑ εκφράζουν ισχυρή προτίμηση για τα αυταρχικά καθεστώτα (66,7%) και συνολικά παρουσιάζουν τα πιο έντονα αυταρχικά χαρακτηριστικά (48,7%) από όλους τους άλλους ψηφοφόρους.

Γράφημα 4: Μορφές Διακυβέρνησης: Ένας ισχυρός αρχηγός που δεν περιορίζεται από το Κοινοβούλιο

Γράφημα 5: Σύνθετη μεταβλητή «αυταρχισμός των ψηφοφόρων των κομμάτων»

Αξίζει, στο σημείο αυτό, να σημειώσουμε ότι οι ψηφοφόροι της ΧΑ και της ΝΔ παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά αυταρχισμού χαμηλής έντασης (1,3% και 5,9% αντίστοιχα), ενώ οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ δεν εμφανίζουν καθόλου αυταρχισμό χαμηλής, παρά μόνο μέσης και υψηλής, έντασης.

Αντισυστημισμός

Οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ εκφράζουν περιφρόνηση, αποστροφή, ακόμη και βίαιη εχθρότητα για το πολιτικό σύστημα και τους εκπροσώπους και υποστηρικτές του. Απορρίπτουν τον αστικό κοινοβουλευτισμό, αλλά και κάθε μορφή δημοκρατίας, και αντιμετωπίζουν το κόμμα ως την πολιτική δύναμη που μπορεί να τιμωρήσει τους υπαίτιους της παρακμής και να απαλλάξει τη χώρα από τους «ελληνόφωνους ανθέλληνες». Συχνά, αντιδιαστέλλουν τη ΧΑ με τα, μέχρι πρότινος, κυρίαρχα κόμματα του δικομματισμού (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) και την αντιμετωπίζουν ως ηθικό, πατριωτικό φορέα που «βάζει πάνω απ' όλα την Ελλάδα και τους Έλληνες» και μάχεται γι' αυτούς.

«Και εγώ είμαι θυμωμένος με το πολιτικό σύστημα, με τους πολιτικούς, κυρίως αυτούς που έχουν κυβερνήσει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Επειδή έχουν κάνει πολλά λάθη και είμαι της άποψης ότι αυτοί που κάνουν λάθη πρέπει να τιμωρούνται και αυτοί δεν έχουν τιμωρηθεί καθόλου. Αντιθέτως καθημερινά τιμωρείται ο κόσμος από τα λάθη τα δικά τους.» (Χαρίλαος, 22)

«Ε, να ψήφιζα Νέα Δημοκρατία, να ψηφίσω ένα κόμμα το οποίο... προσκυνά στην ουσία τα θέλω των έξω, δεν το κάνω. Το ΠΑΣΟΚ ομοίως τα ίδια.» (Γρηγόρης, 27)

«Δηλαδή και αυτές τις ψήφους που έδωσα στο ΠΑΣΟΚ αυτά τα χρόνια, μετάνιωσα. Μετάνιωσα, γιατί ήτανε, ένιωσα σα να έβαλα κι εγώ ένα λιθαράκι για την καταστροφή της χώρας, ας πούμε.» (Δόμνα, 25)

«Ο λόγος που ψήφισα ήταν καθαρά να μπει στη βουλή, γιατί έχουν τσαμπουκά στη Χ.Α. κι αυτό το γουστάρω. Ότι κάποιος έπρεπε επιτέλους να τους φοβίσει, για όλα αυτά που κάνουν ανεξέλεγκτα αυτοί εκεί μέσα, γι' αυτό ψήφισα να μπει η ΧΑ στη βουλή, για να φάνε τα χαστούκια τους όλοι αυτοί εκεί μέσα που δεν έχουν δουλέψει ποτέ στη ζωή τους.» (Σταμάτης, 22)

Σε αντίθεση με τα άλλα κόμματα, η ΧΑ γίνεται αντιληπτή από τους νεαρούς ψηφοφόρους της ως μια ηθική («καθαρή») αντισυστημική δύναμη που αποτελείται από απλούς ανθρώπους, αληθινούς πατριώτες, που κι αυτοί υποφέρουν από τις συνέπειες της «προδοσίας του πολιτικού συστήματος» και αποφάσισαν να αντιδράσουν απέναντι στην «εθνική παρακμή» και να «κάνουν τα λόγια πράξεις».

«Είναι το μόνο κόμμα που ακούω τη λέξη Έλληνας μέσα, το μόνο κόμμα που ακούω να πάει μπροστά η Ελλάδα, το μόνο κόμμα που ακούω ότι θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα των λαθρομεταναστών [...] Η ΧΑ υποστηρίζει τον εθνικισμό, ο εθνικισμός για κάθε χώρα σημαίνει ότι θα κοιτάξω να πάω τη χώρα μου μπροστά, να την κάνω αρχηγό όλου του κόσμου και όλους τους υπόλοιπους, ας κόψουν το λαιμό τους.» (Νίκανδρος, 21)

«Και ένα άλλο πολύ σημαντικό είναι ότι η Χρυσή Αυγή τότε ερχότανε ως ένα αντισυστημικό κόμμα, το οποίο στα μάτια του κόσμου ήταν ένα καθαρό κόμμα, δηλαδή δεν είχε μπει στη βουλή ποτέ και ούτε είχε κλέψει λεφτά του κόσμου, όπως είχαν κάνει τα άλλα κόμματα και αυτό ήταν κάτι πολύ σημαντικό για μένα. Ήτανε πατριώτες. Αυτό.» (Χαρίλαος, 22)

«Δεν είναι κόμμα. Και δεν είναι κόμμα με την έννοια του κόμματος, έτσι όπως έχει ξεφτιλιστεί στις μέρες μας. Απλά η διαφορά της είναι ότι δεν αποτελείται από πολιτικούς. Τώρα πια πολιτικός έχει γίνει επάγγελμα, δηλαδή, δεν ξέρω αν το σπουδάζουν κάπου, μεγαλώνεις για να γίνεις πολιτικός και μαθαίνεις να λες ψέματα. Είναι άνθρωποι εδώ τρία στενά πιο κάτω που τα έχουν φάει στη μάπα, δεν ήρθαν από την Αμερική για να μας το παίξουν ότι ξέρουν την Ελλάδα. Δεν έχουν έρθει από τη Γαλλία. Είναι άνθρωποι από την Κυψέλη, από τον Άγιο Παντελεήμονα που τα έχουν φάει στη μάπα. Άνθρωποι που, πριν μπουν στη βουλή, πιθανότατα να ήταν ένα και δυο χρόνια άνεργοι, να μην είχαν να φάνε. Αυτή είναι η διαφορά, είναι σα να μπήκα εγώ κι εσύ στη Βουλή.» (Μάριος, 25)

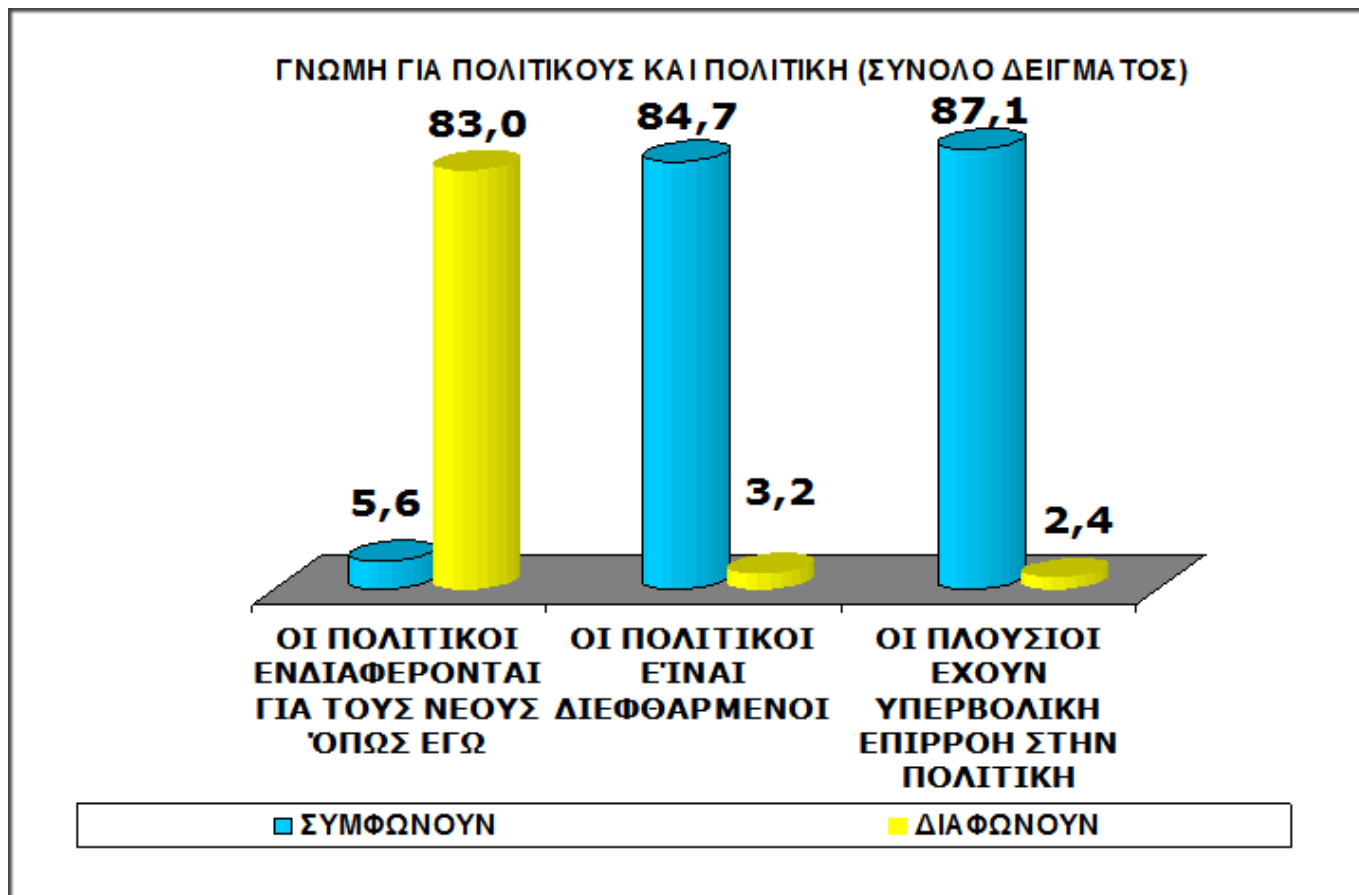
«Γιατί δε θεωρώ ότι ένας Έλληνας πρέπει να ψηφίζει. Ένας Έλληνας πατριώτης δεν ψηφίζει, δεν έχει κόμμα. Κι αυτό είναι και το παρεξηγημένο στην Ελλάδα όποιος πει ότι είναι Έλληνας, είναι φασίστας. Δηλαδή, αν φορέσεις μια μπλούζα με την ελληνική σημαία, θα σε πουν φασίστα ή χρυσαυγίτη. Εγώ δεν χαρακτηρίζομαι, δεν είμαι χρυσαυγίτης, είμαι Έλληνας. [...] Ψήφισα ΧΑ μετά από πάρα πολύ σκέψη. Δεν ήθελα να την ψηφίσω. Σίγουρα με οδήγησε και το ότι τα υπόλοιπα κόμματα δεν ήταν κανένα της αρεσκείας μου, είναι όλοι υποκριτές και αυτοί φάνηκαν οι πιο καθαροί μέσα στους υποκριτές. Από δω και πέρα στα μάτια μου συνεχίζουν να είναι καθαροί, δεν ξέρω αν είναι υποκριτικά ή όχι και θα συνεχίζω να τους ψηφίζω όσο έχουν αυτή την εικόνα, αν κάνουνε κάποια λάθη θα σταματήσω. [...] Απλά οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι πολιτικοί μωρέ, είναι άνθρωποι του λαού, δουλεύουνε. Δεν έχουν διπλωματία και ίσως αυτό είναι που λείπει και από την Ελλάδα. Έχουμε χορτάσει από κουστούμια και

πολιτικάντηδες» (Νικόδημος 26)

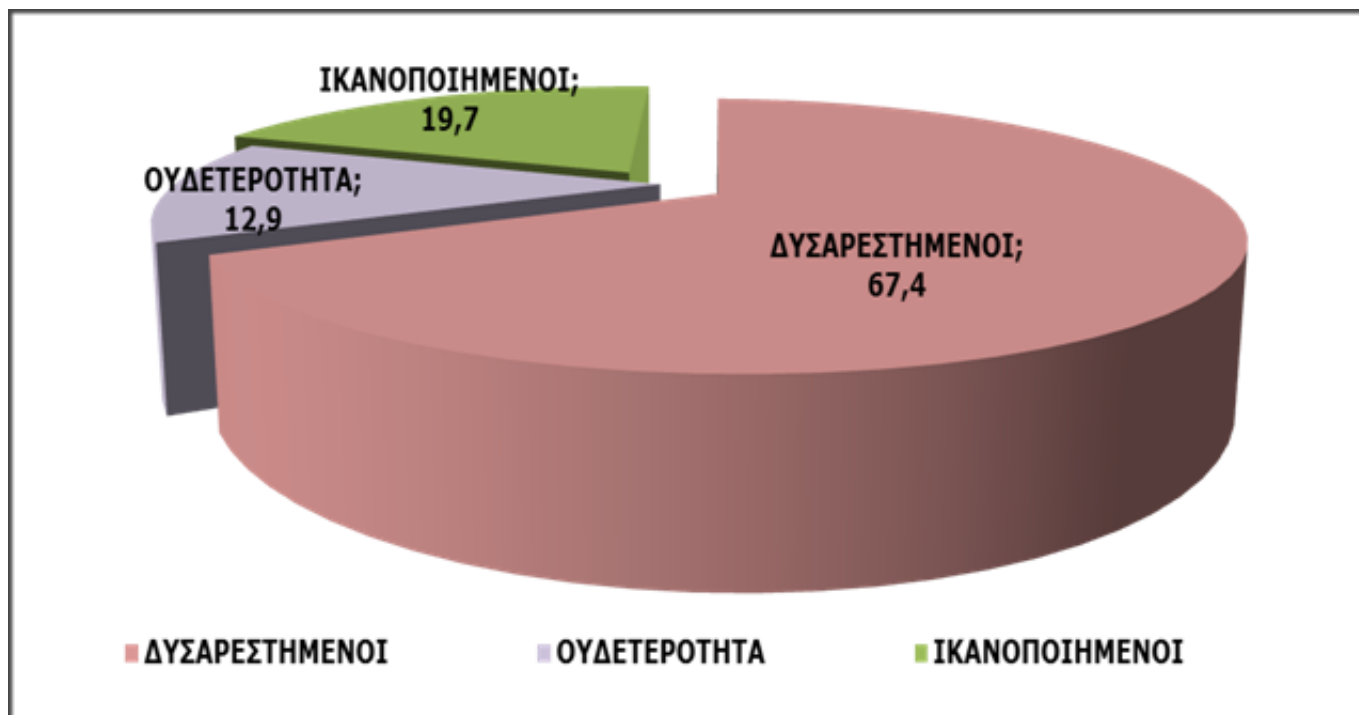
Ο αντισυστημισμός των ψηφοφόρων της ΧΑ συμφύρει τον υπερεθνικισμό, το μίσος για κάθε μορφή δημοκρατίας και τον αντιελιτισμό σ' ένα πολιτικό μείγμα που το κόμμα αποκαλεί «Λαϊκή Εθνικιστική Επανάσταση»[10]. Πρόκειται για μια «επανάσταση» που κατευθύνεται κυρίως κατά του κατεστημένου πολιτικού προσωπικού και συστήματος επιδιώκοντας την τιμωρία και την αντικατάστασή του από εθνικιστές, μη επαγγελματίες πολιτικούς που δεν πρέπει να έχουν καμιά δημοκρατική νομιμοποίηση και δέσμευση.

«Όσο δεν γίνεται ένα απολυταρχικό καθεστώς, να βγει ένας να παίρνει αποφάσεις, δεν πρόκειται να γίνει δουλειά.»
(Νίκανδρος, 21)

Εντούτοις, η οργή των ψηφοφόρων της ΧΑ για το πολιτικό προσωπικό και συνολικά το πολιτικό σύστημα δεν είναι αποκλειστικά δικό τους χαρακτηριστικό, αφού αυτή φαίνεται να είναι διάχυτη στην ελληνική κοινωνία και στους ψηφοφόρους όλων των κομμάτων, ακόμη και σ' αυτούς που υποστήριζαν τα κόμματα της λιτότητας. Τα κοινωνικά δεδομένα που συλλέξαμε επιβεβαιώνουν στο σύνολό τους τη διάχυτη στην ελληνική κοινωνία δυσαρέσκεια, ακόμη και απόρριψη, προς το πολιτικό σύστημα και τους εκπροσώπους του. Τα δύο επόμενα γραφήματα (6 και 7) παρουσιάζουν τα ποσοστά εμπιστοσύνης-δυσπιστίας προς το πολιτικό προσωπικό και ικανοποίησης-δυσαρέσκειας από τη λειτουργία της δημοκρατίας στο σύνολο του δείγματος.

Γράφημα 6: Γνώμη για πολιτικούς και πολιτική (σύνολο δείγματος)

Γράφημα 7: Ικανοποίηση από τη λειτουργία της δημοκρατίας (σύνολο δείγματος)

Τα στοιχεία αυτά ισχυροποιούν τη βασική μας θέση ότι δεν είναι η οργή και η διαμαρτυρία που, κυρίως, χαρακτηρίζει τη χρυσαυγίτικη ψηφοφορική επιλογή, αφού η «κυνική» αντιμετώπιση του πολιτικού προσωπικού και της πολιτικής, αλλά και η δυσαρέσκεια από τη λειτουργία της δημοκρατίας φαίνονται πραγματικά διάχυτα στο συνολικό πληθυσμό περιλαμβάνοντας τους ψηφοφόρους όλων των κομμάτων.

Το πρόβλημα της χρυσαυγίτικης ψήφου και η «θεωρία των δύο άκρων»

Η εγγύτητα που αισθάνονται οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ με το κόμμα προέρχεται από την ύπαρξη πραγματικών ιδεολογικο-πολιτικών δεσμών και κοινών τόπων. Αυτοί οι δεσμοί και οι κοινοί τόποι αναδύονται μέσα από τη σύμπτωση υπερεθνικισμού, υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικού αυταρχισμού και αντισυστημικής ρητορικής που χαρακτηρίζει τόσο το κόμμα όσο και τους ψηφοφόρους του. Η κοινότητα αντιλήψεων, στάσεων και αξιών μεταξύ του κόμματος και των ψηφοφόρων εκτείνεται και καλύπτει όλα τις σημαντικές ιδεολογικο-πολιτικές διαστάσεις του λόγου και της δράσης της ΧΑ και περιλαμβάνει ακόμη και τον τρόπο με τον οποίο το κόμμα αυτοπαρουσιάζεται στον δημόσιο χώρο. Έτσι, οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ που μας μίλησαν αναπαράγουν πιστά όλο το ρητορικό οπλοστάσιο του κόμματος αναφορικά με τη σχέση του κόμματος με τον φασισμό και τον ναζισμό. Στις αφηγήσεις τους συναντούμε όλες τις υπεκφυγές και τους ευφημισμούς με τα οποία το κόμμα, ανάλογα με τη συγκυρία και το στοχευόμενο ακροατήριο, παίρνει αποστάσεις από τον ιστορικό φασισμό και ναζισμό και άλλοτε κλείνει πονηρά το μάτι στους ιδεολόγους οπαδούς και μέλη του μέσα από τα γνωστά ιδεολογήματα του ιστορικού αναθεωρητισμού.

Έτσι, στα ερωτήματα που αφορούν στην ιδεολογικο-πολιτική συγκρότηση της ΧΑ και στο αν πρέπει να απαγορευτεί ως ναζιστικό μόρφωμα, οι νεαροί πληροφορητές μας συστηματικά υποβαθμίζουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που, και οι ίδιοι, αντιλαμβάνονται ότι συνδέουν το κόμμα με τον φασισμό και

αναπαράγουν την κομματική ρητορική περί αφοσιωμένων πατριωτών-εθνικιστών.

«Δεν ξέρω αν είναι νεοναζιστικό κόμμα. Ξέρω ότι κάποια στελέχη της έχουν τέτοιες απόψεις, αυτό όμως δε νομίζω ότι είναι πρόβλημα. Ας πούμε του ΚΚΕ ή του ΣΥ.ΡΙΖ.Α είναι νοσταλγοί του Στάλιν και του Λένιν ή οι τροτσκιστές για παράδειγμα. Και οι δύο σκοτώσανε κόσμο και ο Στάλιν και ο Χίτλερ, δεν κατάλαβα γιατί ο ένας να τρώει περισσότερη λάσπη από τον άλλο. Αν θέλουμε δηλαδή να απαγορεύσουμε τους νοσταλγούς του Χίτλερ, να απαγορεύσουμε και τους νοσταλγούς του Στάλιν επίσης, αλλιώς μιλάμε για εμπάθεια.[...] Δεν νομίζω ότι μπορώ να της δώσω ένα όνομα γιατί δεν μιλάμε για κάτι ενιαίο. Ας πούμε κάποιοι είναι νεοναζί, κάποιοι είναι εθνικιστές, κάποιοι εθνικοσοσιαλιστές, άλλοι απλά ακροδεξιοί. Εθνικιστικό κόμμα θα έλεγα περισσότερο αν και δεν νομίζω ότι είναι αυτό που την περιγράφει.» (Χαρίλαος, 22)

«Ερ: Πολλοί λένε πως η ΧΑ είναι ένα νεοναζιστικό κόμμα και θα έπρεπε να απαγορευτεί. Εσύ τι νομίζεις;

Απ: Ενδεχομένως να είναι, δεν είμαι σίγουρος. Αν γινότανε πόλεμος με τους Γερμανούς η ΧΑ θα ήταν με την Ελλάδα. Το ότι μπορεί να έχουνε κλέψει κάποιες ιδέες από τους Γερμανούς και να τις εφαρμόζουνε δεν σημαίνει κάτι. Δεν ξέρω, είμαι κι εγώ διχασμένος.» (Νικόδημος, 26)

Τα κοινωνικο-πολιτικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν υποστηρίζουν, στο σύνολό τους, τη θέση ότι η χρυσαυγίτικη ψήφος είναι περισσότερο ιδεολογική, παρά ψήφος διαμαρτυρίας. Αυτό σημαίνει, αφενός, ότι η διαμαρτυρία, ακόμη και η εχθρότητα, προς το πολιτικό σύστημα δεν επαρκεί ως εξηγητικό-ερμηνευτικό σχήμα της λαϊκής ψήφου στον φασισμό και, αφετέρου, υποδεικνύει την ανάγκη να μην περιορίζουμε τη σκέψη μας για την εξήγηση και την κατανόηση της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στα στενά χρονικά πλαίσια της κρίσης. Αντίθετα, είναι χρήσιμο και αναγκαίο να επεκτείνουμε τις εξηγητικές και ερμηνευτικές μας προσπάθειες πέραν της κρίσης, ώστε να

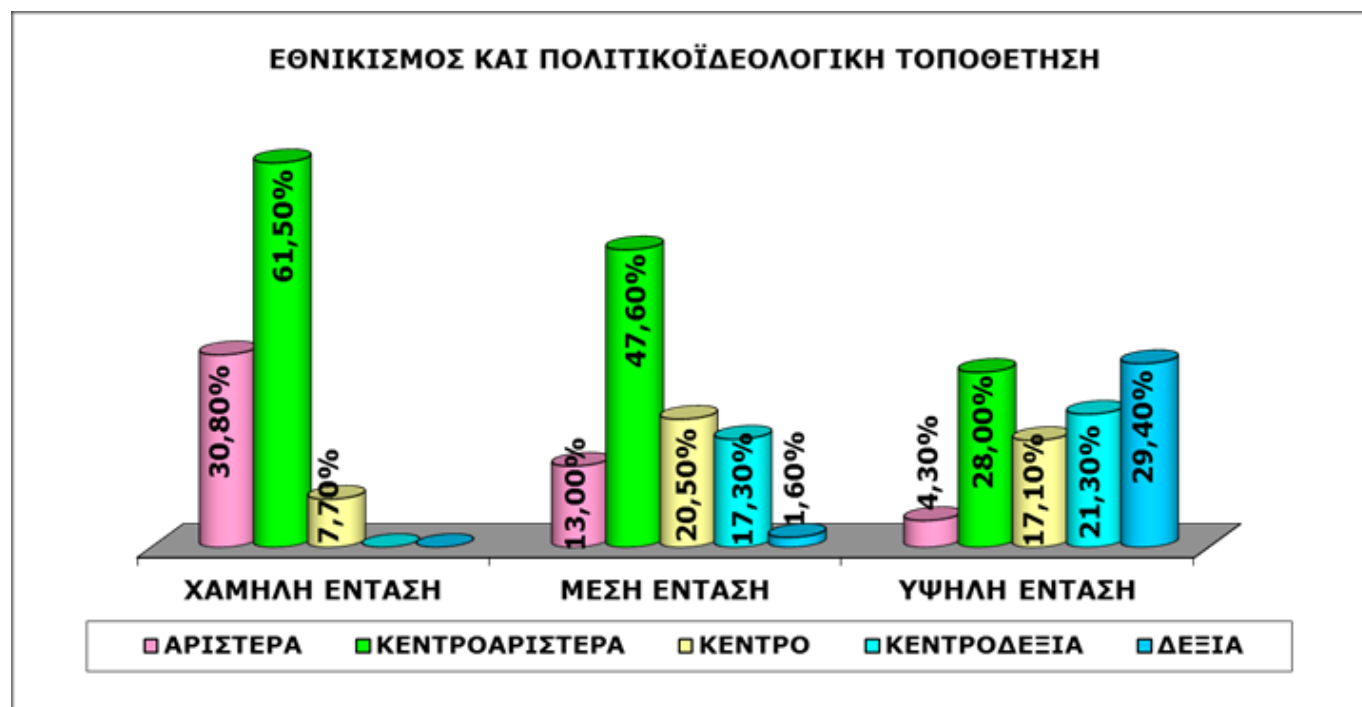
συμπεριλάβουμε ευρύτερες ιδεολογικο-πολιτικές τάσεις και διεργασίες που την υπερβαίνουν κατά πολύ.

Πραγματικά, όλες οι υπάρχουσες κοινωνικές έρευνες για τις πολιτικές αντιλήψεις, αξίες και πρακτικές της νεολαίας κατά τις τελευταίες τρεις, τουλάχιστον, δεκαετίες συστηματικά επισημαίνουν τη διάχυση του εθνικισμού, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού, του κοινωνικο-πολιτικού αυταρχισμού και της απαξίωσης του πολιτικού συστήματος και προσωπικού στη νεολαία.[11] Αυτή η προσέγγιση ενισχύεται περαιτέρω από το πραγματολογικό δεδομένο της μακροχρόνιας, συστηματικής και, εντέλει, επιτυχημένης προσπάθειας διεϊσδυσης του κόμματος στους κοινωνικούς χώρους της νεολαίας και ιδιαίτερα στα γήπεδα, τα γυμναστήρια, τη νεολαιίστικη μουσική κουλτούρα και το διαδίκτυο. Δεν είναι τυχαίο ότι 4 από τα κεντρικά στελέχη της ΧΑ (μεταξύ των οποίων και βουλευτές της) προέρχονται από μουσικά συγκροτήματα της νεοναζιστικής White Power μουσικής σκηνής που ανέπτυξε και προώθησε η ΧΑ, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, μέσα από τη σύνδεση της κομματικής της νεολαίας (Μέτωπο Νεολαίας) με το διεθνές νεοναζιστικό δίκτυο White Power μουσικής Blood and Honour, ενώ, τουλάχιστον, άλλα τρία στελέχη και βουλευτές προέρχονται από το χώρο των φανατικών οπαδών των γηπέδων.

Επιπλέον, η διάχυση των κεντρικών ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών της άκρας δεξιάς και του φασισμού σε ευρύτερα νεολαιίστικα ακροατήρια, που υπερβαίνουν την κατεγεγραμμένη εκλογική απήχηση της ΧΑ και διαπερνούν όλες τις ιδεολογικο-πολιτικές τοποθετήσεις αποτυπώνεται με ενάργεια στο ερευνητικό μας υλικό. Τα επόμενα δύο γραφήματα (8 και 9) παρουσιάζουν τη σχετική συνεισφορά των διαφορετικών πολιτικοϊδεολογικών τοποθετήσεων της κλίμακας «Αριστερά-Δεξιά» στη σύνθεση των διαφορετικών επιπέδων έντασης των μεταβλητών «εθνικισμός» και «αυταρχισμός».

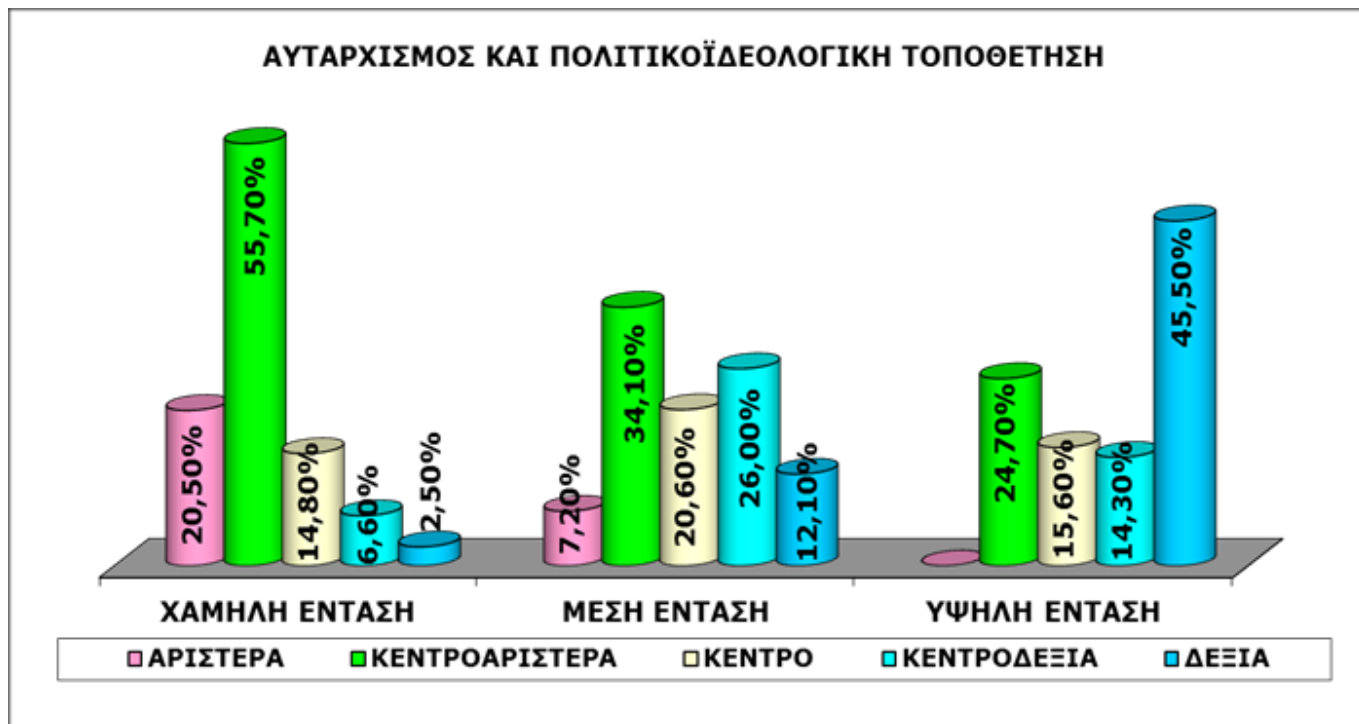
Έτσι, στην περίπτωση του εθνικισμού παρατηρούμε ότι η χαμηλή ένταση αποτελείται κατά κύριο λόγο από όσους αυτοτοποθετούνται στην κεντροαριστερά και την Αριστερά και σε μικρότερο βαθμό

από τους κεντρώους, ενώ λείπουν τελείως οι κεντροδεξιοί και οι Δεξιοί, η μέση ένταση αποτελείται κυρίως από τις συνιστώσες του κέντρου (με κυρίαρχη την κεντροαριστερά) και δευτερευόντως την Αριστερά, και με τη Δεξιά να είναι υπολειμματική, ενώ, τέλος, η υψηλή ένταση αποτελείται κυρίως από τη Δεξιά και τις συνιστώσες του κέντρου, ενώ η Αριστερά είναι υπολειμματική.

Γράφημα 8: Σύνθετη μεταβλητή «εθνικισμός» και πολιτικοϊδεολογική τοποθέτηση

Αντίστοιχα, στην περίπτωση του αυταρχισμού, η χαμηλή ένταση αποτελείται κυρίως από όσους αυτοτοποθετούνται στην κεντροαριστερά και την Αριστερά και δευτερευόντως από τους κεντρώους και τους κεντροδεξιούς, ενώ η Δεξιά είναι υπολειμματική, η μέση ένταση αποτελείται κυρίως από τις συνιστώσες του κέντρου και δευτερευόντως από τη Δεξιά και την Αριστερά, ενώ στην υψηλή ένταση κυριαρχεί η Δεξιά και ακολουθούν οι συνιστώσες του κέντρου, ενώ απουσιάζει η Αριστερά.

Γράφημα 9: Σύνθετη μεταβλητή «αυταρχισμός» και πολιτικοϊδεολογική τοποθέτηση

Στο βαθμό που τα κύρια ειδοποιά χαρακτηριστικά της ακροδεξιάς ψήφου (υπερεθνικισμός και υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός) εμφανίζονται διάχυτα (αν και σε διαφορετική έκταση, ανάλογα με την πολιτικο-ιδεολογική αυτοτοποθέτηση) σε ευρύτερα τμήματα της ελληνικής νεολαίας, αναδύονται σοβαρές επιφυλάξεις αναφορικά με την εξηγητική-ερμηνευτική επάρκεια της «θεωρίας των δύο άκρων». **Μ' άλλα λόγια, αν τα ακροδεξιά ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά εμφανίζονται διάχυτα τόσο στη Δεξιά όσο και στο κέντρο, η ίδια η διάκριση κέντρου και άκρων τίθεται υπό αμφισβήτηση.** Ακόμη περισσότερο, αν το λεγόμενο κέντρο παρουσιάζει τέτοιας έκτασης ακροδεξιά ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά, τότε φαίνεται να επαληθεύεται και εμπειρικά η ισχυρή παρουσία ενός «ακραίου κέντρου», τα ιδεολογικά και πολιτικά χαρακτηριστικά του οποίου συνδέονται και επικοινωνούν στενά με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της άκρας Δεξιάς.

Τέλος, τα παραπάνω δύο γραφήματα παρουσιάζουν μια ευρύτερα ανησυχητική εικόνα, αφού υποδεικνύουν το λεγόμενο «κέντρο» και τις συνιστώσες του ως μια επιπλέον δεξαμενή τροφοδότησης των

ακροδεξιών αντιλήψεων και πολιτικών επιλογών, πέρα από την κύρια δεξαμενή που αποτελεί η Δεξιά, ενώ η διάχυση του μέσης έντασης εθνικισμού και αυταρχισμού στις συνιστώσες του κέντρου ενισχύει περαιτέρω την ανησυχία για την πιθανή λειτουργία του «κέντρου» ως διαύλου τροφοδότησης της Δεξιάς ριζοσπαστικοποίησης.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε η επιστημονική θεμελίωση της «θεωρίας των δύο άκρων» καθίσταται ιδιαίτερα προβληματική, ενώ ενισχύεται η θέση που της αποδίδει κυρίως ιδεολογικό, παρά επιστημονικό, περιεχόμενο και χαρακτήρα. Από την άλλη πλευρά, η αμφισβήτηση της «θεωρίας των δύο άκρων» και η εμπειρική τεκμηρίωση του «**ακραίου κέντρου**» φαίνεται ότι μπορούν να εξηγήσουν καλύτερα την παρατηρούμενη ιδεολογικο-πολιτική εγγύτητα τμημάτων των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ με αυτούς της ΧΑ (και δευτερευόντως των ΑΝΕΛ). Ταυτόχρονα, ενισχύει, ακόμη περισσότερο, τη θέση ότι η εξήγηση και η ερμηνεία της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στα χρόνια της κρίσης πρέπει να στραφεί στη διερεύνηση των διαδικασιών, μέσα από τις οποίες τα ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά της άκρας Δεξιάς διαχύθηκαν σε ευρύτερα ακροατήρια μέσα σε μια ιστορική περίοδο που υπερβαίνει κατά πολύ την κρίση.

Αντί επιλόγου

Το πρόβλημα της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στις συνθήκες της κρίσης είναι πιο πολύπλοκο και αφορά σε βαθύτερες κοινωνικο-πολιτικές εξελίξεις απ' ό,τι η θεωρία «κρίση-οργή-ακροδεξιός εξτρεμισμός» και η «θεωρία των δύο άκρων» αφήνουν να εννοηθεί. Η ιδεολογικο-πολιτική σύμπτωση, ακόμη και ταύτιση, κόμματος και ψηφοφόρων, που διαγνώσαμε στην έρευνά μας, δεν αφήνει περιθώρια θεωρητικού και πολιτικού εφησυχασμού. Ο ελληνικός φασισμός δεν αποτελεί άμεση και συγκυριακή επίπτωση της κρίσης. Ούτε οφείλεται, κυρίως, σ' αυτήν. Αν και γεννήθηκε κατά τη διάρκειά της, εντούτοις, η κυοφορία του αποτελεί μια μακροχρόνια διαδικασία που υπερβαίνει κατά πολύ τα στενά χρονικά πλαίσια της ίδιας της

κρίσης.

Μια συστηματική και ενδεδειγμένη διερεύνηση της διάχυσης, στην ελληνική νεολαία και κοινωνία, του ιδιαίτερου ιδεολογικο-πολιτικού μείγματος που χαρακτηρίζει την άκρα Δεξιά (υπερεθνικισμός και υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο μιας ογκούμενης διπλής κρίσης -αντιπροσώπευσης και νομιμοποίησης- του πολιτικού συστήματος και προσωπικού) θα αναδείκνυε τις βαθύτερες κοινωνικο-πολιτικές διεργασίες που αποκρυσταλλώθηκαν στην εκλογική ενίσχυση του φασισμού στις συνθήκες της κρίσης. Μια τέτοια προσέγγιση θα εστίαζε στην ανάλυση της μακροχρόνιας στρατηγικής που υιοθέτησαν τα κυρίαρχα κόμματα του πολιτικού συστήματος στην προσπάθειά τους να απορροφήσουν τους κραδασμούς και τις πιέσεις που προκαλούσαν οι αλληπάλληλες, από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980, κρίσεις νομιμοποίησης και αντιπροσώπευσης που αντιμετώπισε το δικομματικό πολιτικό σύστημα. Η ανάλυση αυτής της στρατηγικής θα αναδείκνυε τη διπλή, αλληλοτροφοδοτούμενη, διαδικασία διάχυσης των ακροδεξιών ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών στην κοινωνία και σταδιακής ενσωμάτωσης, όλο και κεντρικότερων, στοιχείων του ακροδεξιού ιδεολογικού οπλοστασίου και πολιτικού προγράμματος στον πολιτικό λόγο και πράξη των κεντρικών-φιλελεύθερων κυβερνητικών κομμάτων.

Μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να εξηγήσει και να ερμηνεύσει ορθότερα και ακριβέστερα τις μακρές κοινωνικο-πολιτικές διεργασίες που προετοίμασαν και προλείαναν το έδαφος, αφενός, για την είσοδο στην ελληνική βουλή ενός ακροδεξιού κόμματος (ΛΑΟΣ), πέντε ολόκληρα χρόνια πριν το εντυπωσιακό εκλογικό άλμα της ΧΑ και, αφετέρου, για την άλωση του πολιτικού συστήματος από τον φασισμό κατά την περίοδο της κρίσης. Θα επέτρεπε, ακόμη, την ανάδειξη και τεκμηρίωση των σύμπλοκων εκείνων κοινωνικών-πολιτικών-ιδεολογικών διεργασιών που, στο πλαίσιο της κρίσης, κατέστησαν εφικτή και λειτουργική την πολιτική συνεργασία των λεγόμενων κεντρικών-φιλελεύθερων κομμάτων με πολιτικά μορφώματα και στελέχη της άκρας Δεξιάς

κατά την επιβολή των πολιτικών της λιτότητας.

Τέλος, θα μπορούσε να τεκμηριώσει, κοινωνιολογικά και πολιτικά, την ιδεολογικο-πολιτική συγγένεια και σύνδεση ενός τμήματος του κεντρώου-φιλελεύθερου πολιτικού προσωπικού και των κεντρώων-φιλελεύθερων διαμορφωτών της κοινής γνώμης με τους ψηφοφόρους και τις ιδεολογικο-πολιτικές συντεταγμένες της ΧΑ. Ιδεολογικο-πολιτική συγγένεια και σύνδεση που επέτρεψε σε προβεβλημένα στελέχη της κεντροαριστεράς να διαβεβαιώνουν ότι η ΧΑ είναι το «*πρώτο κίνημα που γεννιέται αυθεντικά μετά την Μεταπολίτευση*» και να αναρωτιούνται δημόσια: «*Πάνω σε μεγάλα προβλήματα, όπως το μεταναστευτικό, το παρεμπόριο και η έλλειψη ασφάλειας και αστυνόμευσης κάνει ακτιβισμό η ελληνική Χεζμπολάχ και παράγει εμπιστοσύνη και απολαμβάνει ποσοστά. Αυτό γιατί να το καταγγείλει κανείς;*».[12] Ιδεολογικοπολιτική συγγένεια και σύνδεση που επέτρεψε στην ηγεσία της κεντροδεξιάς να συνηχήσει με τη ρατσιστική ρητορική της ΧΑ, κηρύττοντας τον πόλεμο στους μετανάστες, τους οποίους χαρακτήριζε «*τύραννους της κοινωνίας*», καλώντας σε «*ανακατάληψη των πόλεων*» και εγκλεισμό των μεταναστών σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα οποία είχε, ήδη λίγο καιρό πριν, δημιουργήσει άλλο, προβεβλημένο, στέλεχος της κεντροαριστεράς. Ιδεολογική και πολιτική συγγένεια και σύνδεση, τέλος, που, μέσα στην κρίση και ενόψει της όξυνσης των λαϊκών αντιδράσεων απέναντι στις πολιτικές της λιτότητας, επέτρεψε σε κεντρώους-φιλελεύθερους δημοσιολόγους και δημοσιογράφους να ευχαριστούν τη Χρυσή Αυγή για τη συνεισφορά της στη δημοκρατία[13] και να ελπίζουν σε κάποια «*σοβαρότερη*» εκδοχή της για να συγκυβερνήσει με τα μνημονιακά κόμματα.[14]

Σ' ένα τέτοιο ερευνητικό πλαίσιο, η ίδια η κρίση, θα εμφανιζόταν περισσότερο σαν ένας ενισχυτής και επιταχυντής κοινωνικο-πολιτικών διεργασιών που τη διαπερνούν, αλλά δεν εξαντλούνται σ' αυτήν. Αντίθετα, τη διασχίζουν, συνδέοντάς την με τη μακρά περίοδο, τριών τουλάχιστον δεκαετιών, που προηγήθηκε αυτής. Μια τέτοια προσέγγιση, τέλος, θα καθιστούσε σαφή τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν τυχοδιωκτικές και

επιφανειακές θεωρήσεις, οι οποίες αρνούνται να αντικρύσουν κατά πρόσωπο τη δυσάρεστη και δύσκολη κοινωνικο-πολιτική πραγματικότητα και επιχειρούν, ίσως για λόγους μικροπολιτικής, να την εξωραΐσουν μέσα από ευφημισμούς και ατεκμηρίωτες γενικολογίες περί δημοκρατίας και ανθρωπισμού.

Σημειώσεις:

[1] Μπαλαούρας: «Χρυσή Αυγή ψηφίζει απλός κόσμος, δεν είναι φασίστες»,

14/12/20106, <https://www.iefimerida.gr/news/307313/mpalaouyras-hrysi-aygi-psifizei-aplos-kosmos-den-einai-fasistes#ixzz4Vk3ULKf0>

[2] «Declaration of the European Parliament on the proclamation of 23 August as European Day of Remembrance for Victims of Stalinism and Nazism»,

<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0439+0+DOC+XML+V0//EN>

[3] Το τετραετές, διεθνές, ερευνητικό πρόγραμμα MYPLACE (Memory, Youth, Political Legacy And Civic Engagement) διερεύνησε, μέσα από μια πολυμεθοδολογική εμπειρική κοινωνιολογική έρευνα, τα χαρακτηριστικά και τη σημασία της κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής και δράσης των νέων σε 14 ευρωπαϊκές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ελλάδα, Γεωργία, Φινλανδία, Δανία, Ρωσία, Εσθονία, Σλοβακία, Κροατία, Λετονία, Ουγγαρία) <https://www.fp7-myplace.eu/index.php> Η συλλογή του υλικού έγινε το 2013, κυρίως σε δύο περιοχές της Αττικής (Νέα Φιλαδέλφεια και Αργυρούπολη) μέσα από ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους που περιελάμβαναν: 1200 ερωτηματολόγια, 60 σε βάθος συνεντεύξεις, ομάδες εστίασης, διαγενεακές συνεντεύξεις και τρεις εθνογραφικές μελέτες για το κίνημα των αγανακτισμένων, την ιδεολογικοπολιτική συγκρότηση της Χρυσής Αυγής και τη σχέση της με τη νεολαία, καθώς και τον κοινωνικό ακτιβισμό μιας ομάδας θρησκευόμενων νέων στην περίοδο της κρίσης. Επιστημονική υπεύθυνη της έρευνας ήταν η Αλεξάνδρα Κορωναίου, καθηγήτρια κοινωνιολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και βασικοί

ερευνητές οι κοινωνικοί επιστήμονες Ευάγγελος Λαγός, Αλέξανδρος Σακελλαρίου, Ειρήνη Χιωτάκη-Πούλου, Στέλιος Κυμιωνής και Αρης Δεληβέρης. Τα συμπεράσματα της συνολικής έρευνας πρόκειται να δημοσιευθούν σε συλλογικό τόμο.

[4] Koronaiou, A., Lagos, E., Sakellariou, A., Kymionis, S. and Chiotaki-Poulou, I. (2015), *Golden Dawn, austerity and young people: the rise of fascist extremism among young people in contemporary Greek society*, in *Sociological Review Monograph Series: Radical Futures? Youth, Politics and Activism in Contemporary Europe* by Hilary Pilkington and Gary Pollock, vol 63, 231–249, και Koronaiou, A., Lagos, E., & Sakellariou, A. (2015). *Singing for Race and Nation in* Simpson, P., A., and Druxes, H. (2015). *Digital Media Strategies of the Far Right in Europe and the United States*. Lexington Books, 193-214.

[5] Ενδεικτικά: Griffin, R. (1991) *The Nature of Fascism*. London: Pinter; Feldman, M. (ed.), (2003) *A Fascist Century: Essays by Roger Griffin*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire and New York: Palgrave Macmillan; Paxton, R.O. (2004). *The Anatomy of Fascism*, New York: Knopf; Hamerquist, D., Sakai, J., Chicago Anti-Racist Action, and Salotte, M., (2002). *Confronting Fascism: Discussion Documents for a Militant Movement*, Chicago: ARA.

[6] Ενδεικτικά: «Η Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής», «Εθνικιστική Επανάσταση».

[7] Ο.π.

[8] Για την φασιστική προβληματική του «κράτους-κήπου» βλ. π.χ. Griffin, R. (2007) *Modernism and Fascism: The Sense of a Beginning under Mussolini and Hitler*, Basingstoke and New York: Palgrave

[9] «Πολιτικές θέσεις: Για τη Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού».

[10] Ο.π. «Η Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής» και «Εθνικιστική Επανάσταση».

[11] Ενδεικτικά: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και ΙνστιτούτοVPRC, (2000), *Οι νέοι του καιρού μας 1997-1999*, Παπαζήσης, Αθήνα. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, (2005), *Η νέα γενιά στην Ελλάδα σήμερα, Τελική Έκθεση του έργου 'YOUTH'*,

Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα, https://www2.media.uoa.gr/psylab/imageup/I_nea_gennia_FinalReport.pdf. IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), (2001), *Citizenship and Education in Twenty-eight Countries. Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen*, <http://www.iea.nl/cived.html>. Kerr, D., Sturman, L., Schulz, W. and Burge, B., (2010), *ICCS 2009. European Report: Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary students in 24 European countries*, IEA, http://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_European_Report.pdf, Στρατουδάκη, Χ. (2005), «Έθνος και δημοκρατία: Όψεις της εθνικής ταυτότητας των εφήβων», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 116: 23-50. Κουλαϊδής, Β., Δημόπουλος, Κ. (2006), *Ελληνική νεολαία: Όψεις Κατακερματισμού*, Αθήνα: Μεταίχμιο. Φραγκουδάκη, Α., Δραγώνα, Θ. (επιμ.), (1997), *Τι είν' η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα. Δεμερτζής, Ν. και Αρμενάκης, Α. (2001), *Φοιτητική νεολαία, κρίση της πολιτικής και πολιτική επικοινωνία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, *Εθνική Έκθεση για τη νεολαία (National Report)*, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Δεκέμβριος 2012, <https://www.neagenia.gr/appdata/documents/book-gr.pdf>. Η ίδια εικόνα εμφανίζεται και στα στοιχεία που δημοσιεύουν κατά καιρούς το Ευρωβαρόμετρο και η European Social Survey.

[12] «Ανδρέας Λοβέρδος: Η Χρυσή Αυγή είναι αυθεντικό κίνημα», 14/2/2013: <https://www.tovima.gr/politics/article/?aid=498223>

[13] Κασιμάτης, Σ., Η ευκαιρία της Χρυσής Αυγής για τη δημοκρατία, 16/9/2012, <https://www.kathimerini.gr/731901/opinion/epikairothta/arxeiomonimes-sthles/h-eykairia-ths-xryshs-ayghs-gia-th-dhmokratia>

[14] «Μπ. Παπαδημητρίου: Γιατί όχι μια σοβαρή ΧΑ στην κυβέρνηση;», 12/9/2013, <https://tvxs.gr/news/ellada/akrodeksies-protaseis-gia-syntiritiki-symmachia-apo-ton-mpampi-papadimitrioy>

Τέρμα τα αστεία: Ο Τραμπ γίνεται πρόεδρος | Συνέντευξη με τον Stimulator από τη subMedia.tv

Συνέντευξη – Μετάφραση: John Malamatinas και Hamid Mohseni

Μία φρέσκια συνέντευξη με αφορμή την αναμενόμενη ορκωμοσία του Τραμπ στις 20 Ιανουαρίου. Τις επόμενες ώρες με το σύνθημα “*Distrupt #J20*” άνθρωποι στην Ουάσινγκτον και σε άλλες περιοχές των Η.Π.Α. θα διαδηλώσουν, προσπαθώντας να ακυρώσουν την τελετή. Το παρόν κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε στον γερμανικό ιστότοπο *Lower Class Magazine*. Από κοινού και ταυτόχρονα με το *Beyond Europe* δημοσιεύουμε σήμερα την αγγλική και ελληνική εκδοχή του. **Τέρμα τα αστεία: Ο Τραμπ γίνεται πρόεδρος. Τι κάνουμε;**

Παρατηρήσεις των μεταφραστών:

Η subMedia.tv είναι όμιλος παραγωγής ταινιών στη βόρεια Αμερική. Προάγει αναρχικές και αντικαπιταλιστικές ιδέες και υποστηρίζει κοινωνικούς αγώνες μέσω της διάδοσης ριζοσπαστικών ταινιών και βίντεο. Ιδρύθηκε το 1994 στον Καναδά και έχει παράγει εκατοντάδες βίντεο για πολλά θέματα, από διαμαρτυρίες εναντίον της παγκοσμιοποίησης μέχρι διαδηλώσεις εναντίον της συνάντησης κορυφής του G20 στο Τορόντο και ταινίες για τους Μαύρους Πάνθηρες ή ακόμη και απλά ταινίες για κλοπές σε μαγαζιά. Αυτές οι ταινίες έχουν προβληθεί σε όλο τον κόσμο σε κοινωνικά κέντρα και αίθουσες προβολής και τις έχουν επίσης δει εκατομμύρια στο διαδίκτυο. Στην Ευρώπη επίσης, αναρχικοί και συμπαθούντες έχουν παρακολουθήσει τις πολύ διασκεδαστικές ιστορίες νέων που έχουν παρουσιαστεί για δέκα χρόνια από τον

μυθικό “Stimulator“. Στο τελευταίο επεισόδιο του 2016 ο Stimulator ανακοίνωσε την παραίτησή του – για να αφήσει χώρο για νέα σχέδια. Τον Φεβρουάριο θα εμφανιστεί η νέα ιστοσελίδα sub.media που θα εστιάζει σε εκπαιδευτικές παραγωγές.

Η subMedia.tv κάνει επίσης ρεπορτάζ για διαμαρτυρίες στον υπόλοιπο κόσμο, όπως τις ταραχές στην Πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα ή τις διαδηλώσεις στην έναρξη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στην Φραγκφούρτη στις 18 Μαρτίου 2015. Η παρούσα ιστοσελίδα www.submedia.tv παρουσιάζει όλα τα βίντεο από το 2003.

Για πολλά χρόνια η **συλλογικότητα** έχει παρακολουθήσει τα γεγονότα στις ΗΠΑ και έχει υποστηρίξει διάφορες κινητοποιήσεις με τα βίντεό της. Αυτές περιλαμβάνουν το κίνημα Occupy, Black lives matter, και πολυάριθμες δράσεις εναντίον του Τραμπ. Επί του παρόντος, έχουν κάνει πρόσκληση για τις διαμαρτυρίες εναντίον της εγκατάστασης του Τραμπ στην Washington D.C. στις 20 Ιανουαρίου (#J20 – <https://www.disruptj20.org>). Οι **μεταφραστές** ήρθαν σε επαφή μαζί τους διότι θεωρούνται ιδιαιτέρως αρμόδιοι επί των θεμάτων για τις ΗΠΑ και επίσης επειδή είχαν την περιέργεια να δουν πώς το αναρχικό πνεύμα τείνει να εναντιώνεται στα σοκ του Τραμπισμού. Σαν συμπλήρωμα της συνέντευξης αξίζει να δει κανείς το βίντεο της subMedia.tv για τον Τραμπ (<https://vimeo.com/191715995>).

[vimeo id="191715995"]

Ένας τρελός και απολυταρχικός δεξιός υπερ-επιχειρηματίας θα είναι ο επόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ. Τι στο διάολο συμβαίνει στην χώρα σας;

Ναι, τα έχουμε σκατώσει. Θα έλεγα ότι είναι η αποκορύφωση ενός αριθμού παραγόντων και δυναμικής που έχουν συσσωρευτεί εδώ και αρκετό καιρό. Οι μακροχρόνιες συνέπειες των νεοφιλελεύθερων συμφωνιών απελευθερωμένου εμπορίου και πολιτικών λιτότητας, η αυξανόμενη λαϊκή απογοήτευση με τις πολιτικές ελίτ, η κυριαρχία του συντηρητικού FOX News στις εταιρείες μέσω

μαζικής ενημέρωσης και η αχαλίνωτη λατρεία διασημοτήτων – όλα αυτά είχαν πολύ μεγάλη επιρροή πάνω στους λευκούς αγροτικών περιφερειών... και αυτό είναι το αποτέλεσμα.

Πώς την έπαθαν έτσι οι Δημοκρατικοί; Θα μπορούσαν να έχουν τον Σάντερς αλλά τελικά προτίμησαν τη Χίλαρυ. Δηλαδή μεταξύ μας, τη Χίλαρυ – τη μεγαλύτερη υποκρίτρια πολιτικό στις ΗΠΑ...!

Λοιπόν... όπως το έλεγα συνέχεια, δεν υπήρχε καμία περίπτωση να επιτρέψει η Εθνική Δημοκρατική Επιτροπή (ΕΔΕ) στον Μπέρνι Σάντερς να είναι ο υποψήφιος τους, ακόμα και όταν μερικές δημοσκοπήσεις είχαν δείξει ότι θα ήταν καλύτερος αντίπαλος εναντίον του Τραμπ. Τα ισχυρά συμφέροντα που κυβερνούν στην πραγματικότητα τις Ηνωμένες Πολιτείες και χρηματοδοτούν και τα δυο πολιτικά κόμματα δεν θα επέτρεπαν σε ένα πανθομολογούμενο σοσιαλιστή να εκλεγεί πρόεδρος. Αυτό δεν πρόκειται να συμβεί ποτέ. Στον αιώνα τον άπαντα. Από την δική μου την σκοπιά, ο ρόλος του Μπέρνι σ' αυτές τις εκλογές ήταν να προσελκύσει την προσοχή των νέων ψηφοφόρων, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι εντελώς απογοητευμένοι από τις εκλογικές διαδικασίες. Η ιδέα ήταν να φέρει αυτούς τους νέους στους κόλπους του Δημοκρατικού Κόμματος, και μετά να πάει στην άκρη έτσι ώστε η ενέργειά τους και οι ψήφοι τους να διοχετευτούν στη Χίλαρυ. Και αυτός το δέχτηκε αυτό με το να μη χρησιμοποιήσει τη βάση της υποστήριξής του για να εξασκήσει σημαντική πίεση στο Δημοκρατικό Κόμμα, και με το να αποκλείσει από την αρχή την περίπτωση να είναι ανεξάρτητος υποψήφιος... κάτι που θα μπορούσε να του δώσει κάποια επιρροή ενάντια στην ΕΔΕ. Νομίζω ότι το κατεστημένο του Δημοκρατικού Κόμματος εξεπλάγη από το μέγεθος της υποστήριξης που έλαβε, και ιδιαίτερα με το φαινόμενο "Μπέρνι ή η καταστροφή". Η ιδέα ότι άνθρωποι θα αρνιόταν να ψηφίσουν για τη Χίλαρυ Κλίντον όταν ήρθε η ώρα ήταν γι' αυτούς αδιανόητο. Πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι τα ηλεκτρονικά μηνύματα που εμφάνισαν τα Wikileaks δείχνουν ότι η εκλογική εκστρατεία της Κλίντον υποστήριζε δραστήρια τον Τραμπ κατά την διάρκεια των προκριματικών εκλογών των Ρεπουμπλικανών, διότι νόμιζαν ότι η Χίλαρυ θα τον διέλυε σε μια τελική εκλογή. Αυτό

βέβαια δείχνει ακόμη μια φορά πόσο υπερόπτες είναι και πόσο έχουν χάσει την επαφή με τον μέσο Αμερικανό ψηφοφόρο.

Το υπουργικό συμβούλιο του Τραμπ φαίνεται να είναι της κακιάς ώρας και πολύ αντιδραστικό. Υπάρχει αυτό το πνεύμα και στους δρόμους; Με ακροδεξιούς να τρελαίνονται και να επιτίθενται σε εκείνους που δεν ταιριάζουν με τη δική τους στενή οπτική;

Νομίζω ότι είναι σημαντικό να διακρίνουμε μεταξύ των ατόμων που έχουν υποδειχθεί για το υπουργικό συμβούλιο του Τραμπ, και τους ανθρώπους στους δρόμους που διαπράττουν αυτές τις ρατσιστικές, μισογυνιστικές και αντί-ομοφυλοφιλικές επιθέσεις. Η εκστρατεία του Τραμπ χρησιμοποιήθηκε σαν το σύνθημα για μια χαλαρή συνένωση νέο-ναζιστών και λευκών εθνικιστών οι οποίοι έχουν συγκεντρωθεί κάτω από την σημαία της εναλλακτικής Δεξιάς. Είναι αδιαφιλονίκητο ότι έχουν ενδυναμωθεί από την εκστρατεία του Τραμπ – από τα λόγια του να χτίσει ένα τείχος στα σύνορα, να καταγράψει τους Μουσουλμάνους και να τους απαγορέψει να έλθουν στη χώρα, και τα λοιπά. Και η αναγόρευση του Στήβεν Μπάνον, από το ακροδεξιό Breitbart News, στο ρόλο του διευθυντή της εκστρατείας του, και τώρα στον κύριο στρατηγικό του σύμβουλο, έχουν σίγουρα ερμηνευτεί σαν ενθαρρυντικά σημεία από αυτούς τους ανθρώπους.

Υπήρχε κιόλας μια αύξηση της ρατσιστικής βίας, συμπεριλαμβανομένων και επιθέσεων σε Μαύρους, μετανάστες και Μουσουλμάνους, οι οποίες είχαν αρχίσει να αυξάνονται κατά την διάρκεια της δεύτερης θητείας του Ομπάμα... και ο Τραμπ και οι άνθρωποι που διεύθυναν την εκστρατεία του χρησιμοποίησαν αυτή τη δεξαμενή μίσους και βοήθησαν στο να νομιμοποιηθεί σε ένα βαθμό. Πιο πρόσφατα τον είδαμε να προσπαθεί να απομακρυνθεί από τους πιο εξτρεμιστές λευκούς εθνικιστές υποστηρικτές του, ιδιαίτερα μετά την διαμάχη με το βίντεο του λόγου του Ρίτσαρντ Σπένσερ στο Ίδρυμα Εθνικής Πολιτικής στην Ουάσιγκτον που είχε τεράστια διάδοση, και ο οποίος μιλούσε ανοιχτά για την εφαρμογή μιας νέο-ναζιστικής ατζέντας μιλώντας στα Γερμανικά. Αυτό θα μπορούσε να είναι μια ένδειξη ότι ο Τραμπ δεν πιστεύει πως χρειάζεται να στηριχτεί πάνω σε αυτές τις δυνάμεις τώρα

που ήρθε στην εξουσία, ότι μπορούν να του δημιουργήσουν αρνητικές ευθύνες και ότι θα προτιμούσε να χρησιμοποιήσει τους πιο επίσημους θεσμούς πολιτικής εξουσίας που τώρα έχει στην διάθεσή του. Θα δούμε πώς θα εξελιχτεί αυτή η δυναμική. Θα είναι σίγουρα σημαντικό για αναρχικούς και άλλες αντιρατσιστικές δυνάμεις να προσέξουν αυτό το κίνημα τις επρχόμενες εβδομάδες, μήνες και χρόνια, και να επέμβουν για να βοηθήσουν προσφέροντας άμυνα στις περιθωριοποιημένες ομάδες που έχουν στοχοποιηθεί από αυτές τις επιθέσεις, και να περιορίσουν την ανάπτυξή τους και τη λαϊκή επιρροή τους γενικότερα.

Από την άλλη μεριά, τα άτομα που επιλέγονται για διορισμό στη διοίκηση του Τραμπ αντιπροσωπεύουν μια απειλή εντελώς διαφορετικού είδους. Εκτός από τον Μπάνον, πολλοί από τους ρουφιάνους που ετοιμάζονται να διοικήσουν ανήκουν είτε στις ελίτ της Wall Street, ή είναι μέλη της Ακροδεξιάς του Ρεπουμπλικανικού κατεστημένου ή διαφωνούντες στρατηγοί από τη διοίκηση του Ομπάμα με ιδιαίτερες προσωπικές αντιρρήσεις. Ο εισερχόμενος Αντιπρόεδρος Μάικ Πένς θα είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος στη νέα διοίκηση. Είναι ένας αναγεννημένος Χριστιανός που θέλει να κάνει παράνομες τις εκτρώσεις και να αντιστρέψει τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ, ενώ είναι εγκάθετος των αδελφών Κοτς – των κύριων χρηματοδοτών του κινήματος του Τσαγιού [Tea Party movement]. Η Μπέτσυ Ντεβός, η επιλογή του Τραμπ για Υπουργός Εκπαίδευσης, είναι μια δισεκατομμυριούχος επιχειρηματίας και ιδεολόγος που θέλει να ιδιωτικοποιήσει το Αμερικανικό σχολικό σύστημα. Τυχαίνει να είναι επίσης η αδελφή του Έρικ Πρινς, του τύπου που ξεκίνησε την ιδιωτική στρατιωτική εταιρία Blackwater. Και υπάρχουν και άλλα παραδείγματα... πολλοί από αυτούς που διορίζει στο κατεστημένο εθνικής ασφάλειας είναι υπέρ των βασανιστηρίων, και θέλουν να επιτεθούν στο Ιράν, για παράδειγμα.

Θα κάνει ο Τραμπ την Αμερική μεγάλη και πάλι; Τι αναμένετε από την πολιτική του;

Θα πρέπει να διερωτηθούμε... ήταν ποτέ μεγάλη η Αμερική; Η χώρα

είναι ένα αποικιακό έθνος που δημιουργήθηκε από την εξολόθρευση των ενδογενών κατοίκων της και μεγαλωμένο από αιώνες σκλαβιάς και παγκόσμιου ιμπεριαλισμού. Είναι η πιο πλούσια χώρα του κόσμου, αλλά έχει απίστευτα επίπεδα φτώχειας και φυλάκισης στον πλανήτη. Νομίζω ότι αυτή η νοσταλγία για μια εποχή που η Αμερική ήταν σπουδαία προέρχεται από την αίσθηση μείωσης των επιπέδων ζωής και από το ότι πολλοί άνθρωποι είναι αβέβαιοι για τη θέση τους στον κόσμο. Προέρχεται επίσης από ανθρώπους που διδάσκονται συνέχεια ότι η Αμερική είναι η πιο ισχυρή χώρα στη γη (κάτι που πιστεύει η μεγάλη πλειοψηφία των Αμερικανών), αλλά που παρόλα αυτά η βιωματική τους εμπειρία είναι αυτή της αυξανόμενης φτώχειας και ανασφάλειας. Βλέπουν ότι οι ζωές τους δεν ανταποκρίνονται στην εικόνα της Αμερικής που βλέπουν στην τηλεόραση ή στις ταινίες του Χόλυγουντ. Αυτό τους προξενεί θυμό, σαν να τους λείπει κάτι... ενώ αυτή η εικόνα της Αμερικής σαν μια μεγάλη ουτοπία ελευθερίας και ευκαιριών είναι ένας μύθος που τον έχουν επαναλάβει τόσες φορές ώστε να πιστεύουν ότι είναι αλήθεια.

Όσο για τον Τραμπ... Δεν νομίζω ότι θα μπορέσει να συγκεράσει αυτές τις δύο αντιλήψεις – την πραγματικότητα και το μύθο. Δεν πρόκειται να κάνει την “Αμερική μεγάλη και πάλι”. Εάν δει κανείς ποιούς βάζει σε θέσεις εξουσίας, και την ιστορία της δικής του επιχειρηματικής αυτοκρατορίας, νομίζω ότι είναι πλέον σίγουρο ότι θα οδηγήσει την χώρα σε μια σκοτεινή εποχή ακόμη μεγαλύτερης βίας και ακόμη υψηλότερων επιπέδων οικονομικής ανισότητας από αυτά που ήδη υπάρχουν. Και θα γίνει ακόμη πλουσιότερος ενώ κάνει όλα αυτά. Είναι εκπληκτικό το πόσοι άνθρωποι πείστηκαν από τα ψέμματά του... ο τύπος είναι ένας απίθανος ψεύτης. Ήταν φανερό σ’ όλη του την εκστρατεία ότι κατασκεύαζε ψέμματα καθώς προχωρούσε, και ότι ήταν ένας κοινωνιοπαθής και ένας παθολογικός ψεύτης. Αλλά τελικά αρκετοί άνθρωποι τον πίστεψαν... διότι ήθελαν να πιστέψουν τόσο απεγνωσμένα ότι τα πράγματα θα γινόταν καλύτερα. Δεν είμαι βέβαιος ποια θα είναι η αντίδραση αυτών των εκατομμυρίων ανθρώπων όταν θα καταλάβουν ότι τους είπαν πάλι ψέμματα.

Βλέπουμε όμως μερικές διαδηλώσεις εναντίον του Τραμπ. Είναι αυτό κάτι αυθόρμητο και απεγνωσμένη απογοήτευση ή υπάρχει κάτι πιο συνεπές σ' αυτό;

Δεν θα έλεγα ότι είναι κάτι απεγνωσμένο, αν και ήταν σίγουρα αυθόρμητο. Νομίζω πολλοί σοκαρίστηκαν και ήταν θυμωμένοι όταν κατάλαβαν ότι αυτός θα ήταν ο πρόεδρος για τέσσερα χρόνια. Οι πρώτες διαδηλώσεις έγιναν όλες στη δυτική ακτή, όπου έχει πολύ μικρή απήχηση. Εκεί ήταν οι πόλεις όπου υπήρξαν μικροταραχές σε συγκεντρώσεις του Τραμπ... Πρέπει επίσης να τονίσουμε ότι ένα μεγάλο μέρος της υποστήριξης στον Τραμπ προήλθε από μικρές και αποβιομηχανοποιημένες πόλεις, ενώ δεν είχε τόσο μεγάλη υποστήριξη σε μεγάλες πόλεις όπου δεν υπήρχαν πολλοί που πίστευαν ότι θα μπορούσε να κερδίσει. Ήταν βασικά ένα αστείο... κάτι που προκαλεί γέλια στην τηλεόραση. Όλοι αυτοί σοκαρίστηκαν όταν κέρδισε... και προς τιμή τους πολλοί από αυτούς βγήκαν στους δρόμους για να διαδηλώσουν την απογοήτευσή τους στο ότι κάποιος τόσο μισητός μπόρεσε να εκλεγεί.

Θα δούμε πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα... αλλά θα πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά γιατί τόσοι πολλοί άνθρωποι δεν κατάλαβαν πόσο ισχυρή ήταν η βάση υποστήριξής του, και τι μας λέει αυτό για την πολιτιστική διαίρεση που υπάρχει στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αυτή δεν είναι μια αστεία ερώτηση (ποιος θα το πίστευε): Θα ζήσουμε μια "Αμερικανική άνοιξη" το 2017;

Μαντεύω ότι όλα είναι πιθανά... αλλά θα ήμουν πραγματικά έκπληκτος αν κάτι τέτοιο συνέβαινε. Ελπίζω ότι το 2017 θα δούμε την απαρχή της εμφάνισης ενός νέου κινήματος, και κατά προτίμηση ένα κίνημα που θα δεν θα εστιάζει στην προσωπικότητα του Τραμπ, αλλά στο καπιταλιστικό και αποικιακό σύστημα εξουσίας που αυτός αντιπροσωπεύει. Δεν πρόκειται καθόλου να υπάρξει μια στιγμή σαν αυτή της πλατείας Ταχρίρ στα σκαλιά του Καπιτωλίου, ή στην Times Square ή κάτι παρόμοιο. Οι ΗΠΑ είναι πολύ διαφορετική από τις χώρες όπου έγιναν οι επαναστάσεις της Αραβικής Άνοιξης. Είναι πολύ πιο μεγάλη χώρα και έχει ένα πολύ

πιο αναπτυγμένο σύστημα επιτήρησης και καταπίεσης. Αλλά είναι επίσης πολύ διαφορετική πολιτιστικά και πολιτικά. Έχει διαφορετικές αντιθέσεις και διαφορετικές διαχωριστικές γραμμές.

Ελπίζω πραγματικά να δω κινήματα που έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια, όπως το κίνημα των Μαύρων εναντίον των φόνων από την αστυνομία, και το ενδογενές κίνημα υπεράσπισης της γης στο Standing Rock, να μεγαλώνουν και να προχωρήσουν σε νέες κατευθύνσεις. Ελπίζω να δω αγώνες και κινήματα που να ενώνονται και να μαθαίνουν το ένα από το άλλο... να αρχίσουν να βλέπουν τι δουλεύει και να πειραματιστούν με νέες τακτικές και οργανωτικές μεθόδους. Όσον αφορά την Αμερικανική Άνοιξη... δεν θα κρατούσα την αναπνοή μου ώσπου να έρθει. Αλλά θα ήμουν ευτυχής αν έκανα λάθος σ' αυτό.

Στις 20 Ιανουαρίου θα δούμε καπνό πάνω από την πόλη ενώ ο «Τράμπας» θα δίνει τον πρώτο του λόγο;

Χμ! Νομίζω ότι μάλλον σκέφτεστε για την τελετή όπου ανακοινώνουν τον νέο Πάπα.

Αλλά στα σοβαρά, δεν ξέρω την απάντηση σ' αυτό. Οι ορκωμοσίες των Προέδρων έχουν πολύ μεγάλη ασφάλεια... και αυτή ιδιαίτερα θα έχει βαριά αστυνόμευση. Αλλά υπάρχουν και εκατομμύρια άνθρωποι που μισούν τον Τραμπ και ό,τι αυτός αντιπροσωπεύει, οι οποίοι θα προσπαθούν να του χαλάσουν αυτή τη μεγάλη του μέρα. Οπότε θα πρέπει να περιμένουμε να δούμε τι θα γίνει.